

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Mimarlık Ana Bilim Dalı / Mimarlık Programı

TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİ ÜZERİNDEN
SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Buse BAHADIR

186101101

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Mete TAPAN

İstanbul, 2020

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Mimarlık Ana Bilim Dalı / Mimarlık Programı

**TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİ
ÜZERİNDEN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan: **Buse BAHADIR**

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİ ÜZERİNDEN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22.06.2020

Buse BAHADIR

ONAY

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece İstanbul Arel Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin .....yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

22.06.2020

Buse BAHADIR

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	IV
ABSTRACT	VI
ÖNSÖZ	VIII
KISALTMALAR LİSTESİ	IX
TABLOLAR LİSTESİ	X
ŞEKİLLER LİSTESİ	XI

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti	2
1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	3
1.3. Araştırma Metodolojisi	6
1.4. Tanımlar	6
1.5. Ünitelerin Planı	7

2. BÖLÜM

ÇEVRE, TARİHİ ÇEVRE VE KORUMA KAVRAMLARI

2.1. Çevre Kavramının Tanımı ve İnsan Üzerindeki Etkileri	9
2.2. Tarihi Çevre Kavramının Tanımı ve Önemi	11
2.3. Tarihi Yapıları Koruma Sorunu ve “Koruma Amaçlı İmar Planı” Kavramı ---	13
2.4. Tarihi Çevreyi Koruma ve Koruma Nedenleri	15
2.5. Tarihi Çevrenin Bozulmasına Neden Olan Faktörler	18
2.6. Çağdaş Koruma Anlayışı ve Koruma Bilinci	25
2.6.1. Avrupa’da	26
2.6.2. Ülkemizde	27
2.7. Bölüm Sonucu	32

3. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİ

3.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı Konusunda Avrupa’da Alınmış Kararlar ve Türkiye’de Yasal Yaklaşımlar -----	35
3.1.1. Avrupa’da Alınmış Kararlar -----	35
3.1.2. Türkiye’de Yasal Yaklaşımlar -----	47
3.2. Eski ile Yeninin Etkileşimi -----	53
3.3. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Dikkate Alınması Gereken İlkeler ve Yeni Yapılaşmayı Etkileyen Ana Unsurlar -----	54
3.3.1. Çevreye Uyum -----	61
3.3.2. Kütle “Yükseklik, Oran/Ölçek (Yükseklik-Genişlik) ve Şekil/Form” ---	62
3.3.3. Cephe “Doluluk-Boşluk Oranı, Malzeme, Doku, Renk, Ritim ve Mimari Kompozisyon” -----	67
3.4. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Uygulanan Yöntemler -----	72
3.4.1. Tarihi Çevrede Benzerlik Kurma Yöntemi -----	74
3.4.2. Tarihi Çevrede Nötrleştirme Yöntemi -----	75
3.4.3. Tarihi Çevrede Soyut Referans Yöntemi -----	77
3.4.4. Tarihi Çevrede Karşıtlık Yöntemi -----	77
3.5. Bölüm Sonucu -----	78

4. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİ ÜZERİNDEN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

4.1. Tarihi Çevre Üzerinden Sürdürülebilirlik Kavramının Tanımı ve Önemi -----	85
4.2. Tarihi Çevre ile Yeni Yapı Etkileşimi Üzerinden Sürdürülebilirlik Kriterleri -	87
4.3. Bölüm Sonucu -----	89

5. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİNİN TÜRKİYE VE DÜNYA ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. Tarihi Çevrede Benzerlik Kurma Yöntemiyle Tasarlanmış Örnekler -----	90
5.1.1. Old Church Street Town House, Londra/İngiltere -----	90
5.1.2. 76A Newington Green Road, Londra/İngiltere -----	93
5.1.3. Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri, İstanbul/Türkiye -----	96
5.1.4. Houtpark Urban Villa's, Beringen/Belçika -----	100
5.2. Tarihi Çevrede Nötrleştirme Yöntemiyle Tasarlanmış Örnekler -----	103
5.2.1. Museum Foundation Maassluis, Rotterdam/Hollanda -----	103
5.2.2. Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi, İstanbul/Türkiye -----	106
5.2.3. Upper East Side Townhouse, New York/ABD -----	109
5.2.4. Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı, İstanbul/Türkiye -----	112
5.3. Tarihi Çevrede Soyut Referans Yöntemiyle Tasarlanmış Örnekler -----	116
5.3.1. Ofis, Agence Commerciale Opac de l'Aube, Troyes/Fransa -----	116
5.3.2. Mainz Markthäuser, Mainz/Almanya -----	119
5.3.3. Rotermann's Old and New Flour Storage, Tallin/Estonya -----	121
5.4. Tarihi Çevrede Karşıtlık Yöntemiyle Tasarlanmış Örnekler -----	125
5.4.1. Haas Haus, Viyana/Avusturya -----	125
5.4.2. Centre Pompidou, Paris/Fransa -----	128
5.4.3. Moderna Museet Malmö, Malmö/İsveç -----	131
5.4.4. Janus: The Rapperswil-Jona Museum, Rapperswil-Jona/İsviçre -----	135
5.5. Bölüm Sonucu -----	140

6. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ -----	144
------------------------------	-----

KAYNAKÇA -----	150
----------------	-----

ÖZET

TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİ ÜZERİNDEN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

Buse BAHADIR

Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Mete TAPAN

Haziran, 2020 - 164 Sayfa

Yeryüzündeki canlı ve cansız her türlü varlığı içinde barındıran çevre kavramı; tarih kavramına paralel bir şekilde, insanların ihtiyaçları doğrultusunda değişir, gelişir ve tarihsel bir birikim oluşturur. Bu değişim ve gelişime bağlı olarak da; “geçmişe ait yaşadıklarımızı, değerlerimizi içinde barındıran” ve buldukları çevreye “özgün bir değer katan” “tarihi çevreler” oluşur. Günümüzde de, küreselleşmenin getirdiği birtakım nedenler tarihi çevreleri “fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik vb.” açılardan değişimlere uğratarak, korunmasını zorlaştırmakta ve bu önemli çevrelere büyük zarar vermektedir. Hâlbuki tarihi çevrenin korunarak geleceğe aktarılması “kültürel sürekliliğinin sağlanması, kişinin kendisini yaşadığı yere ait hissetmesi vb.” açılardan oldukça önemlidir. Bu doğrultuda da tarihi çevrelerin korunması için; hem toplum, hem sivil toplum örgütleri hem de merkezi ve yerel yönetimler işbirliği içinde kendi paylarına düşeni yapmalı ve koruma bilincini benimsemelidirler.

Yapılı çevre, zaman içinde birtakım nedenlerden dolayı değişime uğramaktadır. Özellikle de 20. yüzyılda savaşların etkisiyle zarar gören tarihi çevrelerde boşalmalar meydana gelmiş ve boşalan yerlerde de yeni yapılaşma düşüncesi “eski-yeni birlikteliğini” ortaya çıkarmıştır. Bu doğrultuda, “tarihi çevrede yeni yapı tasarlama ve koruma” konularının önemi uluslararası birtakım çalışmalar ile vurgulanmış ve beraberinde de koruma olgusu gelişmiştir.

Tarihi çevrelerde koruma olgusunun gelişmesi, bu çevrelerde yapılacak yeni yapı tasarımlarının önemini arttırmış ve “eski-yeni arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı” sorununu gündeme getirmiştir. Bütün bu değişimlerle beraber toplumlarda birtakım yeni ihtiyaçlar ortaya çıkmakta, tarihi çevre de günümüzün ihtiyaçlarını karşılayabilmek için değişim ve gelişim göstermektedir. Bu değişim ve gelişimin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesi ise; “yeni yapı tasarımı öncesinde dikkat edilmesi gereken noktaların doğru bir şekilde analiz edilmesine” ve “koruma bilincine” bağlıdır. Bu doğrultuda da, kimliğimizi oluşturan tarihi çevrelerde yeni yapı tasarımı oldukça önemli bir yere sahiptir.

Bu çalışmada; “tarihi çevrede yeni yapı tasarlamaya yönelik bir amaç sistemi önerisinde” bulunulacaktır. Problem olarak belirtilen tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda, “eski-yeni arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı” noktasına dikkat çekilerek; “Türkiye ve Dünya üzerinden seçilmiş örnekler incelenecek” ve ülkemiz için de tarihi çevreye yaklaşımda kaynak oluşturulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çevre, Tarihi Çevre, Koruma, Uluslararası Yaklaşımlar, Tarihi Çevrede Yeni Yapı, Sürdürülebilirlik.

ABSTRACT

SUSTAINABILITY THROUGH HISTORICAL ENVIRONMENT AND NEW BUILDING INTERACTION

Buse BAHADIR

Master Thesis, Department of Architecture

Supervisor: Prof. Dr. Ahmet Mete TAPAN

June, 2020 - 164 Pages

The concept of the environment, which includes all kinds the living being on earth and inanimate objects; it changes, develops and creates a historical accumulation in accordance with the needs of people in, parallel with the concept of the history. Depending on this change and development; “historical environments” that “contain our past experiences, our values” and “add an unique value to the existing environment” are formed. Nowadays, some of the reasons brought by globalization make historical environments difficult to by making changes in terms of “physical, social, cultural, economic, etc.” and damaging these important environments. However, transferring the historical environment to the future by preserving it; is very important in terms of “ensuring the continuity of culture, making the person belong to where they live etc.”. In this direction, for the protection of historical environments; both society, non-governmental organizations and central and local governments should do their mission in cooperation and adopt protection awareness.

The built environment changes over time for a number of reasons. Especially in the 20th century, in the historical environments that were damaged by the effects of wars, discharges occurred and the idea of new construction revealed the “old-new coexistence” in the emptied places. In this direction, the importance of “designing a new building in the historical environment and conservation” has been emphasized by a number of international studies and a phenomenon of conservation has developed.

The development of the concept of conservation in historical environments has increased the importance of new building designs in these environments and “how to establish the relationship between old and new” brought the problem to the agenda. Along with all these changes, some of new needs emerge in the societies, and the historical environment is changing and developing in order to meet today the needs. The accurate realization of this change and development; depends on “the correct analysis of the points to be considered before new building design” and “awareness of protection”. In this direction, the design of the new building has an important place in the historical environments that make up our identity.

In this study; “a system of aims for designing new buildings in the historical environment” will be proposed. Regarding the design of the new building in the historical environment, which is stated as a problem, by emphasizing the point of “how to establish the relationship between old and new”; “Turkey and the world the examples chosen will be examined” and a resource for our country will be created about the design approach at the historical environment.

Key Words: Environment, Historical Environment, Conservation, International Approaches, New Building in Historical Environment, Sustainability.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans öğrenim sürecim boyunca bana her konuda yardımcı olan ve yol gösteren, tez çalışmamın planlanmasında, araştırılmasında, yürütülmesinde ve oluşumunda ilgi ve desteğini esirgemeyen, tecrübe ve bilgi birikimleri ile hayatıma yön veren çok değerli danışmanım Prof. Dr. Ahmet Mete TAPAN'a en içten dileklerle teşekkür ederim.

Öğrenim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen annem ve babam; Ayşe BAHADIR ve Hasan BAHADIR'a, gösterdikleri hoşgörü ve sabırlarından dolayı arkadaşlarıma ve tüm sevdiklerime çok teşekkür ederim.

İSTANBUL, 2020

Mimar Buse BAHADIR

KISALTMALAR LİSTESİ

b.t.	: Bilinmeyen Tarih
vb.	: Ve Benzeri
ÇEKÜL	: Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı
TDK	: Türk Dil Kurumu
TTK	: Türk Tarih Kurumu
ICOMOS	: Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi
EFAP	: Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu
CIAM	: Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
EAHTR	: Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği
AB	: Avrupa Birliği
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
BM	: Birleşmiş Milletler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
WCED	: World Commission on Environment and Development
IUCN	: Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği
TDO	: Tom, Doug ve Owen Mimarlık
SSK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
JSA	: Jeroen Schipper Mimarlık
EAA	: Emre Arolat Mimarlık
NSMH	: Nevzat Sayın Mimarlık Hizmetleri
HGA	: Hayashi - Grossschmidt Mimarlık

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarlamaya Yönelik Amaç Sistemi Önerisi .	4
Tablo 5.1. Old Church Street Town House, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	92
Tablo 5.2. 76A Newington Green Road, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	95
Tablo 5.3. Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	99
Tablo 5.4. Houtpark Urban Villa's, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	102
Tablo 5.5. Museum Foundation Maassluis, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi ...	105
Tablo 5.6. Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	108
Tablo 5.7. Edward Durell Stone House, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	111
Tablo 5.8. Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	115
Tablo 5.9. Ofis, Agence Commerciale Opac de l'Aube, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	118
Tablo 5.10. Mainz Markthäuser, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	120
Tablo 5.11. Rotermann's Old and New Flour Storage, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	124
Tablo 5.12. Haas Haus, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	127
Tablo 5.13. Centre Pompidou, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	130
Tablo 5.14. Moderna Museet Malmö, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	134
Tablo 5.15. Janus: The Rapperswil-Jona Museum, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi	139
Tablo 5.16. Türkiye ve Dünya Örneklerinin Genel Değerlendirme Tablosu	141

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1.	Amaç Sistemi Oluşturma Aşamaları 3
Şekil 2.1.	Çevrenin Tanımı 10
Şekil 2.2.	Eyüp'te Şair Fitnat Hanım Türbesi Çevresinin Yağmur Sonrası Durumu 21
Şekil 2.3.	Homojen Olmayan Zeminlerde Çatlak Oluşumu 22
Şekil 2.4.	Farklı Oturmada Kaynaklanan Çatlak Oluşumu 22
Şekil 2.5.	Taşıyıcı Duvarlarda, Düşey ve Yatay Yüklerden Kaynaklanan Çatlak Tipleri 23
Şekil 2.6.	Atmosferin Etkisiyle Taşlarda Oluşan Bozulma 24
Şekil 2.7.	Deprem ve Sel Baskını Sonucu Oluşan Hasarlar 24
Şekil 2.8.	İnsanların Ateş Yakmak, Yazı Yazmak Suretiyle Tarihi Eserlerde Yarattığı Tahribat Örnekleri 24
Şekil 2.9.	Savaşta Tahrip Olmuş Tarihi Eser Örneği 25
Şekil 2.10.	Topkapı Sarayı'nın İkinci Avlusunda Bulunan Bizans Sütun Başlığı 28
Şekil 3.1.	Roma, Colosseum 36
Şekil 3.2.	Avrupa Konseyi Tarafından "Geçmişimiz İçin Bir Gelecek" Sloganı İle Başlatılan 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı Kampanyasının Amblemi 40
Şekil 3.3.	Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği Amblemi 42
Şekil 3.4.	1986 Yılı Tarlabası Bulvarı 51
Şekil 3.5.	2019 Yılı Tarlabası'nda Bir Sokak 51
Şekil 3.6.	Reina Sofia Müzesi'nin Ek Merdiven Kuleleri 59
Şekil 3.7.	Kütle Etkisi "Yükseklik" 63
Şekil 3.8.	Basque Sağlık Müdürlüğü Ana Yapısı'nın Kütle Etkisi "Yükseklik" 63
Şekil 3.9.	Kütle Etkisi "Oran/Ölçek" 65
Şekil 3.10.	Kütle Etkisi "Pencerde Oranları" 65
Şekil 3.11.	Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) Bulunan Figge Sanat Müzesi'nin Kütle Etkisi "Oran/Ölçek" 65

Şekil 3.12.	Roma, İtalya’da Bulunan MAXXI Ulusal 21. Yüzyıl Sanatları Müzesi’nin Kütle Etkisi “Şekil/Form”	66
Şekil 3.13.	İstanbul, Türkiye’de Bulunan Deniz Müzesi’nin Kütle Etkisi “Şekil/Form”	66
Şekil 3.14.	Yahudi Müzesi’nin Cephe Etkisi “Malzeme”	68
Şekil 3.15.	Ex Furnace Riccione’nin Cephe Etkisi “Doku”	69
Şekil 3.16.	Maserati Müzesi’nin Cephe Etkisi “Renk”	70
Şekil 3.17.	Cephe Etkisi “Pencere Düzeni ve Karakteristik Ritim”	71
Şekil 3.18.	Tasarıma Yön Verecek Uygulama Yöntemleri	73
Şekil 3.19.	Alaçatı, Türkiye Geleneksel Dokusu ve Yeni Yapılaşma Örneği ...	74
Şekil 3.20.	Bürüksel, Belçika Grand Place Tarihi Kent Meydanı	74
Şekil 3.21.	Gottfried Böhm’ün Bensberg Belediye Yapısını Benzerlik Kurma Yöntemi “Tarihsel Şekillerin Yorumu” ile Tamamlaması	75
Şekil 3.22.	Şangay, Çin’de Nötr Etki Yaratan Bir Örnek	75
Şekil 3.23.	Nörtleştirme Yöntemi “Kamufraj” ile Tasarlanmış Bir Yapı	76
Şekil 3.24.	İstanbul, Türkiye’de Bulunan The Seed Konser Salonu’nun Nörtleştirme Yöntemi “Toprak Altına Yapılanma” ile Tasarlanması ..	76
Şekil 3.25.	Almanya’da Mevcut Dokuya Soyut Referans Veren Tasarım Örneği ..	77
Şekil 3.26.	Prag, Çek Cumhuriyeti’nde ve Graz, Avusturya’da Mevcut Dokuyla Zıtlık Yaratan Yeni Tasarım Örnekleri	78
Şekil 5.1.	Old Church Street Town House	90
Şekil 5.2.	Old Church Street Town House’un Bodrum Katına Maksimum Doğal Gün Işığının Alınması ve Sokak Görünümü	91
Şekil 5.3.	Old Church Street Town House’un Bronz ve Tuğla Cephesi	91
Şekil 5.4.	76A Newington Green Road	93
Şekil 5.5.	76A Newington Green Road	93
Şekil 5.6.	76A Newington Green Road’ın Tarihi Çevredeki Yeri	94
Şekil 5.7.	76A Newington Green Road ve Komşu Yapılar	94
Şekil 5.8.	Geçmiş ve Günümüz Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri ..	96
Şekil 5.9.	Eğitime Bağlı Olarak Kademeli Şekilde Artan Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri	97

Şekil 5.10.	SSK Yapısının Prefabrik Elemanlarla Birbirinden Ayrılmış Pencereleri	98
Şekil 5.11.	SSK Yapısının Bölümlenmiş Cepheleri, Geniş Saçakları, Güneş Kırıcıları ve Yatay Çatı Çizgisi ile Kent Dokusu Uyumu	98
Şekil 5.12.	Beringen'deki Madencilik Yapıları	100
Şekil 5.13.	Yapısal Olarak Aynı Şekilde Tasarlanan Villalar	101
Şekil 5.14.	Houtpark Urban Villa's ve Sanayi Mirasına Bakan Manzarası	101
Şekil 5.15.	Museum Foundation Maassluis	103
Şekil 5.16.	Museum Foundation Maassluis'un Tarihi Çevredeki Yeri	104
Şekil 5.17.	Museum Foundation Maassluis'ın Sokak Görüntüsü	104
Şekil 5.18.	Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Tarihi Çevredeki Yeri	106
Şekil 5.19.	Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi	107
Şekil 5.20.	Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin İç Mekân Aydınlatması ..	107
Şekil 5.21.	Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Maket ile Gösterimi .	107
Şekil 5.22.	Edward Durell Stone House'un Eski ve Yeni Cephesi	109
Şekil 5.23.	Edward Durell Stone House'un Salon Katında Tekrar Eden Geometrik Tavan Penceresi	109
Şekil 5.24.	Edward Durell Stone House	110
Şekil 5.25.	Edward Durell Stone House'un Hicks Stone Tarafından Yenilenen Mutfak ve Oturma Odası	110
Şekil 5.26.	Şerefiye Sarnıcı'nın Üzerinde Bulunan Eminönü Belediye Ek Hizmet Yapısı (1990) ve Yıkım Sonrası (2010)	112
Şekil 5.27.	Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı ve Çevre Düzenlemesi Vaziyet Planı	112
Şekil 5.28.	Sarnıç Meydanı, Piyer Loti Meydanı ve İki Meydanın Arasında Kalan Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı	113
Şekil 5.29.	Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı	114
Şekil 5.30.	Çelik Konstrüksiyon, Ahşap Döşeme ve Cam Dış Kabuk	114
Şekil 5.31.	Ofis, Agence Commerciale	116
Şekil 5.32.	Ofis, Agence Commerciale'ın Ahşap ve Onun Arkasına Gizlenmiş Cam Cephesi	116
Şekil 5.33.	Ofis, Agence Commerciale'e Referans Veren Unsurlar	117

Şekil 5.34.	Ofis, Agence Commerciale’ın Minimumda Tutulan Kontrastı	117
Şekil 5.35.	Mainz Markthäuser	119
Şekil 5.36.	Mainz Markthäuser’ın İçi	119
Şekil 5.37.	Eski Bir Sanayi Bölgesi Olan Rotermann	121
Şekil 5.38.	Eski Un Deposu ve Ona Eklemlenen Yeni Yapı	121
Şekil 5.39.	Eski Un Deposu, Yeni Yapı ve İki Yapıyı Birleştiren Atriyum	122
Şekil 5.40.	Rotermann’s Old and New Flour Storage’ın Üst Katlarına Yerleştirilen Ofis Birimi	122
Şekil 5.41.	Eski Endüstriyel Yapıların Karakteri Olan Pencere Açıklık Oranının Soyutlanarak Yeniden Uygulanması	123
Şekil 5.42.	Kendine Has Pürüzlü Yüzeyleri ile Korten (Paslı) Çelik Kullanımı	123
Şekil 5.43.	Haas Haus ve St. Stephen Katedrali	125
Şekil 5.44.	Haas Haus	126
Şekil 5.45.	Haas Haus’un Yansıtıcı Cehesi	126
Şekil 5.46.	Centre Pompidou	128
Şekil 5.47.	Centre Pompidou’nun Cehesi	129
Şekil 5.48.	Centre Pompidou Yapısını Saran Renkli Borular	129
Şekil 5.49.	İsveç’in Güneyindeki Malmö Şehri ve Moderna Museet Malmö ..	131
Şekil 5.50.	Tarihi Çevrede Mevcut Yapıya Getirilen Yeni Ek	132
Şekil 5.51.	Moderna Museet Malmö’nün Cehesine Görsel Derinlik ve Canlılık Kazandıran Delikli Turuncu-Kırmızı Yüzey	132
Şekil 5.52.	Moderna Museet Malmö’nün Cam Cehesi ve Delikli Yüzeylerden İçeriye Giren Işık	133
Şekil 5.53.	Moderna Museet Malmö’nün Kafeterya ve Üst Sergi Salonu	133
Şekil 5.54.	Rapperswil-Jona ve “Janus” Projesinin Tarihi Çevredeki Yeri	135
Şekil 5.55.	MLZD Mimarlık Tarafından Tasarlanan “Janus” Projesi	136
Şekil 5.56.	“Janus” Projesi Öncesinde Servis Yapısının Kuzey Cehesi	136
Şekil 5.57.	“Janus” Projesi: Servis Yapısının Değişmeyen Kuzey Cehesi	136
Şekil 5.58.	Dar Sokakların Arasına Saklanmış Janus: The Rapperswil-Jona Museum	137
Şekil 5.59.	Eski Yapıların Yan Cephelerinden Geliştirilmiş Olan Yeni Yapı ..	137
Şekil 5.60.	Tarihi Yapıların Kapı ve Pencerelerini Kapatmayan Yeni Yapı ...	138
Şekil 5.61.	“Janus” Projesi: İki Kat Yüksekliğindeki Ana Mekân	138

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Tarihi çevre; farklı kültürlerin bir arada yaşadığı, zaman içinde değişime uğradığı ve bununla beraber de birbirleriyle etkileşimlerinin bir sonucu olan “özgün karakterli” yerlerdir. Bu özgün karakterli yerlerin oluşumunda bazı belirleyiciler vardır:

- Fiziksel Belirleyiciler: Doğal (İklim vb.) ve Yapay Belirleyiciler (Yapılar vb.)
- Toplumsal Belirleyiciler “Yaşam Şekli”: Sosyal (Fikirler, Kurallar vb.) ve Kültürel Belirleyiciler (Gelenekler, Ortak Tarih vb.)

Zaman içinde, hem insan ilişkileri hem de fiziksel durum sürekli bir değişim geçirmekte ve bu da tarihi çevrenin, tarihi yapının kimliğinin yeniden tanımlanmasına neden olmaktadır. Diğer bir deyişle; tarihi çevre, geçmiş ile gelecek arasında bir yerde durmaktadır. Bununla beraber de; “tarihi çevreyi incelemek ve tanımak”, geçmişin geleceği olan bizlere “kendimizi tanıma, tanımlama ve nereden geldiğimizi anlama” fırsatı vermektedir. Bu yüzden de “kültürel mirasımızın gelecek nesillere aktarılması” oldukça önemli bir yerdedir. Ayrıca tarihi çevre; geçmişin estetik anlayışları ve toplumsal yaşayışlarının yanında dönemin “mimari üslubu, yapı malzemeleri ve yapım teknikleri” hakkında da önemli bilgiler vermektedir. Elde edilen somut ve soyut bilgilerin “iyi bir şekilde analiz edilmesi” ve “geleceğe aktarılması” sorunu da “sadece onarım ya da restorasyon” gibi olguları içermemekte; “tarihi çevrede yeni yapı ve çağdaş ek” gibi problemleri de içine almaktadır.

Tarihi çevrelerin hem fiziksel hem de kültürel özelliklerinin değişmesine neden olan önemli etkenin “kentleşme” olduğu bilinmektedir. Bununla beraber de tarihi çevrenin günümüzdeki “değişen koşullara uyum sağlaması” ve “günümüz ihtiyaçlarına cevap vermesi” gerekmekte ve bu doğrultuda; tarihi çevrede tasarlanacak yeni yapılara “tarihi çevreye zarar vermeyecek, çevreye saygılı olacak” şekilde yaklaşılması gerekmektedir. Bu konuda da toplumumuza ve daha önemli olan eğitim almış biz mimarlara büyük görevler düşmektedir. Bize düşen görev de, “tarihi çevre ile yeni yapı” etkileşiminde yeni yapının dokuyla olan etkileşiminin düşünülmesi, yeni yapının hangi kriterler içerisinde ele alınacağını bilmesi ve bunlarla beraber de var olan mimari kimliğin kaybolmaması ve sürdürülebilir olan yeni dokuların oluşturulmasıdır.

1.1. Problemin Tespiti

Tarihi çevrede yeni yapı olgusu aslında bir koruma problemi olarak tanımlanmakta ve bu konuyla ilgili tartışmalar ise çok daha eskiye dayanmaktadır. Bunun nedeni ise; “yeni” nin temsil ettiği her dönemin, “yaşayabilir” ve “sürdürülebilir” olması için özünü bir önceki dönemin değerleri içinde geliştirmesi durumudur. Aslında, her “yeni” geçmişin bir sentezi durumundadır. Günümüze baktığımızda, tarihi çevrede “yeni” nin tasarımı konusundaki başlıca problemin, “eski ve yeni arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı” noktasıdır (Karakul, 2009).

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı; sadece geleneksel olanın şekilciliğini alıp, onu istediğimiz şekilde kullanmak değildir ve olmamalıdır. Diğer bir deyişle; sadece somut olan değerler değil, soyut olan “toplumsal belirleyiciler (yaşam şekli)” gibi değerler de “eski ve yeni” nin ilişkisi için oldukça önemlidir. Çünkü çevre ve kültür bir bütün içinde şekillenir.

Geçmişe bakıldığında; yöreye ait malzeme ve geleneksel yapım tekniklerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu durum da; yapılı çevrenin doğal bir şekilde oluştuğunu, geçmiş ve gelecek arasında bir sürdürülebilirlik ilişkisi kurduğunu göstermektedir. Burada “zaman” kavramı büyük önem arz etmektedir. Eğer zaman kavramını görmezden gelirse ve değişimi reddedersek “*dokular sadece buldukları dönemi içeren durumla dondurulmuş olacaktır*” (Karakul, 2009). Bu da beraberinde “sahte, özgünlükten yoksun” yapıları getirecektir. Fakat, geleneksel yapım teknikleri yerini yenilerine bırakırken de dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri “bağlam” dır. Mimarlıkta bağlam da; herhangi bir yapının içinde bulunduğu “fiziksel, sosyal, kültürel ve ekonomik koşullarla” beraber “çevreyi bir bütün olarak” ele almaktır. Eğer bu duruma dikkat edilmezse; “tarihi çevreyi görmezden gelen, standart yeni yapılar” bu önemli alanları ele geçirerek tarihi sürdürülebilirliği bozmaya başlayacaktır.

Tarihi çevreyi etkileyen diğer önemli problemler de şu şekilde sıralanabilir (Büyükmihçi ve Kılıç, 2015):

- Koruma Amaçlı İmar Planlarının Zamanında Düzenlenmemesi,
- Demografik Hareketlilik ve Beraberinde Getirdiği Çarpık Kentleşme,
- Toplumsal Bilinçsizlik, Tarihi Çevreyi Önemsememe ve
- Ranta Yönelik Uygulamalar.

1.2. Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

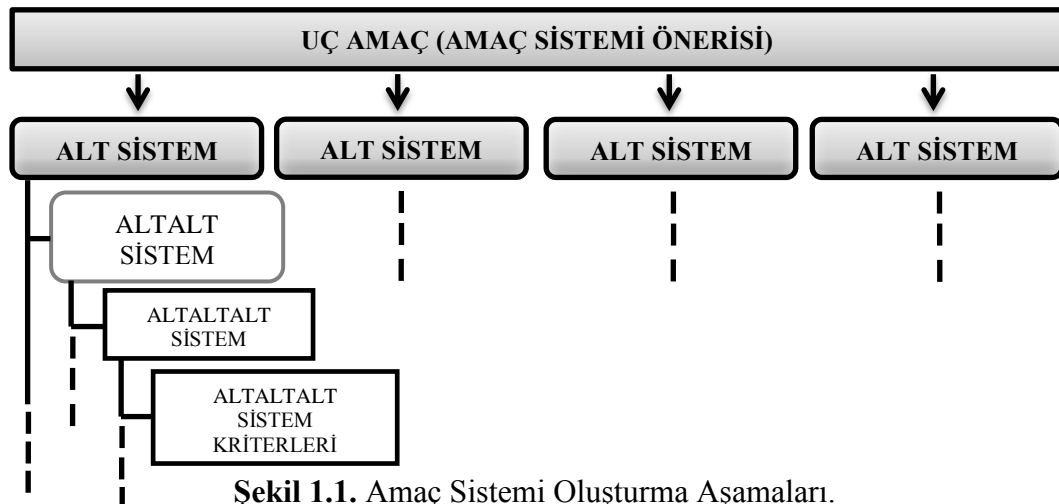
Bu çalışmada ana problem olarak belirlenen tarihi çevrede “eski ve yeni arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı” doğrultusunda:

- Çevre, tarihi çevre ve koruma kavramlarının öneminin anlaşılması,
- Avrupa’da ve ülkemizde tarihi çevreye ne oranda müdahale edilmesi gerektiğinin yasal yaklaşımlar çerçevesinde incelenmesi,
- Tarihi çevre ile yeni yapının birbirlerini nasıl ve ne oranda etkilediklerinin incelenmesi ve bu doğrultuda tarihi çevrede yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemlerin değerlendirilmesi,
- Tarihi çevre ile yeni yapı etkileşimi üzerinden de sürdürülebilirlik kavramının açıklanarak, öneminin anlaşılması ve
- Seçilen örneklerin de bu doğrultuda değerlendirilmeleri amaçlanmıştır.

Bu çalışmada; “tarihi çevrede yeni yapı tasarlama yönelik bir amaç sistemi önerisi” hazırlanmıştır. Amaç sistemini de şu şekilde tanımlayabiliriz:

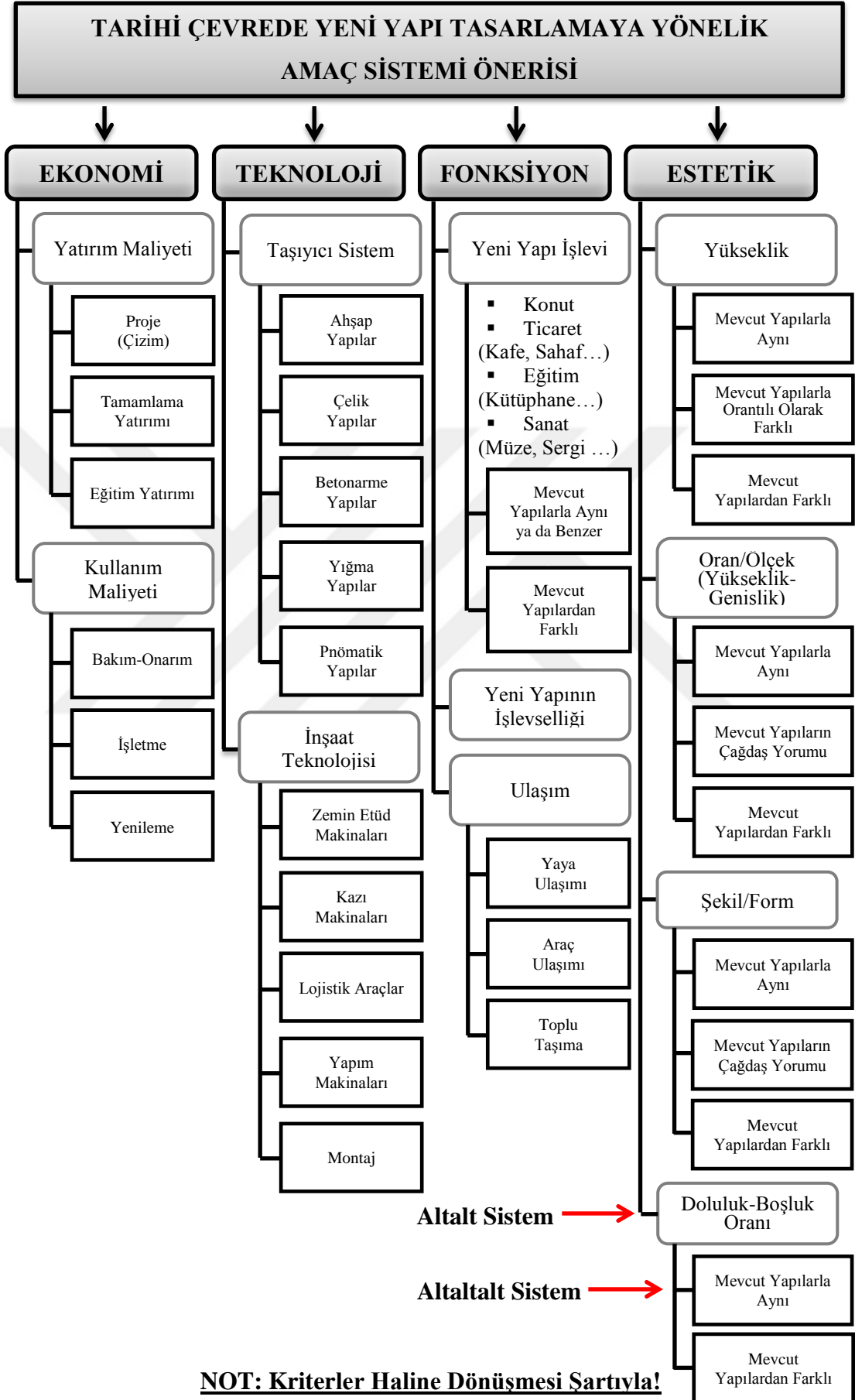
Sistem; belirli bir sonuca ulaşmak için amaca yönelik, birbirlerini etkileyen parçalardan oluşan ve bilgi olarak girdilerin çıktılara dönüştüğü bir sürecin bütünüdür. Ayrıca, her parçanın sonucu değiştirebilecek pozitif ya da negatif etki değeri bulunmakta ve parçaların da etki değerlerinin toplamı amaç ile doğrudan ilişkili olup, uç amacı yönlendiren parametrelerdir (Ateş, 2018).

Amaç sisteminde bir uç amaç, uç amacın alt sistemleri ve alt sistemlerin de altalt sistemleri bulunmakta ve amaç sistemi de bu şekilde detaylanmaktadır. Mimaride de; “ekonomi, teknoloji, fonksiyon (işlev) ve estetik” amaç sisteminin alt sistemlerini oluşturmaktadır.

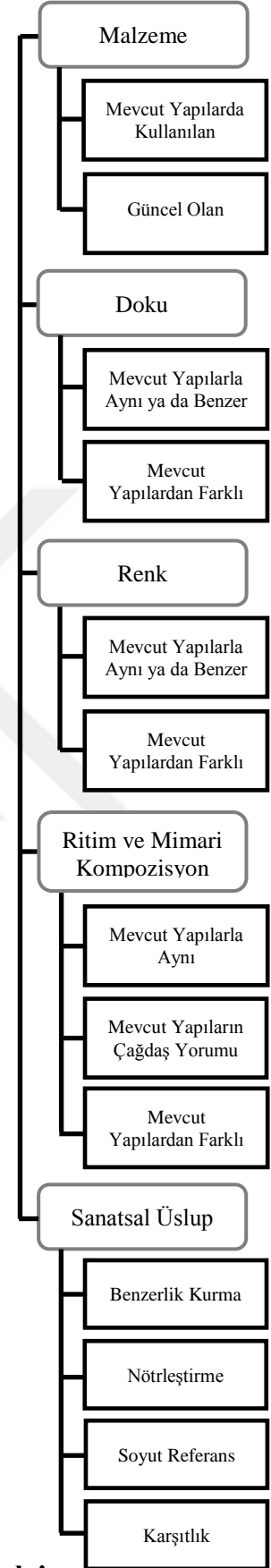

Şekil 1.1. Amaç Sistemi Oluşturma Aşamaları.

Tablo 1.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarlamaya Yönelik Amaç Sistemi Önerisi.

Tablo 1.1. “Devam” Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarlamaya Yönelik Amaç Sistemi Önerisi.

NOT: Kriterler Haline Dönüşmesi Şartıyla!

1.3. Araştırma Metodolojisi

Mimarlıkta değerlendirmenin temel öğelerinden biri olan bir amaç sistemi önerisi doğrultusunda tarihi çevre ile yeni yapı etkileşimi üzerinden sürdürülebilirlik konusu anlatılacaktır. Bu doğrultuda çalışmada; yazılı ve elektronik kaynaklar kullanılarak bilgi ve sonuçlar elde edilmiştir. Çalışmada bilgiler bilimsel etik kuralları çerçevesinde kaynağı belirtilerek kullanılmıştır.

1.4. Tanımlar

Çevre: “Bir organizmaya ya da ekolojik bir topluluğa etki eden ve bu doğrultuda şeklini ve hayatta kalmasını belirleyen fiziksel, kimyasal ve biyotik faktörlerin (iklim, toprak ve canlılar gibi) tamamıdır” (Webster, 1828).

Tarihi Çevre: “Geçmiş dönemlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını, yaşam biçimi ve felsefesini yansıtmaları, doğa-bina ve bina-insan ilişkileri arasında kurdukları ilişkinin doğruluğu açısından büyük bir birikimin ifadesidir” (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007).

Koruma ve Korunma: “Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir” (Mevzuat Bilgi Sistemi, b.t.).

Sürdürülebilirlik: “Çeşitlilik ve üretkenliğin devamlılığı sağlanırken, daimi olabilme yeteneğini korumak olarak tanımlanır” (Bozdemir, b.t.).

Kültür Varlığı: “Tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” (Mevzuat Bilgi Sistemi, b.t.).

Koruma Amaçlı İmar Planı: “Bu Kanun uyarınca belirlenen sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önünde bulundurarak, kültür ve tabiat varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla arkeolojik, tarihi, doğal, mimarî, demografik, kültürel, sosyo-ekonomik, mülkiyet ve yapılaşma verilerini içeren alan araştırmasına dayalı olarak; hali hazır haritalar üzerine, koruma alanı içinde yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren iş yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer yaratan stratejileri, koruma esasları ve kullanma şartları ile yapılaşma sınırlamalarını, sağlıklılaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı tesislerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri uyarınca katılımcı alan yönetimi modellerini de içerecek şekilde hazırlanan, hedefler, araçlar, stratejiler ile plânlama kararları, tutumları, plân notları ve açıklama raporu ile bir bütün olan nazım ve uygulama imar plânlarının gerektirdiği ölçekteki plânlardır” (Mevzuat Bilgi Sistemi, b.t.).

Sit: “Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır” (Mevzuat Bilgi Sistemi, b.t.).

Ören Yeri: “Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli uygarlıkların ürünü olup, topoğrafik olarak tanımlanabilecek derecede yeterince belirgin ve mütecanis özelliklere sahip, aynı zamanda tarihsel, arkeolojik, sanatsal, bilimsel, sosyal veya teknik bakımlardan dikkate değer, kısmen inşa edilmiş, insan emeği kültür varlıkları ile tabiat varlıklarının birleştiği alanlardır” (Mevzuat Bilgi Sistemi, b.t.).

1.5. Ünitelerin Planı

Çalışmanın ilk bölümünde; konuya giriş yapılarak öncelikle problem tanımı yapılmış, çalışmanın amacı, kapsamı ve metodolojisi açıklanmaya çalışılmış ve beraberinde de konu içinde geçen önemli kavramların tanımları yapılmıştır.

İkinci bölümde; çevre, tarihi çevre ve koruma kavramlarının tanımları yapılarak, günümüzün ihtiyaçları doğrultusunda değişikliklere uğraması son derece doğal olan çevrenin ve çevrenin içinde barındırdığı tarihi çevrenin önemi vurgulanmıştır. Devamında, tarihi yapıları koruma sorunundan bahsedilerek, “koruma amaçlı imar planı” kavramı üzerinde durulmuş ve taşıdığı değerlerden dolayı tarihi çevreyi koruma nedenleri anlatılarak da, tarihi çevrenin bozulmasına neden olan faktörler açıklanmıştır. Son olarak da, çağdaş koruma anlayışı ve beraberinde de tarihi çevre koruma bilincinin Avrupa’da ve ülkemizde geçirdiği tarihsel süreç açıklanmaya çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde; tarihi çevre ile yeni yapı etkileşimi başlığı altında, tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda Avrupa’da alınmış kararlar ve Türkiye’deki yasal yaklaşımlar açıklanmaya çalışılmıştır. Devamında da, eski ile yeni etkileşiminin geçirdiği tarihsel süreçten bahsedilmiştir. Tüm bu incelemeler doğrultusunda da problem olarak belirtilen tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda, “eski-yeni arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı” noktasına dikkat çekilerek; tarihi çevrede yeni yapı tasarımında dikkate alınması gereken ilkeler sıralanmış ve tarihi çevrede yeni yapılaşmayı etkileyen ana unsurlar, yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemler açıklanmaya çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde; kentlerin tarihini, kültürünü gösteren ve böylece kentlerin özgün kimliğini oluşturan tarihi çevrelerin kimliğinin korunması ve gelişmesi ile doğru orantılı olan sürdürülebilirlik kavramının tanımı yapılmış ve sürdürülebilirliğin geçirdiği tarihsel süreçten bahsedilerek, kriterleri sıralanmıştır.

Beşinci bölümde; Türkiye ve Dünya üzerinden seçilmiş örneklerin her biri kendi tasarım yöntemlerinin altında incelenmiştir. Öncelikle yapılar hakkında genel bilgiler verilmiş ve devamında da, yapılar için genel bir “değerlendirme tablosu” oluşturularak, yapılar öznel bir yaklaşımla irdelenmeye çalışılmıştır.

Değerlendirme ve sonuç bölümü olan altıncı bölümde; tarihi çevre ile yeni yapı etkileşimi üzerinden sürdürülebilirlik konusunda yapılan tüm çalışmalar doğrultusunda genel bir değerlendirme yapılmış ve bu değerlendirmelere ait çıkarımlara yer verilerek, çalışma sonuçlandırılmıştır.

2. BÖLÜM

ÇEVRE, TARİHİ ÇEVRE VE KORUMA KAVRAMLARI

Çevre; insanla beraber bütün canlı varlıkları, cansız varlıkları ve canlı varlıkların yaşamını etkileyen fiziksel, kimyasal, biyotik, toplumsal ve ekonomik nitelikteki tüm faktörleri içinde barındırmakta ve zaman içerisinde de değişim göstermektedir. Bu değişimle beraber “tarih”, “tarihsellik” kavramları ortaya çıkmakta ve çevre de belirgin bir tarihsel birikim içermektedir. Bu birikim, bizim geçmişe ait yaşadıklarımızı ve değerlerimizi barındıran kimliğimizi oluşturmakta ve böylece geçmiş, günümüz ve gelecek sürekliliğini sağlamaktadır.

Günümüzde, küreselleşmenin getirdiği birtakım nedenler “çevrenin” ve çevrenin içinde barındırdığı “tarihi çevrelerin” korunmasını zorlaştırmaktadır. Tarihi çevreye, değerlerimize saygı duymak maalesef rant amacının altında ezilmeye terk edilmiştir. Hâlbuki çevre, tarihi çevre ve tarihi çevre koruma kavramlarının iyi anlaşılması ve beraberinde de doğru uygulamaların yapılması, kültürel mirasımızı oluşturan tarihi çevreleri gelecek nesillere aktarmak ve ulusal kimliğimizi sürdürmek açısından oldukça önemlidir.

Bu bölümde; “çevre, tarihi çevre ve koruma kavramları, beraberinde koruma sorunları ve “koruma amaçlı imar planı” kavramı, koruma nedenleri ve tarihi çevrenin bozulmasına neden olan faktörlerin neler olduğu ve Avrupa ve ülkemizdeki koruma bilincinin gelişimi” anlatılıp, bu konuların önemi üzerinde durulacaktır.

2.1. Çevre Kavramının Tanımı ve İnsan Üzerindeki Etkileri

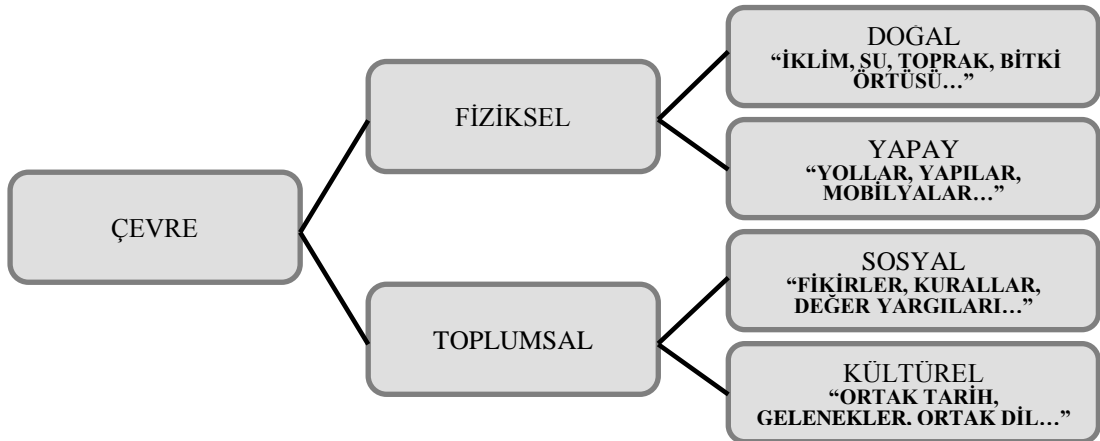
“Çevre” Türkçe sözlükte, “*etraf, muhit, dolay*” (TDK, 1932) sözcüklerinin içerdiği benzer ortak anlamları taşıyan bir kavram olarak tanımlanırken; Webster sözlüğünde de, “organizmaya ya da ekolojik bir topluluğa etki eden ve bu doğrultuda şeklini ve hayatta kalmasını belirleyen fiziksel, kimyasal (iklim, toprak vb.) ve biyotik (bitkiler, hayvanlar vb.) faktörlerin tamamı” ya da “bireyin ya da toplumun yaşamını etkileyen sosyal ve kültürel koşulların tamamı” (Webster, 1828) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Çevre olgusu en geniş anlamı ile, tüm sistemlerin eytişimsel bir ilişki içinde bulunduğu sistemler ve süreçler bütünüdür” (Varol, 2004; Çubuk, 1994).

Yapılan tanımlar doğrultusunda çevre; “insanla beraber bütün canlı varlıkları (bitkiler, hayvanlar, mikroorganizmalar)”, “cansız varlıkları (iklim, toprak, hava, su vb.)” ve “canlı varlıkların yaşamını etkileyen fiziksel, kimyasal, biyotik, toplumsal ve ekonomik nitelikteki tüm faktörleri içinde barındıran” bir kavram olarak tanımlanabilir. Bu açıdan bakıldığında da, çevre kavramının kapsamadığı hiçbir alanın ve sürecin bulunmadığı görülmektedir.

Çevre bütünü oluştururan birtakım bileşenler bulunmaktadır. Bugüne kadar yapılan araştırmalar doğrultusunda da çevrenin ele alınışında farklı bileşenler tanımlanmış fakat bileşenlerin esas olarak “fiziksel” ve “sosyo-kültürel” özellikleri içermesi açısından sınıflandırılması yapılmıştır. Bu bileşenler, çevre sistemlerini belirleyen özellikleri kapsamaktadır. Ancak çevreye karakterini veren; bileşenlerin özellikleri olduğu kadar, bu bileşenlerin birbirleri ve bütün ile olan ilişkilerine de bir o kadar bağlıdır. Bu doğrultuda da insan çevresini, “yaşam alanımızın ilişkiler sistemi” olarak tanımlayabiliriz (Varol, 2004; Özkarakoç, 1981).

Fiziksel çevre; “iklim, su, toprak, bitki örtüsü” gibi doğal elemanları, “yollar, yapılar, mobilyalar” gibi de yapay elemanları içinde barındırmaktadır (Varol, 2004; Çubuk, 1994). Bu doğrultuda, fiziksel çevre için “doğal ve yapay elemanlarla insanların yaşam alanı” diyebiliriz. “*Toplumsal çevre, tarihsel süreç içerisinde gelenek, kültür, ahlak, politika, üretim ilişkileri gibi özelliklerin oluşturduğu çevredir*” (Varol, 2004; Çubuk, 1994). Toplumsal çevre faktörlere bağlı olarak da, sosyal çevre (fikirler, kurallar, değer yargıları vb.) ve kültürel çevre (ortak tarih, gelenekler ve ortak dil vb.) olmak üzere ikiye ayırmıştır (Varol, 2004; Conyne, 1981).

Kaynak: Varol, 2004; Çubuk, 1994 - Varol, 2004; Conyne, 1981

Şekil 2.1. Çevrenin Tanımı.

Çevredeki “insanlar, eşyalar, kültürel, fiziksel ve psikolojik yaşam” insanların “davranışlarını, düşüncelerini ve hatta beraberinde inançlarını” da şekillendirmektedir. Çevreyle beraber insanların davranışları, düşünceleri, inançları değişmekte ve gelişmektedir. Toplumun “kültürel değerleri, fiziksel yapısı ve psikolojisi” insanların bireysel gelişimini derinden etkilemektedir. Bu doğrultuda da, insanlar üzerinde dış etkilerin öneminin oldukça fazla olduğu söylenebilir.

Toplumsal değişim ve bu değişimi tetikleyen nedenler, teknolojinin etkisiyle fiziksel çevreleri gittikçe tekdüzeleştirmekte ve insanlar için de yaşanılması zor olan mekânlara dönüştürmektedir. Türkiye’ye baktığımızda da, “çevrenin tahribatı” konusunda her ne kadar “yapıcı tutum” sergilenmekteyse de bir o kadar da “yıkıcı tutum” sergilenmektedir. “*Genellikle hayat görüşümüz, dünyaya yönelme, hayat standardını yükseltme, daha iyi bir çevre isteme gibi çevre korumayı geliştirici elemanlardan önemli ölçüde yoksun bulunmaktadır*” (Kapubağlı, 2004). Hâlbuki çevrenin korunmasında bu elemanlar önemli rol oynamaktadır.

Geçmiş kopyalamadan, teknolojiyi göz ardı etmeden bugünün insanların ihtiyaç ve isteklerine cevap verebilecek çevrelerin oluşmasında, “tarihi çevrelerin” de önemli bir veri oluşturduğu bilinmektedir.

2.2. Tarihi Çevre Kavramının Tanımı ve Önemi

Tarihi çevre; toplumların, milletlerin hayatlarını etkileyen birtakım hareketlerin olduğu ve bu hareketlerden meydana gelmiş olayların yaşandığı iç ve dış mekânlardır (Erginoğlu, 1996).

Çevre, yaşayan bir canlı gibi doğmakta, büyümekte ve değişim göstermektedir. Zaman içinde de bu değişim ile “tarih” ve “tarihsellik” kavramları oluşmaya, gelişmeye ve yerleşmeye başlamıştır (Kapubağlı, 2004; Velioglu ve Öztürk, 1993). Kentin çağdaş yapı teknolojisi ve I. Dünya Savaşı’ndan sonra belli başlı mimarlık akımlarının düzenlerinden önce ortaya çıkmış, gelişmiş ve henüz korumakta olduğu yapı ve kent dokusu “tarihi çevre” olarak tanımlanmaktadır (Kapubağlı, 2004).

Schulz'a göre tarihi çevre, *“Bütün hataları bir yana eski kent ve yerleşmeler, ayırt edilebilirlikleri olan ve sakinlerine kuvvetli bir ait olma ve coşkulu bir güven hissi veren mekânlardır”* (Kapubağlı, 2004; Schulz, 1978).

Arabacıoğlu ve Aydemir'e göre tarihi çevre ise, *“Geçmiş dönemlerin sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını, yaşam biçimi ve felsefesini yansıtmaları, doğa-bina ve bina-insan ilişkileri arasında kurdukları ilişkinin doğruluğu açısından büyük bir birikimin ifadesidir”* (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007).

Yapılan tanımlar doğrultusunda tarihi çevre; *“geçmiş uygarlıklardan günümüze ulaşan doğal ve yapılı çevrenin tümü olup, hem çevre ile yapı hem de yapı ile insan arasında önemli bir ilişki kuran doku bütünlüğü”* olarak tanımlanabilir.

Tarihi çevre, geçmiş uygarlıklardan geriye kalan ve günümüze ulaşan; *“yapı, yapı topluluğu, yerleşme ve kalıntılar, sivil ve dini mimari örnekler, arkeolojik, tarihi ve kentsel sitler vb.”* kapsar. Tarihi çevreler bizlere; geçmiş uygarlıkların, insanların, *“sosyal, kültürel ve ekonomik yapısı, estetik anlayışları vb.”* ile ilgili bilgiler vermekte ve bununla beraber de *“tarihi belge”* niteliği taşımaktadır.

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu'nun 660 sayılı İlke Kararı ile tarihi çevrenin bileşeni olan yapılar; *“toplumun dini, sosyal, ekonomik ve kültürel ortak gereksinimlerini karşılayan, yapıldıkları dönemin mimari ve sanat anlayışını yansıtan, simgesel, anı, anıtsal, izlenim gibi değerleriyle korunması gereken yapılar”* (1.Grup) ve *“kent ve çevre kimliğine katkıda bulunan ve yöresel yaşam biçimini yansıtan korunması gerekli yapılar”* (2.Grup) (Madran ve Özgönül, 2005: 15) olarak iki grupta toplanmaktadır. Diğer bir deyişle *“cami, kilise, tapınak, han ve hamam”* gibi anıtsal nitelikli ve bütün toplum tarafından kullanılan yapılar 1.Grupta; genellikle özel mülkiyette yer alan *“geleneksel konutlar ve dükkânlar”* gibi küçük ölçekli yapılar da 2.Grupta yer almaktadır.

Tarihi çevrelerin fiziksel yapılanmalarının yanında önemli sayılan bir başka birleşeni; tarihi çevreleri oluşturan *“yaşam şekli”, “sosyo-kültürel girdiler”* dir. Kısacası, fiziki yapılaşma ve bu yapılaşmayı örgütleyen sosyo-kültürel girdiler bir bütün olarak tarihi çevrenin kimliğini oluşturmaktadır (Tanaç Zeren, 2010: 18).

Tarihi çevre ve kimlik kavramı birbiriyle ilişkilidir. “Bugüne kadar yasadıklarımız kişiliğimizin ve kimliğimizin oluşmasında nasıl etkili olduysa aynı şekilde kentin geçmişi, geçmişindeki doğal ve yapılı çevre, bunların oluşmaları, yenilenmeleri, gelişmeleri ve bunlara neden olan etkenler de kentin kimliğini oluşturur” (Kanat Duralı, 2007). Yaşanılan çevrenin kimliği ne kadar sağlam ise yaşayanlar da kuvvetli bağlarla kendilerini o yere ait hisseder ve bu aidiyet duygusu da bireylerin çevrelerine sahip çıkmalarında ve değerlerini korumalarında önemli bir yer tutar.

Toplumsal anlayış ve ihtiyaçların değişmesi, doğal ve yapılı çevrenin değişmesine neden olur. Tarihi çevreler de günümüzün ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve bununla beraber de “yaşayan bir çevre olmaya devam etmek” (Kanat Duralı, 2007) için değişim ve gelişim gösterecektir.

Günümüzde hızla artan “kentleşme, demografik hareketlilik ve beraberinde getirdiği düzensiz yapılaşma vb.” sorunlarla karşılaşan büyük şehirlerde, günümüzün ihtiyaçlarını karşılayamayan “yapılı çevrenin değişim ve gelişim göstermesi” gayet doğaldır. Yapılı çevrenin bileşenlerinden olan tarihi çevre de, koruma bilincini tam anlamıyla benimsememiş toplumlar da, bu değişimden etkilenerek zarar görür (Kanat Duralı, 2007). Tarihi çevre ve toplumların zarar görmemesi için bu değişimi kontrol altında tutarak, doğru yönlendirme yapmak gerekmektedir. Koruma kavramı da tam olarak bu aşamada başlamakta olup, tarihi kimliğimize zarar vermeden bu değişimi doğru bir şekilde yaşamamızı sağlamaktadır.

2.3. Tarihi Yapıları Koruma Sorunu ve “Koruma Amaçlı İmar Planı”

Kavramı

“Koruma”; “tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi, kültür sürekliliğinin sağlanması ve çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanaklarının sağlanması” (Can, 2011; Eruzun, 1989) açısından oldukça önemli bir konudur. Fakat bu kadar önemli bir konunun ülkemizde pek de bir değerinin olmadığı görülmektedir. Bu doğrultuda, maalesef sağlıklı bir “koruma politikamız” vardır diyemeyiz.

Peki, neden korumayı seçmiyoruz (Tapan, 2014: 41-43)?

- Bir yerde eski ya da yeni bir yapı herhangi bir nedenle yıkılsa, bu yıkılma durumu bahane edilerek tescilli yapılardan bir an önce kurtulmak istenilmektedir. Bu doğrultuda da, başlıca “koruma kurulları” hedef alınmakta ve kurullar “koruma kurullarının hiçbir şekilde müdahaleye izin vermemesi, çökmeye meyilli yapılara yıkım kararı vermemesi” gibi birtakım haklı haksız suçlamalarla karşı karşıya kalmaktadır.
- Bir başka neden ise; tescilli yapıların genellikle mal sahibine yeterince “rant” sağlamamasıdır. Bu doğrultuda, koruma politikamız bu gerçeği görerek şekillenmelidir.
- “Eğitim” de şüphesiz bu nedenler arasında en önemli olanlardandır. Bu doğrultuda eksik olduğumuz “örgün ve yaygın eğitim modellerimiz” geliştirilmelidir. Aynı zamanda “Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı (ÇEKÜL), Tarihi Kentler Birliği vb.” sivil toplum örgütlerinin de sayısı artırılmalıdır.

Tarih ve kimlik kavramının ilintili olduğu, bu kavramlara sahip çıkmanın geleceğimiz için oldukça önemli ve gerekli olduğu unutulmamalı, her fırsatta vurgulanmalıdır. Koruma politikalarımız da yukarıda değinilen noktalar göz önüne alınarak yeniden irdelenmeli ve şekillendirilmelidir.

“Koruma amaçlı imar planı” kavramına gelindiğinde bu kavram genellikle; *“doğal, tarihi, arkeolojik ve/veya kentsel sit alanı olarak tescil edilmiş alanların planlanması” (Kiper, 2005)* olarak kullanılmaktadır.

Koruma amaçlı imar planı kavramı irdelendiğinde, görülmektedir ki “genel planlama sisteminde” ve “kent planlamasında” yanlış sonuçlara neden olabilecek yaklaşımları çağrıştırmaktadır. Kent planlarını, “koruma amaçlı, koruma amaçlı olmayan” ya da “koruma planı ve diğerleri” gibi yapay ayrımlara neden olabilecek sınıflandırmalara sokmak, uygulamalarda diğer planlamalar için koruma boyutunu görmezden gelmeyi getirebilmektedir (Kiper, 2005). Hâlbuki *“her imar planı koruma amaçlı olmalıdır” (Tapan, 2014: 47)* gibi bir ifadenin dile getirilmesi yerinde bir tespit olacaktır. Diğer bir deyişle, “koruma amaçlı imar planı” kavramı dışındaki imar planlarında da koruma mutlaka ön planda olmalı ve çevrenin bir bütün olduğu kesinlikle unutulmamalıdır.

Tescilli ve tescilsiz yapılar her ne kadar ayrı değerlendirme düzeyinde olsalar da etkileşim içindedirler. Koruma amaçlı imar planlarıyla kent bütünü planlarının aynı zamanlı hazırlanmaması ve aynı önemin gösterilmemesi büyük problemlere neden olmaktadır (Kiper, 2005). Bir örnek vermek gerekirse; bir kültür varlığının yanına yapılacak yeni yapının imar planıyla, tescilli kültür varlığının imarında büyük sorunlar yaşanabilmektedir. Bu doğrultuda her imar planında koruma önde tutulmalı, ancak özellikle sit alanları için daha detaylı çalışmalar (analiz ve sentez) yapılmalı ve bu şekilde de ayırım ifade eden bir kavram kullanılmamalıdır.

2.4. Tarihi Çevreyi Koruma ve Koruma Nedenleri

“Korumak” Türk Dil Kurumu Sözlüğünde (TDK), *“Bir kimseyi veya bir şeyi dış etkilerden, tehlikeden, zor bir durumdan uzak tutmak, esirgemek, muhafaza etmek, vikaye etmek, sıyanet etmek”* (TDK, 1932) şeklinde tanımlanırken; Kent Bilim Terimleri Sözlüğünde ise, *“Kentlerin belli kesimlerinde yer alan tarihsel ve mimari değeri yüksek yapıtlarla, anıtların ve doğal güzelliklerin gelecek kuşakların da yararlanması için her türlü yıkıcı, saldırgan ve zararlı eylemler karşısında güvence altına alınması”* (Negiz, 2017) olarak tanımlanmaktadır.

Koruma, *“Her kuşağın bir önceki dönemden edindiği kültürel değer ve göstergeleri onlara yenilerini ekleyerek yeni kuşaklara aktarma görev ve sorumluluğudur”* (Kapubağlı, 2004).

Sözer koruma kavramını, *“Sosyal, ekonomik, estetik, turistik yönden önemi olan tarihi ve doğal değerlerin günün koşullarına göre çağdaş planlama yöntemleri ile ele alınıp, kamu yararına yönlendirilmesi olduğunu, bu tutumun ülkesel boyuttan yöresel boyutlara doğru ulaşma ve gelişme göstermesi gerektiği”* (Kılıç, 2015; Sözer, 1978) şeklinde tanımlanmaktadır.

Hasol’a göre ise koruma, *“Tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri alma”* (Kılıç, 2015; Hasol, 2005) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yapılan tanımlar doğrultusunda koruma; *“her toplumun geçmişine sahip çıkması, tarihi ve doğal değerlerin günümüz ihtiyaçlarına göre doğru bir şekilde değerlendirmesi ve gelecek nesillere aktarılması”* olarak tanımlanabilir.

Koruma kavramı geçmişten günümüze kadar ulaşmış olan bir olgudur. Korumanın en temelinde de aslında “Neyi, Neden Koruyacağız?” sorunu yatmaktadır. Çoğunlukla da en çok tartışılan olgunun “Neyi Koruduğumuz” kısmıdır. Diğer bir deyişle, korumamız gereken tarihi çevrenin sadece “fiziksel verileri” mi? Yoksa toplumun “sosyo-kültürel girdileri” mi? Yoksa her ikisi de mi? (Tanaç Zeren, 2010).

Toplumların zaman içindeki birikimleri ile oluşturdukları “*ekonomik, sosyal, kültürel, estetik, otantik ve özgün değerlere sahip tarihi çevrelerin geleceğe aktarılması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması*” (Kılıç, 2015), günümüzde bütün insanların ortak problemi olarak görülmekte ve özellikle vurgulanması gereken önemli bir konu olarak da gündeme gelmektedir. Bütün bunlar da “tarihi çevre koruma” kavramını ön plana çıkarmaktadır.

Peki, korumaya neden ihtiyaç vardır?

Korumanın gerekliliği çok çeşitli olup, farklı kriter ve amaçlar bu gerekliliği ortaya koymaktadır (Tapan, 2014: 54):

- Var olandan daha iyisini, doğrusunu üretmek,
- Kültürel sürekliliği sağlamak,
- Kişiyi toprağına, yaşadığı çevreye sahip kılmak vb. amaçlar “korumayı” zorunlu hale getirmektedir.

Kültürel katmanlaşmayı bizlere gösteren koruma kavramıdır. Örneğin; tarihi yapıların korunması, ülkedeki kültürel gelişim sürecinin nasıl oluştuğunu gösteren önemli bir ögedir. Bunun yanı sıra “*tarihsel olayların, sosyal ve ekonomik gelişmelerin nasıl olduğunun önemli göstergeleri*” (Tapan, 2014: 54) koruma kavramıyla ortaya çıkmaktadır.

Tarihi çevrede “müdahale” ve “koruma” kavramları, kimlik oluşumuna yardımcı olan özgün değerlerin yitirilmemesi açısından oldukça önemlidir. Bu doğrultuda da; tarihi çevrelerin zarar görerek, yok olması yalnızca “mimari ve estetik açıdan bir kayıp” değil, aynı zamanda “kültür ve kimlik değerlerinin kaybolması” açısından da büyük önem taşımaktadır (Kılıç, 2015).

Tarihi çevreyi oluşturan bütün bileşenlerin korunması, geçmişteki yaşantıları günümüze bağlamakta ve beraberinde de geleceğe taşımaktadır. Bu doğrultuda gelişen “toplumsal kimlik kavramı” da, toplum içinde “tarih bilincini” arttırmış ve “tarihi yapıların korunması isteğini” ortaya çıkarmıştır. Tarihi çevrenin bileşenlerinden biri olan yapılar da, kent kimliğinin oluşumunda önemli olan unsurların başında gelmektedir. Yapılar çevrelerindeki fiziksel ortamla beraber; bir dönemin “yaşam şeklinin, toplumun ekonomik ve siyasi anlayışının bir ürünü olarak oluşmuş dokular” olmalarından dolayı kenti farklı açılardan ifade ederek, kentin kimliğinin oluşturulmasına yardımcı olurlar (Tanaç Zeren, 2010: 20-22). Bu doğrultuda, tarihi çevrenin önemli bileşenlerinden bir olan yapıların korunmaları oldukça önemlidir. Geçmişten günümüze gelen “yapı topluluğu ya da parçaları” günümüzle bütünleşirken; “günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan ve böylelikle günümüzde de yaşamaya devam eden mekânlar” haline dönüşecektir. Bununla beraber de, “korumanın sürdürülebilirliği” sağlanmış olacaktır.

Kültür Varlıklarının sonsuza kadar belirli bir durumda varlıklarını sürdürmeleri ve herhangi bir değişime uğramadan saklanmaları pek mümkün değildir. Bu doğrultuda koruma kapsamındaki amaçlar (Kapubağlı, 2004):

- Eskimeyi ve beraberinde de yok olmayı hızlandıran faktörleri kontrol altına almak,
- Sürekli olarak bakımını sağlamak,
- Korunan değerleri gerekli durumlarda uygun bir şekilde yeniden işlevlendirmek ve
- Bu önemli değerlerin toplum tarafından benimsenmelerine de katkı sağlamak şeklinde sıralanmaktadır.

Koruma kavramından bahsedilirken, beraberinde “insanların ortak çıkarlarından” da bahsedilmektedir. Bu doğrultuda da; “yerel farklılıklara, özgürlüklere ve özgün oluşumlara” saygı gösterilmeli ve “doğal koşullara, eskimelere (yaşlanma) ve beraberinde de her türlü olumsuz eylemlere karşı bu önemli değerlerin güvence altına alınması” yine korumanın amacı olmalıdır.

Korumada asıl amacının, “*Fiziksel ve kültürel mirasın, sonraki nesillere aktarılması*” (Tanaç Zeren, 2010: 20; Ulusoy, 1995) olduğu ifade edilmektedir. “*Bunun en temel nedeni ise; fiziksel çevrenin koruma öğelerinin, günümüzün hızla değişen dünyasında kişilerin ve toplumların kimliklerini belirleyen düşünsel ve duygusal ipuçlarını ve yabancılaşmaya karşı tutunacak değerleri sağlamasıdır*” (Tanaç Zeren, 2010: 20; Ulusoy, 1995). Bu doğrultuda toplumların en önemli öğelerinden biri olan kentlerin korunmasının; “kentlerin kimliklerini belirleyen değerlerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması” isteğinden kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Kültür varlıkları; “tarihsel değeri, sürdürülebilirlik değeri, anı değeri, sanat ve teknik değeri, özgünlük değeri” gibi çeşitli değerlere sahip olan ve bu değerlerin de kaybedilmemesi için korunması gereken önemli varlıklardır. Koruma kapsamındaki amaçlar incelendiğinde de, “tarihi çevreleri korumanın önemi” genel olarak şu “3 amaç” içinde özetlenebilir:

1. İnsanlığın ortak mirası olan “tarihi mirasın” gelecek nesillere aktararak, kültürel sürekliliğin sağlanması,
2. Günümüz insanına yeni yaşam olanaklarının sağlanması; var olandan daha iyisinin, doğrusunun üretilmesi ve
3. Kişinin kendisini yaşadığı yere ait hissetmesinin sağlanması.

2.5. Tarihi Çevrenin Bozulmasına Neden Olan Faktörler

İçinde yaşamın sürdüğü kentler, “zaman” faktörüyle beraber toplumun ihtiyaçlarına bağlı olarak günümüze aktarılırken, belirli nedenlerden dolayı değişikliklere uğramaktadır. Bu değişiklikler “bazen yaşlanma, bazen doğanın etkisi, bazen insan kökenli, bazen ekonomik, bazen de yönetim ve planlamadan” kaynaklanmaktadır. Yeterli bir eğitim almamış ve bu doğrultuda da koruma bilincine ulaşamamış, tarihi çevredeki değerlerin önemini kavrayamamış olan toplumlar da bu tahribatların nedeni olmaktadır.

Kültürel varlıklar, hem doğal hem de insan kökenli bozulmalardan etkilenirler. Bozulma nedenleri, uzun bir zaman içinde oluşabileceği gibi kısa bir zaman içinde de gerçekleşebilir.

Bozulma nedenlerinden biri olan “yaşlanma” diğer bir deyişle “eskime” uzun süreli bir olgu olup, genellikle yapı ya da alanın yerine ve beraberinde de topografya üzerindeki konumlanmasına bağlıdır. Nem, rüzgâr, güneş ve yağmurun ortaklaşa etkileri de organik elemanların oluşmasına ve bu elemanların yapı ya da alana zarar vermesine neden olur. “Doğal Afetler” ise ani bozulmalara neden olmaktadır. “İnsan Kökenli Bozulmalar” (terk, kötü kullanım ve onarımlar, yangın, savaş, hava kirliliği, trafik) genellikle, politik kararlardan ya da yetersiz yönetimden kaynaklanır (Tarihi Çevre Koruma, Anonim, 2009). “*Ekonomik Kökenli Bozulma Nedenleri*” arasında en önemlisi, o tarihi çevreyi yöneten ve yönlendiren ekonomik yapının bozulmasıdır” (Tarihi Çevre Koruma, Anonim, 2009). Bu doğrultuda; belirli bir üretim şekli ve ekonomik bağlantılara göre şekillendirilmiş olan yerleşimler, “ekonomideki ve üretimdeki değişimlere vb.” uyum sağlayamazlarsa, “bakımsızlık, demografik hareketlilik vb.” nedenlerle hem yapı hem de altyapı açısından bozulmaya uğrayabilirler. “*Ekonomik değişimler, tarihi kent merkezlerinin ticari, yönetsel ve diğer işlevlerle aşırı yüklenmesine de neden olabilirler*” (Tarihi Çevre Koruma, Anonim, 2009). Bu yüklenme; tarihi kent ölçeğinin ve kalitesinin bozulmasına, bu doğrultuda da tarihi çevrelerin olumsuz yönde kimlik değiştirmesine neden olabilir. Zaman içinde üretim şeklindeki değişimler de; “tarihi çevrelerde geleneksel yapımların teknikleri ve ürünlerinin yerine, büyük iş merkezlerinin ve fabrikaların gelmesine” neden olacaktır.

“Yönetim ve Planlama Kökenli Bozulmalar” ise bir diğer nedenlerdendir. Planlama ve yönetimin iyi bir şekilde yapılmaması, hem ölçek hem de nitelik olarak uygun olmayan işlevlerin oluşmasına ve beraberinde de tahribata neden olacaktır (Tarihi Çevre Koruma, Anonim, 2009).

Tarihi kent dokularına baktığımızda, yeni nesil tarafından ya aynen ya da birtakım değişiklikler yapılarak kullanıldığı görülmektedir. Sosyo-kültürel yapı değiştikçe beraberinde fiziksel yapı da değişim göstermiş ve bu fiziksel değişim de toplum yapısında değişikliklere neden olmuştur. Bu durumu anlatacak en iyi örnek olan “Endüstri Devrimi” ile de; kentsel ve kırsal alanlar arasındaki denge bozulmuş ve bununla beraber de fiziksel çevre bu bozulmadan etkilenmiştir. Kent dokuları da oluşan bu yeni dengeye göre yeniden ele alınarak planlanmış ve bunun sonucunda da tarihsel doku, yeni işlevlerin kendine yaşayacak bir alan oluşturmak zorunda kalmasıyla kaçınılmaz bir şekilde tahrip olmuştur.

Arabacıoğlu ve Aydemir tarihi çevrelerin tahrip nedenlerini Şu Şekilde sıralamıŐlardır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007):

- Sosyal yaşam Őartlarının değişim göstermesi,
- Çağdaş konfor Şartlarını sağlama isteği doğrultusunda yapılan bilinçsiz müdahale ve ekler,
- Yanlış restorasyonlar,
- Ekonomik zorunluluklar: koruma maliyetini finanse edecek maddi gten yoksun olunması, alınacak önlemlerin bir an önce hayata geçirilmesi isteği ile araştırma ve belgelemeye dayanmayan uygulamalar,
- KiŐiler tarafından konuya verilen önemin yetersizliği ile toplumda tarihi evre bilincinin olmaması ve koruma eğitimindeki yetersizlikler,
- Kanun ve kısıtlayıcı kararların zorlayıcı etkisi/ters tepkiler,
- Koruma planının olmaması ya da bilinçsiz bir Şekilde hazırlanmış olması ya da bilinçsiz bir Şekilde uygulanıyor olması,
- Yerel yönetimlerin “isteksiz ve ilgisiz olması, uygulamak zorunda oldukları kararlar konusunda bilgilerinin olmaması, yeterince açık ve inandırıcı olmaması ve kaynak yetersizliği”,
- Teknolojinin hızlı bir Şekilde gelişmesi ile geçmiŐle kurulan bağların kopması.

Günümüzde, tarihi evre toplumun değişen ihtiyaçlarını karŐılamadıđı gerekeŐisiyle terk edilmektedir. Zaman içinde terk edilen yapıların bakımsızlık nedeniyle ömürleri azalmakta ve kullanıcı profilleri de değişim göstermektedir. Bu durum tarihi dokunun daha fazla zarar görmesine neden olmaktadır. Bunun devamında “doğru bir Şekilde uygulanmayan koruma yaklaşımları” tarihi çevreye daha da zarar vermekte, “ranta yönelik uygulamaların ne çıkmasıyla” da bu çevreler kasıtlı bir Şekilde yok edilmektedir. Bu doğrultuda “tarihi çevreye bilinçli bir yaklaşımın olmaması”, beraberinde “yapılan planlamalarda bir sürekliliğin olmamasını” da getirmektedir. Bütün bu faktörlere bakıldığında da; tarihi çevrelerin ve tarihi çevreyi oluşturan yapıların yapıldıkları dönemden günümüze gelene kadar birçok müdahale ile karŐılaŐtıđı ve beraberinde de bozulmalar yaşadığı açıkça söylenebilir.

Tarihi yapıların tahrip nedenleri de şu şekilde sıralanabilir (Ahunbay, 2016: 38-50):

A. İç Nedenler

- Yapının Konumundan Kaynaklanan Hasarlar
- Zemin Özellikleri
- Strüktür Tasarımındaki Hatalar
- Hatalı Malzeme Kullanımı
- Kötü İşçilik ve Detay Kullanımı

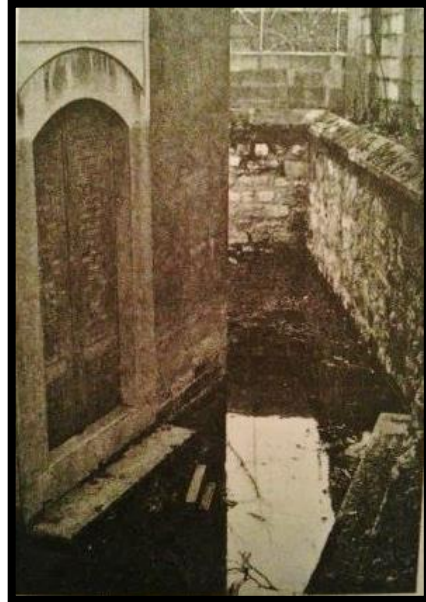
B. Dış Nedenler

- Uzun Süreli Doğal Etkenler
- Doğal Afetler
- İnsanların Neden Oldukları Hasarlar
(Terk, Kötü Kullanım ve Onarımlar, Yangın, Savaş, Turizm, Hava Kirliliği, Trafik)

A. İç Nedenler

“Yapının Konumundan Kaynaklanan Hasarlar”

Yapıların bulunduğu yer, yamaç ya da dere yatağı gibi bir yer ise; yapının iklime bağlı etkilerden daha yoğun bir şekilde zarar görmesine neden olabilmektedir. Yamaç eteğinde ya da çukur olan bir alanda yer alan yapı, önlem alınmadığı durumda su baskınlarının odak noktasıdır. “Eyüp’te Haliç kıyısına yakın kesimde bulunan türbeler yamaçtan gelen yüzey sularının iyi toplanmaması sonucu, sağanaklar sonrasında uzun süre su içinde kalmakta, ahşap kalıpları çürümekte, döşemlerinde, duvarlarının alt kesimlerinde bozulmalar gözlenmektedir” (Ahunbay, 2016: 38).

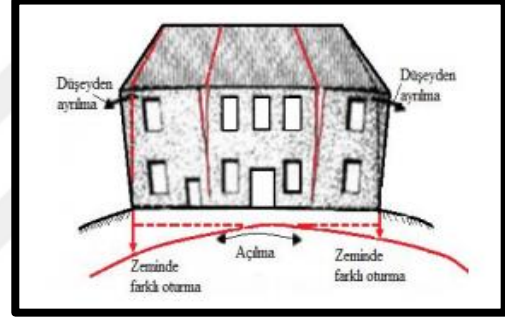
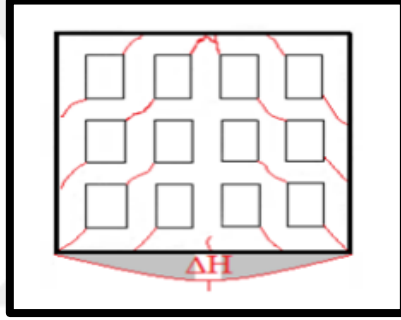

Kaynak: Ahunbay, 2016: 39

Şekil 2.2. Eyüp’te Şair Fitnat Hanım Türbesi Çevresinin Yağmur Sonrası Durumu.

“Zemin Özellikleri”

Yapının üzerine oturduğu zeminin “mukavemetinin düşük olması, ya da homojen olmaması” zaman içinde yapıda birtakım bozulmalara neden olabilir. Temel altındaki zemin homojen olmadığında yapıda çatlamlar görülmekte ve çatlakların yapıdaki yerlerine, doğrultularına bakılarak da hasar nedeninin zeminden kaynaklanıp kaynaklanmadığı hakkında kabaca fikir sahibi olmak mümkündür (Ahunbay, 2016: 38). “Eğer yapı iki ucundan sağlam zemine oturuyor, arada kalan bölgenin zemini gevşekse, cephede kapı ve pencere boşluklarının köşelerinden başlayan ve 45 derece açıyla yanlara doğru gelişen çatlaklar gözlenir. Eğer yapının cephesinin yalnız orta kesimi altında sağlam zemin varsa, çatlaklar aşağıdan yukarıya doğru açılan bir düzen gösterir” (Ahunbay, 2016: 38).

Kaynak: Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017

Şekil 2.3. Homojen Olmayan Zeminlerde

Çatlak Oluşumu.

Şekil 2.4. Farklı Oturmada Kaynaklanan

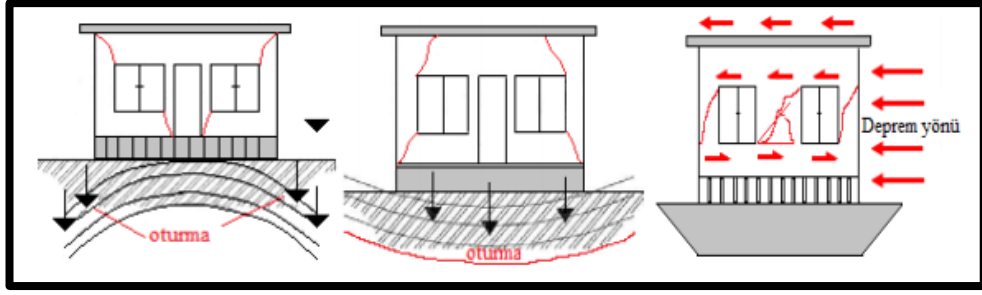
Çatlak Oluşumu.

“Strüktür Tasarımındaki Hatalar”

Yapıların taşıyıcı sistemlerinde ilk tasarım süreçlerinden gelen boyutlandırma hataları varsa; “duvar, kolon” gibi düşey taşıyıcıların üzerine gelecek olan yatay ve düşey yükleri karşılayabilecek kesitlerde yapılmaması ciddi oranlarda hasarlara neden olabilmektedir (Ahunbay, 2016: 39).

Yapıda oluşan strüktürel sorunların olduğunun en büyük işareti “kâgir duvarlarda oluşan çatlaklardır”. Çatlakların boyutları ve hareketleri bize yapıda hareketlerin devam edip etmediğine dair ipuçları vermektedir. Kâgir (taş, tuğla) duvarlarda oluşmuş bu çatlaklar ile üzerinde yapılacak araştırmalar sonunda gerekli bilgilerin edinilmesi de mümkün olmaktadır (Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017; Düşüt, 2003).

Kaynak: Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017

Şekil 2.5. Taşıyıcı Duvarlarda, Düşey ve Yatay Yüklerden Kaynaklanan Çatlak Tipleri.

“Hatalı Malzeme Kullanımı”

Yapıda iyi nitelikli malzemelerin kullanılmaması, yapıların bozulmasını hızlandırmakta ve bununla beraber de malzeme seçerken; “şekil, işlev, strüktür sistemi, uygun iklim vb.” faktörler göz önünde bulundurulmalıdır.

“Kötü İşçilik ve Detay Kullanımı”

“Yapıyı oluşturan bileşenlerin uygun bir bağlayıcı malzeme ve teknikle birleştirilmeleri dayanımları açısından önemlidir” (Ahunbay, 2016: 42). Bu doğrultuda, başlangıçta yapılan tasarım hatalarını düzeltmek bazen oldukça zor olabilmekte ve hasarlar da sürekli bakım ile giderilmeye çalışılmaktadır.

Görünüş açısından sıkıntının olmadığı durumlarda daha uygun olan bir malzeme kullanımına gidilebilir. Örneğin, “demir mil ve kenetleri paslanmaz çelik ve titanyum” ile yenilenebilir (Ahunbay, 2016: 42).

B. Dış Nedenler

“Uzun Süreli Doğal Etkenler”

“Yapılar uzun yıllar doğanın değişik etkileri altında yıpranır ve sürekli bakım sağlanmazsa, ciddi hasarlar gözlenir” (Ahunbay, 2016: 45-46). Bu doğrultuda yapı malzemeleri, zaman içinde iklimlere göre değişim gösteren çeşitli atmosfer etkilerine maruz kalırlar. Atmosfer etkileri, özellikle yapıların dış ortama açık olan çatı ve cephelerinde kullanılan malzemeler üzerinde oldukça önemli olan sorunların ortaya çıkmasına neden olurlar. Bu etkiler; “suyun hareketi, ıslanma-kuruma, sıcaklık değişimleri, donma-erime, rüzgâr, yağmur ve bunlarla taşınan çeşitli tuzlar” (Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017) şeklinde sıralanabilir.

Kaynak: Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017

Şekil 2.6. Atmosferin Etkisiyle Taşlarda Oluşan Bozulma.

“Doğal Afetler”

Ne zaman meydana geleceği önceden bilinmeyen, aniden ortaya çıkan; “deprem, sel, fırtına, toprak kayması, çığ vb.” olaylar tarihi çevrelerin, anıtların zarar görmesine neden olmaktadır. Deprem kuşağı üzerinde bulunan ülkemizde de tarih boyunca anıtlar zarar görmüş, yıkılmış ve tekrar yapılmışlardır.

Kaynak: Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017

Şekil 2.7. Deprem ve Sel Baskını Sonucu Oluşan Hasarlar.

“İnsanların Neden Oldukları Hasarlar”

İnsanlar “terk, kötü kullanım ve onarım, yangın, savaş, turizm, hava kirliliği, trafik” (Ahunbay, 2016: 50-58) gibi kasıtlı olarak zarar veren eylemlerle tarihi yapıların yok olmalarına neden olabilirler. Tarihi yapıların “kötü bir şekilde kullanımı” da yapının “tahrip olma sürecini hızlandıran” önemli bir faktördür.

Kaynak: Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017

Şekil 2.8. İnsanların Ateş Yakmak, Yazı Yazmak Suretiyle Tarihi Eserlerde Yarattığı Tahribat Örnekleri.

Savaşlar, tarihi çevreler ve yapılar için en büyük hasar ve tahribat nedeni olarak gösterilebilir. Dünyanın ortak mirası olan bu önemli yer ve yapılar, uluslararası savaş hukuku kurallarına göre; her ne kadar tarihi çevreye ve yapıya zarar vermek suç olsa da artık savaş etiği kalmadığı için “bombalanmak, yakılmak ve yıkılmak” üzere yok edilmektedir (Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017).

Kaynak: Döndüren, Şişik ve Demiröz, 2017

Şekil 2.9. Savaşta Tahrip Olmuş Tarihi Eser Örneği.

2.6. Çağdaş Koruma Anlayışı ve Koruma Bilinci

Çağdaş koruma anlayışında tarihi çevre bir bütün olarak değerlendirilmekte ve bu doğrultuda da, “*kent yaşamına işlevsel olarak katılması, kentin gelecekteki yaşamıyla bütünleşmesi*” (Kanat Duralı, 2007) sağlanmaktadır. Tarihi çevreyi günümüz yaşamına katarak korumak, “hem tarihi sürekliliğin sağlanması hem de uluslara özgü olan tarih bilincinin yok edilmemesi” açısından oldukça önemlidir. Günümüzde de kentlerde yaşanan birtakım değişimler sonucunda “çağdaş koruma kavramı”, kültürlerini ve bu doğrultuda oluşan kimliklerini korumak isteyen ve bunun bilincinde olan toplumlar tarafından önem kazanmıştır.

Peki, çağdaş koruma kapsamında neler vardır (Kuban, 1984)?

- “Her türlü yapının var olan her şeyiyle”; fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik faktörlerin bütünüyle “analiz ve sentez edilmesi”,
- “Sit alanlarının korunması” (doğal sit, tarihi sit, arkeolojik sit, kentsel sit vb.),
- “Kentlerin Yenilenmesi”, peyzaj düzenlemesi ve beraberinde de “doğal çevrenin korunması”,
- Mimarlık kapsamındaki “her tür ürünün teknolojisi, bakımı ve koruma yöntemleri”,
- “Eski yapı teknikleri ve çağdaş malzeme teknolojisi” vb.

Bütün bu maddeler incelendiğinde; çağdaş koruma kapsamının, “her türlü bilim ve teknik alanıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkisinin olduğu” açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da, “çağdaş korumanın oldukça geniş bir kapsam alanına sahip olduğu” söylenebilir.

Koruma kaygısı, tarihin her döneminde farklı amaçlar ve nedenlerle gündeme gelen bir konudur. Bu doğrultuda; korunmaya değer görülen “anıt, mimari yapı ve yerleşmelerin” genellikle içinde buldukları dönemlerin “sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal” yapılarına göre belirlendiği görülürken, kimi zaman da “dini ve ulusal” duyguların koruma kararında daha ağır bastığı görülmektedir. Yapılan korumacı müdahalelerde de yine dönemlerin “hem sanatsal hem de estetik” anlayışlarının izleri görülmektedir (Dedehayır, 2010). Bu doğrultuda, her dönemde ağır basan “sosyal yapı ve sanatsal akımların etkileri” koruma konusundaki davranışlarda gözlemlenebilir ve bu davranışlar dönemlere göre de değişiklikler gösterir.

İlk insan, ölümlü olduğunun bilinci ile geride bir iz bırakma isteği duymuş ve bu doğrultuda “*bir taş kümesi, bir toprak yığını, dikili bir kayadan oluşan ilk anıtları*” (Dedehayır, 2010) inşa etmiştir. Bugünü kadar geçmişini ve beraberinde geleceğini de önemsemeye başlamış olan insanlar, zaman içinde anıtlara da değer vermeye başlamıştır. İlk anıtların dikilmesinin ardından da “bakımı ve korunması” gündeme gelmiştir. Anıtlar da zaman içinde ve nesiller arasında sürekliliği sağlamıştır (Dedehayır, 2010). Bu doğrultuda; insanların da kendilerinden önceki toplumların oluşturduğu kültürel değerleri “yaşatma ve gelecek nesillere aktarma” çabaları, ilkçağlardan itibaren bilinçli ya da bilinçsiz, birçok aşamadan geçerek bugünlere gelmiştir. İlk başlarda “taşınır eski eserleri içeren” kültürel değer kavramı, zaman içinde “taşınmaz eski eserleri de kapsayarak” en geniş sınırına ulaşmıştır.

2.6.1. Avrupa’da

Avrupa’da 15. yüzyılla beraber “tarihe ve geçmiş uygarlıklara” ilgi dönemi başlamıştır. “Rönesans” klasik çağ araştırmalarının canlanmasını sağlayan, Avrupa’da cehalet çağının kapanması ve Yunan-Roma kültürünün ortaya çıkmasıyla oluşan bir “yeniden doğuş” tur. Bu yenilenmeyle beraber de Avrupa’da cehalet ölmeye başlamış ve dini otorite derinden sarsılmıştır. Bu doğrultuda, kısa süre içinde özellikle de İtalya’da “resim, heykel ve mimaride” yenilikler çağı başlamıştır.

Korumaya yönelik çabaların güçlendiği asıl dönem 18. yüzyıldır. Avrupa’da endüstrileşme ile kentler hızlı bir şekilde büyümüş ve buna bağlı olarak da kentlerdeki yoğunluk da bir o kadar artmıştır.

18. yüzyılda makineleşmenin (çeliğin yüksek fırınlarda üretilmesi vb.) başlattığı “Sanayi Devrimi” beraberinde şehir içi ve kenar mahallelerde plansız genişlemeleri getirmiştir. “Malzeme ve yapım tekniklerine bağlı sınırlar” da ortadan kalkmaya başlamıştır. Bu yeniliklerin sonucu; “köprüler, sergi yapıları, yüksek yapılar” gibi yapılar ortaya çıkmış ve bu yenilikler beraberinde de yok etmeyi getirmiştir. Kaybolan değerler zaman içinde fark edilmiş ve bu süreç de koruma düşüncesinin başlangıcını oluşturmuştur (Erginoğlu, 1996).

19. yüzyıl başlarında İngiltere’de Scott, Fransa’da Viollet le Duc gibi mimarlar “yapıların stil birliği kuramını” öne sürerek, eski gotik kiliselerin tamamlanma hareketini başlatmışlar (Erginoğlu, 1996) ve yaptıkları bu restorasyon çalışmaları Avrupa’da koruma anlayışının gelişmesine öncülük etmiştir.

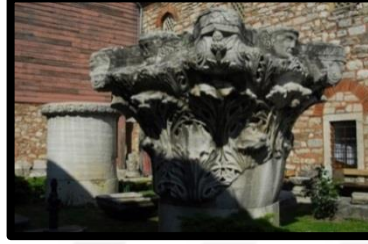
20. yüzyılın ikinci yarısında (II. Dünya Savaşı sonrası) koruma bir disiplin haline gelmiş, bu tarihten sonra da anıtlar “*tarihi bir belge ve insan yaratıcılığının bir ürünü olarak, insanlık serüvenini anlatan, güven ve aidiyet duygularını pekiştiren, uygarlıkların ve toplumların sürekliliğini güvence altına alan öğeler*” (Dedehayır, 2010) şeklinde ele alınmaya başlamıştır. Parçacıl yaklaşımla yapıların “tek tek değil, çevresiyle bir bütün olarak” ele alınması, “*yapı grupları, yerleşmeler ve bölgeler*” (Dedehayır, 2010) şeklinde değerlendirilmesi gündeme getirilmiştir. Yapılacak “müdahale yöntemleri” ve “yasal düzenlemeler” de bu bakış açısıyla şekillenmektedir.

2.6.2. Ülkemizde

Ülkemizdeki koruma bilincinin ortaya çıkışına genel anlamda bakacak olursak; kültür birikimi açısından oldukça zengin olan Anadolu’daki eski eserlere yönelişin, başlangıçta sadece “toplama” amaçlı olduğu görülmüştür. Zaman geçtikçe eski eserlere olan ilgi artmış, fakat bilinçsizce yapılan çalışmalar ne yazık ki bilimsel bir temele oturmamıştır (Erginoğlu, 1996; Tümer, b.t.).

Anadolu’daki eski eser merakı 13. yüzyılda başlamış; “*Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubat, Konya Alaaddin tepesinde yaptırdığı suru yöreden topladığı mimari parçalar ve heykellerle süslemiştir. Bunu Fatih Sultan Mehmet’in Topkapı Sarayı ikinci avlusunda bir araya getirdiği Bizans lahitleri, sütun başlıkları ve kaideleri izlemiştir.*”

Sultan Abdülmecid de Yalova çevresinden toplayarak İstanbul'a gönderdiği Bizans yazıtları ile bu çalışmalara katkıda bulunmuştur. Yine aynı şekilde Mimar Sinan'ın yaptırdığı destek duvarı içinde, 2. Ayasofya'ya ait olduğu tahmin edilen, duvar kalıntıları korunmuştur” (Erginoğlu, 1996). Ayrıca, padişahlar neredeyse hiçbir Bizans kilisesini de yıktırmamıştır. Verilen örnekler doğrultusunda da, bu önemli değerlerin korunmaya çalışıldığı açıkça görülmektedir.

Kaynak: http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=22291

Şekil 2.10. Topkapı Sarayı'nın İkinci Avlusunda Bulunan Bizans Sütun Başlığı.

Peki, Osmanlı'da koruma bilinci var mıydı?

Osmanlı toplumunun kültür varlığı olarak nitelendirdiğimiz değerlere karşı; “bilgisizlik ve beraberinde getirdiği bilinçsizlik, bilinçsizliğin doğurduğu kayıtsızlık, dinsel bağnazlık, parasal kaynaklarda azalma ve doğal ya da insan kökenli fiziksel faktörler” gibi birtakım olumsuz tavırları; yapıların “dinsel değer yargıları, eskilik ve kullanım değerleri” gibi birtakım olumlu tavırları da vardır (Madran, 2009).

Osmanlı döneminde koruma tarihini, ilk mimarlık örgütlenmesi sayılan “Hassa Mimarları” ile başlatabiliriz (Dedehayır, 2010). Kuruluş tarihi kayıtlara geçmemiş olan fakat geçmişi 15.-16. yüzyıla dayanan Hassa Mimarlar Ocağı, saraydan başlayarak İstanbul'da ve imparatorluğa ait her türlü “resmi yapım işlerini” ve ayrıca “vakıf mimarları” ile “inşa edilmiş eski yapıların bakım-onarım işini” de yürütmüş ve 19. yüzyıla kadar da devam etmiştir.

Batılılaşma sürecine girildiğinde ise, koruma konusunda birtakım yasal düzenlemeler çıkarılmış (Tapan, 2014: 31) ve 19. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren başlayan Batılılaşmanın “yazılı kural oluşturma” ve “kurumsallaşma” olmak üzere de iki önemli göstergesi vardır. 1848 ve 1864 yıllarında yayınlanan ve “büyük kentlerdeki ulaşım, yeni yapılaşma vb. konularda çağdaş tanım ve uygulamalar getirmeyi amaçlayarak; eski yapılara ilişkin bazı kararlar da içeren” “Ebniye Nizamnameleri” buna örnek verilebilir (Madran, 2009).

Osmanlı'dan Cumhuriyet'e korumayı kurumsallaştırma girişimleri, diğer bir deyişle "ilk yasal düzenleme" Osman Hamdi Bey'in öncülüğünde 1869 yılında çıkarılan "Asar-ı Atika Nizamnamesi" dir. Daha sonra bu nizamname 1874 yılında geliştirilerek, ilk kez "eski eser" tanımı ve "sınıflandırılması" yapılmıştır. Ayrıca bu çalışmalarla beraber "müzecilik" çalışmaları da başlamış ve "Sanayi-i Nefise Mekteb-i" (Güzel Sanatlar Akademisi) açılarak (Tapan, 2014: 31-32), ilk Türk mimarlar da burada yetişmeye başlamıştır.

Asar-ı Atika Nizamnamelerinden ilk nizamname, "arkeolojik kazılar ve buluntulara yönelik"; ikincisi, "tarihi eserler hakkında bir tanım getiren ve bunların devlet mülkiyetinde olduğunu vurgulayarak Osmanlı Dönemi eserlerini kapsam dışında tutan"; üçüncü nizamname ise, "korumanın temel ilkelerini tanımlamaya yönelik" tir. Bu ilkeler de daha sonra Türkiye Cumhuriyeti'nin mevzuatının temelini oluşturarak; "tarihi eserler tanımı genişletilmiş, Osmanlı Dönemi eserleri kapsam içine alınmış ve ilk kez eserler üzerinde sahiplerinin haklarına sınırlama getirilerek yurtdışına çıkarılmaları yasaklanmıştır". Osmanlı nizamnamelerinin korumayı düzenlerken herhangi bir cezası olan şartı bulunmamaktaydı ve Osmanlı İmparatorluğu'nda koruma ile ilgili yayınlanan son yönetmelik olan 1912 yılındaki "Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi" de bu konuda bir ilkti. Özellikle "kalelere ve surlara yapılacak müdahaleler" için yerel müzelerde oluşturulacak komisyonların raporları gerekecekti ve o dönemde de sadece üç büyük kentte müze bulunması nedeniyle, bu karar uygulamaya geçirilememiştir (Dedehayır, 2010).

İstanbul'daki "tarihi eserlerin belgelenmesi" ve "bu esarlere yapılacak müdahalelerin denetim altına alınmasına" ilişkin ilk hazırlıklar, 1917'de "Eski Anıtları Koruma Kurulu" ile başlamış ve "vakıflar" da kültür varlıklarının korunmasında rol oynamıştır. Bütün bu gelişmelerle beraber kentlerde bulunan "tarihi mahalleler yeni gelişim gösteren alanlardan" kopmaya başlamış ve Avrupa'daki Sanayi Devrimi, 17. yüzyıldan 19. yüzyıl ortalarına kadar herhangi bir gelişme göstermeyen Osmanlı kentlerindeki "hem toplumsal hem de ekonomik yapının" sarsılmasına neden olmuştur. İstanbul da bu olumsuz gelişmelerden en çok etkilenen kent olmuştur (Dedehayır, 2010). Bu doğrultuda Osmanlı'nın koruma konusundaki hareketlerine baktığımızda, genellikle "anıtsal yapılar ile arkeolojik alanların" korunmasına önem verildiği, "sivil yapıların" ve beraberinde de "bütüncül planlama"nın göz ardı edildiği görülmektedir.

1923 yılında kurulan Cumhuriyet, *“uygar bir topluma dayalı bir ulus devlet yaratmayı hedefleyen kültür politikası doğrultusunda, Osmanlı kurumlarını laik kurumlara dönüştürmek üzere harekete geçti”* (Dedehayır, 2010). Bu doğrultuda, bir taraftan “Türk Tarih Kurumu (TTK) ve Türk Dil Kurumu (TDK)” kurulmuş bir taraftan da Osmanlı Dönemi öncesine uzanan “tarihi miras” araştırılmıştır. Aynı zamanda Batı’dan esinlenen yeni bir mimarlık akımı da teşvik edilmektedir. Genellikle İstanbul’daki eserlere yönelik oluşturulmuş olan “Tarihi Eserler Kurulu”, tarihi eserler konusunda karar verme yetkisine sahip ilk uzman kuruluştur fakat yeni Cumhuriyet oldukça sınırlı bütçelerle büyük atılımlar gerçekleştirmeye çalışırken, elinde olmayan bazı nedenlerden dolayı koruma konusunda fazla bir varlık gösterememiştir (Dedehayır, 2010). Osmanlı Dönemi’nden kalan tarihi eserlerin, koruma konusunda “hem kaynak hem de uzmanlık açısından eksik olan kurumların sorumluluğuna bırakılması” ve bu doğrultuda da “bu eserlerin ciddi bir şekilde ihmal edilmesi” bu duruma örnek olarak verilebilir.

Mustafa Kemal’in emriyle 15 Nisan 1931’de kurulan TTK, “bu topraklar üzerinde yaşamış olan bütün uygarlıkların incelenmesini ve beraberinde de korunmasını” amaçlamıştır. Atatürk 1935 yılında TTK Başkanı Hasan Fehmi Çambel’i ve Afet İnan’ı, *“her türlü kültürel ve arkeolojik belgelerin toplama, koruma, restorasyonu için yeterli tedbirlerin alınması, ilgili kurumlarla işbirliğine gidilmesi, yerel çevrelerin duyarlı olmaları, yalnızca kazıların yeterli olmayacağı, buluntuların restorasyonunun yapılarak korunmaları”* (Dedehayır, 2010) konusunda uyarmak üzere Florya Köşkü’ne çağırılmıştı. Yine bu yıllarda, eski eserler konusunda görevlendirilmiş olan yüksek düzeyde bir komisyon tarafından “kaygılar içeren” bir raporun hazırlanması üzerine, 1933 yılında ulusal bir Anıtları Koruma Kurulu oluşturulacaktı. Bunların devamında tarihi yapıların hızlı bir şekilde “kayıt altına alınması, belgelenmesi ve onarılmasına ilişkin uygulamalar” da belirsizlik dönemine son vermiştir. Bu doğrultuda 3500 anıt kayıt altına alınmış, tehlikede bulunan yapılar belirlenerek, ayrıntılı bir şekilde raporlar hazırlanmıştır (Dedehayır, 2010).

1951 yılında 5805 sayılı “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu” kurulmuş ve bu kurul da “koruma ile ilgili ilkeleri, müdahale şekillerini belirlemek, rölöve, restorasyon, restitüsyon projeleri hakkında karar vermek” gibi görevler üstlenmiştir.

1973 yılında çıkarılan “1710 sayılı Gayrimenkul Eski Eserler Kanunu” da Cumhuriyet döneminin “ilk eski eserler yasası” olup; “kültür ve doğa varlıklarının korunması ve değerlendirilmesi ilişkin çağdaş yaklaşımları” içermekte ve ayrıca bu yasayla da, “koruma olgusu bir çevre bütünlüğü içinde” ele alınmıştır (Tapan, 2014: 35). Ayrıca; “Venedik Tüzüğü” ve ardından kurulan “Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS)”, “uzmanlar ile yerel yönetim ve sivil toplum temsilcilerinden bir üst kurul oluşturulmasını, kentlerdeki koruma çalışmalarının bu üst örgüte bağlanarak projelerin bürokrasi sarmalından kurtarılmasını” (Dedehayır, 2010; Ulusoy, 2008) öngörmüşlerdir. “Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu da, 1967 yılında Venedik Tüzüğü’nü kabul etmiş” ve bu doğrultuda, “tarihi yapıların çevreleriyle beraber ele alınması” gereği 1970’lerin başında benimsenmeye başlamıştır (Dedehayır, 2010; Ulusoy, 2008). Hem merkezi hem de yerel yönetimin üzerinde karar yetkisine sahip olan, bütünüyle özerk olan bu kurul, ülkemizde koruma fikrinin oluşmasında oldukça önemli bir rol oynamıştır. Zaman içinde “tek yapı ölçeğinden alan koruma ölçeğine geçiş” in tartışmaya açılmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda da, “koruma alanı” ve “tescilli yapılara, özelliklerine uygun müdahale şekilleri” kavramlarını getirmiştir (Dedehayır, 2010).

Koruma olgusunun Avrupa’da ve ülkemizde geçirdiği gelişim süreci, yeni bir değerlendirme yapılması gereğini ortaya çıkarmış ve bunun da “Ulusal Koruma Planlaması Semineri II” adı altında gerçekleştirilecek olan bir toplantıda yapılması kararlaştırılmıştır. Seminerin sonucunda da, “çağdaş koruma olgusundan” şu şekilde bahsedilmiştir (Madran, 1994):

- Koruma, “hem çevresel hem de toplumsal sürdürülebilirliğin bütün yönleriyle benimsenmesi ve savunulması” ile yaşama geçirilebilir.
- Korumanın, “sosyal, kültürel ve ekonomik,” gelişmenin önemli bir faktörü olduğu unutulmamalı ve bu durum benimsenmelidir.
- Koruma, “katı kurallar ve yasağcı hükümler yerine, gelişmeyi gösteren temel evrensel ilkelere bağlı bir tutumla” gerçekleşmelidir.
- Koruma, “kaynağı bulunan, amacı ve programı belli olan” bir sürece oturtulan işlem dizisi olmalı ve bu doğrultuda da soyut bir kavram olmaktan kurtarılmalıdır.
- Koruma, sadece var olan değer ve belgeleri geleceğe taşımak değil, yeni oluşumlara da kaynak sağlamaktır.

Bütün bu gelişmelere bakıldığında Cumhuriyet Dönemi'nde, korumacılık üzerine önemli adımlar atıldığını görmekteyiz ve günümüzde de bu konu üzerine her ne kadar önemli çalışmalar yapılmış ya da yapılmakta olsa da tam olarak yeterli bir koruma politikamızın olduğunu söyleyemeyiz. Koruma politikalarındaki yetersizlikler, oldukça önemli olan “birçok kültür ve doğal varlığımızın zarar görek yok olmasına ya da orijinal niteliğini kaybetmesine” neden olmaktadır. Hâlbuki “tarihi mirasın gelecek nesillere aktararak, kültürel sürekliliğin sağlanması, günümüz insanına yeni yaşam olanaklarının sağlanması ve kişinin kendisini yaşadığı yere ait hissetmesi” ve beraberinde de bu önemli değerlerimizi korumamız adına sağlıklı ve gerçek bir koruma politikası geliştirmemiz son derecede önemlidir. Bu doğrultuda hem ülkemize hem de dünya ülkelerine karşı büyük bir sorumluluk içinde; “bilimsel temellere dayan koruma ilkelerinin, yeterli kaynak ve uzman kadroların oluşturulmasıyla” ülkemizde de “çağdaş koruma anlayışının benimsenebileceğine” inanmalıyız.

2.7. Bölüm Sonucu

Çevre; insanları, diğer canlıları ve cansız varlıkları içinde barındıran, insanların ve diğer canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve beraberinde de hayatın gelişmesine etki eden doğal (iklim, su vb.) ve yapay (yollar, yapılar vb.) çevre gibi “fiziksel”, sosyal (fikirler, kurallar vb.) ve kültürel (ortak tarih, dil vb.) çevre gibi de “toplumsal” faktörlerin bütünüdür. Bütün bu faktörlere bağlı olarak da zaman içerisinde yenilenir, gelişir ve tarihsel bir birikim oluşturur.

Geçmişten günümüze gelen ve korunarak da gelecek nesillere aktarılan, evrensel değerlere sahip olduğuna inanılan ve “geleneklere tanıklık etmesi, insanlık tarihinin bir ya da birden fazla dönemini temsil etmesi” gibi belirli kriterleri taşıyan tarihi değerler “kültürel mirası” oluşturmaktadır. Bu doğrultuda, geçmişten günümüze gelen “fiziksel” ve “toplumsal” faktörler de “tarihi çevre” yi oluşturmaktadır. Tarihi çevreler geçmiş uygarlıkların “sosyal ve kültürel yapısı, estetik anlayışları vb.” hakkında bilgiler vererek fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Bu nedenle de, kent kimliğini oluşturan en önemli öğelerdir. Bu doğrultuda tarihi çevrelerin tüm yönleriyle korunması ve günümüze ait değerlerin de katılımıyla geleceğe aktarılması geçmiş, günümüz ve gelecek arasında bağ kurulması açısından oldukça önemlidir.

Her imar planına koruma amaçlı imar planı olarak yaklaşılmaması, koruma amaçlı imar planlarının zamanında düzenlenmemesi, demografik hareketlilik ve beraberinde getirdiği çarpık kentleşme, koruma bilincinin yeterince olmaması, ranta yönelik uygulamaların önde olması, eğitim eksikliği ve politik yanlışlıklar gibi birçok neden tarihi çevrelerin korunmasını zorlaştırmakta, bu çevrelere büyük zarar vermekte ve bu çevreleri yok olma tehlikesiyle karşı karşıya bırakmaktadır. Hâlbuki “ulusal kimliğimizin oluşumu, kültürel sürekliliğimiz, geçmiş, günümüz ve gelecek arasındaki bağlantımız” tarihi çevreleri korumadan geçmektedir. Bu doğrultuda, hem Dünya’da hem de ülkemizdeki koruma bilincinin tarihi iyi bir şekilde araştırılmalı, gelişmeler takip edilmeli ve doğru bir koruma yaklaşımı benimsenerek uygulanmalıdır. Böylece; bu önemli değerlerimizin, “günümüz ihtiyaçlarına cevap vererek, geleceğe aktarılması” sağlanmış olur.

3. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİ

Eski-yeni ayrımı oldukça geçmişe dayanan bir konudur. Ancak, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren “ulaşım, alt yapı, yapı malzemesi” gibi konularda değişim sürecine girilmiş ve bu değişimin getirdiği farklılaşmalar da eski-yeni birlikteliğini tartışmaya açmıştır. I. ve II. Dünya Savaşı sırasında da kentsel alanlar büyük oranda tahrip olmuş ve bu alanlarda yıkımlar, boşalmalar meydana gelmiştir. Boşalan yerlerde yeni yapılaşma düşüncesi de eski-yeni birlikteliğini doğurmuş ve tekrardan bu konu önemli hale gelmiştir.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarlama ve tarihi çevreyi koruma olgusu, her ne kadar I. Dünya Savaşı sonrası tartışmaya açılmış olsa da, özellikle II. Dünya Savaşı sonrası “Avrupa şehirlerinin yeniden inşa edilme çabaları” ve “koruma olgusunun tek yapı ölçeğinden bütüne yönelmesi” ile asıl tartışma başlamıştır. Bu doğrultuda; tarihi çevre, tarihi çevrede yeni yapı tasarlama ve koruma konusunun önemi uluslararası birtakım “konferans, toplantı ve sempozyumlar” ile vurgulanmıştır.

Günümüzde tarihi dokuya yeni bir şeyler ekleme süreci, dokuların değişimlerini ifade eden ve aynı zamanda da bunu yansıtan bir süreç olmalıdır. Aslında bu süreç, yapıli çevrelerin değişim sürecini anlamayı ve bu değişimin de günümüz yapı tipolojisindeki yeniden sunumunu bulmayı gerektiren oldukça zor bir süreçtir (Karakul, 2009).

Tarihi çevreler; *“art arda gelen tarihi dönemlerin, üst üste eklendiği katmanlarını temsil etmektedirler”* (Karakul, 2009). Her dönem, bir sonraki dönemin eklendiği “yeni” ile değişim göstermekte ve bu doğrultuda da, tarihi çevrede yeni yapı tasarımının “nasıl” yapılacağı konusu büyük önem kazanmaktadır.

Bu bölümde de; “tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda Avrupa ve Türkiye’deki yaklaşımlar, eski-yeni etkileşimi, yeni yapı tasarımında dikkate alınması gereken ilkeler ile beraberinde yeni yapılaşmayı etkileyen ana unsurlar ve yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemler” anlatılıp, bu konuların önemi üzerinde durulacaktır.

3.1. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı Konusunda Avrupa’da Alınmış Kararlar ve Türkiye’de Yasal Yaklaşımlar

Toplumlar, geçmişten günümüze miras kalan “tarihi, kültürel ve estetik değerleri” korumaya başladıktan sonra, önemli referansları taşıyan bu değerlerin korunmalarını sağlamak amacıyla da birtakım yasal önlemler oluşturmaya çalışmışlardır. Bu doğrultuda da; kültür varlıklarının korunması ve geleceğe aktarılması, geçmişten günümüze kadar tüm ülkelerin üzerinde tartıştığı ve bu konu hakkında da birçok ilkenin konulduğu bir alandır.

“Korumaya yönelik ilk yasal önlemleri alan Papa II. Pius’tan bu yana (Erginoğlu, 1996; Erder, 1975) her ulus, kendi mimari mirasını korumak için sürekli yeni yasalar oluşturmaya çalışmıştır” (Erginoğlu, 1996). Bu doğrultuda, ulusların bu önemli değerleri korumak adına hukuki önlemler aldığını ve resmi kuruluşların da bu eğilime katıldığını söyleyebiliriz. Ayrıca birçok ülke, “çağdaş gelişmeler doğrultusunda hareket etme amacıyla” kanunlarını ve beraberinde de resmi kuruluşlarını düzenli bir şekilde yeniden düzenlemektedir.

3.1.1. Avrupa’da Alınmış Kararlar

Tarihi çevrenin öneminin anlaşılması ve korunması konusunda, zaman içinde özellikle de 20. yüzyılda daha çok bilinçlenen toplumlar, “kültür varlıklarının korunması ve geleceğe aktarılması” için uluslararası birtakım “konferans, toplantı ve sempozyumlar” düzenlemişlerdir. Bu doğrultuda da, çağdaş koruma anlayışının gelişmesine önemli katkıda bulunan; “Carta Del Restauro Bildirgesi, Atina Antlaşması, Venedik Tüzüğü (Uluslararası Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri II. Kongresi), Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Avrupa, Tarihi Doku ve Kültürel Mirastan Sorumlu Bakanlar Konferansı – Brüksel, Amsterdam Bildirgesi (Avrupa Mimari Miras Tüzüğü), Avrupa Mimari Mirası’nın Korunması Sözleşmesi – Granada, Avrupa Tarihi Kentler Birliği - Göteborg Bildirgesi, Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu (EFAP) Sürdürülebilirlik ve Bütüncül Kentsel Dönüşüm Konferansı, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) Paris Bildirgesi ve Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri” Avrupa’da alınmış kararlar çerçevesinde incelenecek ve özellikle de “tarihi çevrede yeni yapı-çağdaş ek konusunda oluşturulan ilkelere” değinilecektir.

▪ Carta Del Restauro Bildirgesi (1931)

“1931 yılında düzenlenen Atina Konferansı, tarihi anıtların korunmasını ana tema olarak belirlemiş olan ilk uluslararası konferans” (Kılıç, 2015) olup, kendinden sonra düzenlenecek konferanslara ve beraberinde de alınacak kararlara temel oluşturması açısından oldukça önemlidir. “Konferansta ilk kez tarihi anıtlar çevreleri ile birlikte ele alınmış, tarihi anıtların çevrelerine de saygı gösterilmesi önerilmiştir” (Erginoğlu, 1996; Tekoğlu ve Silahtar, 1968). Bu konferansta İtalyan Eski Eserler ve Güzel Sanatlar Yüksek Kurulu tarafından oluşturulan Carta Del Restauro Bildirgesi’nde, “tarihi doku ve tarihi yapılara yapılacak ekler ve uygulamalar” hakkında günümüzde de geçerliliğini koruyan yönlendirici maddelere yer verilmiştir. Bu doğrultuda temel hükümler içeren maddeler şu şekildedir:

Madde 6- “Anıt ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır” (Ahunbay, 2016: 148).

Madde 7- “Eğer bir anıtı sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlük amacıyla, ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en azda tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir” (Ahunbay, 2016: 148-149).

Madde 8- “Ekler kesin ve açık olmalı ve özgünden farklı malzeme kullanılarak veya bezemesiz bir çerçeveye sınırlandırılarak, ya da damga veya yazı ile belirtilmelidir. Bir restorasyon asla onu inceleyenleri yanıltacak veya tarihi bir belgeyi değiştirecek şekilde yapılmamalıdır” (Ahunbay, 2016: 149).

Kaynak: <https://gezipgordum.com/kolezyum-colosseo/#kolezyum-tarihi>

Şekil 3.1. Roma, Colosseum.

- **Atina Antlaşması (1933)**

1933 yılında Atina’da “Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi (CIAM)” toplanmış ve savaşlar sonrası dünyadaki yeni düzeninin en önemli noktalarından biri olan “kentleşme” kavramının altında, “sağlıklı şehirler oluşturmanın yolları nelerdir?” sorusuna cevap aranmıştır. Bunun sonucunda da “Atina Antlaşması” imzalanmış ve uzun yıllar önemini korumuştur.

Antlaşmanın 65-70. Maddeleri “Şehirlerin Tarihi” ile ilgili alınan kararlardan oluşmuş (Erginoğlu, 1996; Tekoğlu ve Silahtar, 1968) ve “70. Maddede” de “tarihi çevrede yeni yapı uygulamalarına” değinilmiştir.

Madde 70: *“Tarihi bölgelerde dikilen yeni yapılarda estetik bahanesiyle geçmiş dönemlere ait üslupların kullanılması kötü sonuçlar vermektedir. Bu tür girişimleri desteklemek hiçbir şekilde hoş karşılanamaz. Tarihte geriye dönüş asla gözlemlenmemiştir; insan hiçbir zaman geriye gitmemiştir. Geçmişin görkemli eserleri, her kuşağın, hayal gücüne hız vermek üzere yararlandığı kendine ait devrin teknik kaynaklarına başvuran kendine göre bir düşünce tarzı, anlayışı ve estetiği olduğunu bize gösterirler. Geçmiş körü körüne kopya etmek, kendini yalana mahkûm etmek demektir”* (Kapubağlı, 2004; Zeren, 1989).

- **Venedik Tüzüğü (Uluslararası Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri II. Kongresi) (1964)**

Venedik tüzüğünün oluşturulduğu kongre; uluslararası düzeyde, konuyla birebir ilgili olan teknisyenlerin ve bilim adamlarının 1957 yılında Paris’te yaptığı (Erder, 1977) birinci kongreden sonra, “1964 yılında Venedik’te yaptığı II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi” dir.

“Koruma” konusunda zamanla bilinçlenme artmış, koruma sorunları karmaşık ve farklılıklar gösteren nitelikler kazanmış ve bunların sonucunda da “Atina Konferansı (1931)” ilkeleri yetersiz kalmaya başlamıştır. Bu doğrultuda, “daha ayrıntılı ve geniş kapsamlı” bir belgeye gerek duyularak (Tütengil, 1995) “Tanımlar”, “Amaç”, “Koruma”, “Onarım”, “Tarihi Yerler”, “Kazılar” ve “Yayın” olmak üzere 7 ana bölüm ve 16 maddeden oluşan “Venedik Tüzüğü” hazırlanmış ve bu tüzük günümüzde de güncelliğini korumaktadır. 7 ana bölüm ve 16 maddeden oluşan Venedik Tüzüğü’nün birkaç maddesi şu şekildedir:

Madde 1- *“Tarihi anıt kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihi bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu kavram yalnız büyük sanat eserlerini değil, ayrıca zamanla kültürel anlam kazanmış daha basit eserleri de kapsar”* (Ahunbay, 2016: 150; Erder, 1975). Bu madde ile “bütüncül koruma kavramı” vurgulanmaktadır.

Madde 3- *“Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır”* (Ahunbay, 2016: 150; Erder, 1975). Bu madde ile “tarihi çevrenin sadece estetik değerler için değil, tarihi belge niteliği için de korunmasının gerektiği” belirtilmektedir.

Madde 6- *“Anıtların korunması, ölçüğü dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir”* (Ahunbay, 2016: 150; Erder, 1975). Bu madde ile “tarihi çevrede eski ile yeni yapının etkileşimi” vurgulanmakta ve bu doğrultuda da, “tarihi çevrede yeni yapı tasarımı ile ilgili tutum” açık bir şekilde belirtilmektedir.

Madde 9- *“.....; yapılması gerekli herhangi bir eklemenin mimari kompozisyondan farkı anlaşılabilir ve gününün damgasını taşımalıdır...”*(Ahunbay, 2016: 150; Erder, 1975). Bu madde ile de “eski ile yeni yapının ayırt edilebilir olması ve tarihi çevrede tasarlanan yeni yapının da kendi dönemini yansıtmaya çalışması gerektiği” vurgulanmaktadır.

Venedik Tüzüğü; “tarihi yapıların korunması ve restorasyonu konusunda yapıların parçacıl bir yaklaşımla tek tek değil, çevresiyle bir bütün olarak korunması, tarihi yapıların sadece estetik açıdan değil, tarihi belge niteliği taşıması açısından da korunması, onarımlarda bilimsel bilgilerin kullanılması ve düzenli bakımın önemi, tarihi yapıları koruma konusunda alınacak önlemlerin seçimi ve uygulamasında dikkat edilmesi gereken noktalar ile tasarlanacak yeni yapı ya da ekin eski yapıdan ayırt edilmesinin sağlanması” gibi ilkelerle Avrupa’nın koruma konusunda uzlaştığı bir belgedir. Ayrıca her korumacının mutlaka bilmesi gereken bir kilit konumunda olmasından dolayı da büyük bir öneme sahiptir.

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) (1965)

ICOMOS; 1965 yılında kurulan, “dünya mirasını oluşturan değerlerin kriterlerini belirleyen ve denetleyen” bir konseydir. Türkiye’nin de üyesi olduğu “Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)” tarafından kurulan ICOMOS'un başlıca amaçları da; *“kültür varlıklarına ilişkin araştırma, inceleme, koruma ve değerlendirme çalışmalarını desteklemektir”* (Tütengil, 1995).

▪ Avrupa, Tarihi Doku ve Kültürel Mirastan Sorumlu Bakanlar Konferansı – Brüksel (1969)

1969 yılında Brüksel’de yapılan Avrupa, Tarihi Doku ve Kültürel Mirastan Sorumlu Bakanlar Konferansı’nda özellikle “Avrupa ülkelerinin koruma politikalarına yaklaşımları” belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca bu konferans, koruma konuları ile ilgili “ilk Bakanlar toplantısı” olması nedeniyle de oldukça önemlidir.

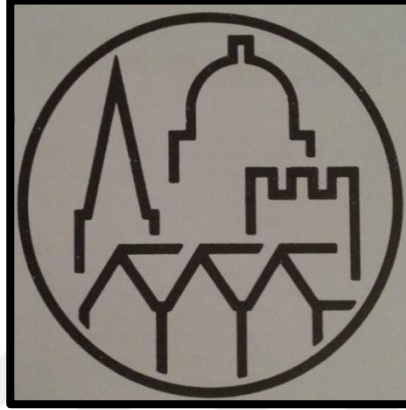
1960’lı yıllar boyunca hazırlanan sempozyumlarda çeşitli ülkelerin deneyimleri ve uzmanlar tarafından da yapılan tartışmaların sonucunda, Brüksel toplantısının amacı “Geçmişimiz için gelecek” (Future for our past) sloganı altında belirlenmiş ve uzun süre de güncelliğini korumuştur. *“Bu sloganla başlatılan kampanya, değişim içindeki ülkelerde sağlıklı bir tarih bilinci oluşturmayı; kültür varlıklarını çağdaş ve evrensel değerlerin karşısına koymadan, bugünü de tarihin akışı içindeki doğru yerine yerleştirerek, geleneksel olanla birlikte yaşamayı öğretmeyi amaçlıyordu”* (Tütengil, 1995; Eldem, 1988).

“Savaş sonrası girilen kitlevi imar faaliyetlerinin sosyo-ekonomik ihtiyaçların önceliği nedeni ile genelde insancıl olmayan yerleşmelerin oluşmasıyla sonuçlandığı ve eski merkezlerin bu gelişmelere paralel olarak nüfus kaybına uğrayarak ya işyerlerine ya da düşük gelir gruplarının kullanımına terkedilmesi nedeni ile yok oluşuna dikkat çekilerek entegre koruma kavramı da ortaya atıldı. Entegre koruma ile tarihi dokunun çevresi ile birlikte güncelliğinin artırılarak korunabilirliğine katkıda bulunulması beklenmektedir” (Eke ve Özcan, 1987).

Koruma kavramının “Mimari Miras” deyimini içinde değerlendirilmesine ve mimari mirası “hem ekonomik hem de toplumsal yaşamla bütünleştirerek, varlığını sürdürmesi için gerekli şartların araştırılmasına” karar verilmiştir (Tütengil, 1995).

▪ **Amsterdam Bildirgesi (Avrupa Mimari Miras Tüzüğü) (1975)**

Brüksel konferansı sonuçları ışığında, Avrupa Konseyi tarafından 1975 yılı “Avrupa Mimari Miras Yılı” olarak ilan edilmiş ve bu doğrultuda Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nce hazırlanan Avrupa Mimari Miras Tüzüğü, 26 Eylül 1975’de yürürlüğe girmiştir.

Kaynak: Ahunbay, 2016: 152

Şekil 3.2. Avrupa Konseyi Tarafından “Geçmişimiz İçin Bir Gelecek” Sloganı ile Başlatılan 1975 Avrupa Mimari Miras Yılı Kampanyasının Amblemi.

Kongrenin ana amacı (Kapubağlı, 2004):

- Sorumlu otoriteleri “entegre koruma politikasına” yönlendirmek,
- Mimari mirasın bütün Avrupalıların ortak mirasını oluşturduğu bilincini yerleştirerek, halkı Avrupa mimari mirasının değerleri ile ilgilendirmek ve
- Halkı basın yayın yolu ile sorunlardan haberdar etmek olarak belirtilmiştir.

Amsterdam Bildirgesi ile koruma kapsamına giren tek olgunun tarihi yapılar olmadığı belirtilerek, bütüncül koruma yaklaşımlarının oluşturulmasının önemine ve gerekliliğine değinilmiştir. Bu doğrultuda, “tarihi kentlerin, kentlerin eski mahalleleri ve geleneksel karakteri olan kent ve köylerin” de çevreleri ile birlikte bütüncül olarak korunması gerektiği belirtilmiştir. Bildiri, “kentsel ve bölgesel planlamanın önemini” vurgularken, aynı zamanda da mimari mirası korumanın ikincil bir kaygı olmadığını, planlama ile birlikte yürümesi gerektiğini açık bir şekilde ifade etmektedir. Ayrıca kültürel mirasın korunması için gereken “ekonomik ve finansal teşvik unsurlarının, halkın bilinçlenmesine yönelik her türlü eğitim çalışmalarının ve uluslararası, ulusal ve yerel bağımsız örgütlerdeki yapılanmanın” bu düşünce etrafında yapılması gerektiği de açıkça belirtilmiştir (Ahunbay, 2016).

b. *“Mimarlık mirası yalnız üstün nitelikli tek yapılan ve çevrelerini değil, tarihsel ve kültürel özelliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerir” (Ahunbay, 2016: 152; Mimarlar Odası, 1989).*

Tüzükte “yeni yapı tasarımı” konusunda bazı maddelere değinilmiş ve bu maddelere göre de, “düzensiz yeni yapılaşma ve beraberinde getirdiği sorunlardan korunmak gerektiği ve yeni yapıların da yüksek kalitede olması gerekliliği” üzerinde durulmuştur:

c. *“Bu hazineler tüm Avrupa halklarının ortak varlığı olduğundan, bu halklar ihmâl, kasıtlı yıkım, düzensiz yeni yapılaşma ve aşırı trafik gibi gittik, gittikçe artan tehlikelere karşı, onları korumak için ortak bir sorumluluğa sahiptirler” (Ahunbay, 2016: 152; Mimarlar Odası, 1989).*

k. *“Bugünün yeni yapıları yarının mirası olacağından, çağdaş mimarlığa yüksek kaliteli olması için her türlü çaba gösterilmelidir” (Ahunbay, 2016; Mimarlar Odası, 1989).*

Amsterdam Bildirgesinde tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda “yeni yapıların çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak bazı hacimsel ve boyutsal (yükseklik, arazi kullanım katsayısı vb.) kısıtlamalar getirecek bir yasa hazırlamak” (Ahunbay, 2016) gerektiğinden de bahsedilmektedir.

▪ **Avrupa Mimari Mirası’nın Korunması Sözleşmesi – Granada (1985)**

“Avrupa Mimari Mirası’nın Korunması Sözleşmesi”, 3 Ekim 1985 tarihinde Granada’da imzalanmış ve 1989 yılında Türkiye tarafından da kabul edilmiştir.

Sözleşme, “Avrupa Mimari Mirası’nın korunması” ve beraberinde de “bu korumanın yaygınlaştırılması” konusunda ortak politikalarla ilgili ana ilkeleri içermektedir. Bu kapsamda da ele alınan konular; “Mimari Miras’ın Tanımlanması”, “Korunacak Varlıkların Tespiti”, “Yasal Koruma İşlemleri”, “Tamamlayıcı Tedbirler”, “Yaptırımlar”, “Koruma Politikaları”, “Katılma ve Kuruluşlar”, “Bilgilendirme ve Eğitim”, “Koruma Politikalarında Avrupa Koordinasyonu” ve “Nihai Hükümler” olmak üzere 11 ana bölümle özetlenebilir.

Granada Sözleşmesinde “yeni yapılaşma ile ilgili” tek ifade, “Yasal Koruma İşlemleri” bölümünün içinde yer alan “4. Maddedir”:

Madde 4- “Her bir taraf, tarihsel bina grubunu, bunların bir kısmını veya bir ören yerini etkileyen; binaların yıkımını, yeni binaların yapımını, binaların veya ören yerlerinin özelliklerini bozacak önemli tadilat çalışmaları ile ilgili projelerin yetkili bir makama sunulmasını sağlamakla yükümlüdür”(Kapubağlı, 2004). Bu madde ile “tarihi çevrede tasarlanacak olan yeni yapı uygulamalarında izlenecek yoldan” bahsedilmektedir.

▪ **Avrupa Tarihi Kentler Birliği - Göteborg Bildirgesi (2005)**

“Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği” (European Association of Historic Towns and Regions-EAHTR), kısa adıyla “Miras Avrupa” (Heritage Europe) 1999 yılında Avrupa Konseyi’nin desteği ile kurmuş bir teşkilattır. “Bu teşkilatın kuruluşunda Avrupa Konseyi tarafından başlatılan “Avrupa – Ortak Kültür” kampanyasının büyük etkisi olmuştur. Şu an teşkilatın 30 farklı Avrupa ülkesinden 1000 üzerinde üye kentler ve bölgeler bulunmaktadır” (EAHTR, b.t.).

Kaynak: <http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/avrupa-tarihi-kentler-ve-bolgeler-birligi/>

Şekil 3.3. Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği Amblemi.

Miras Avrupa teşkilatı kuruluşundan bu yana 20’nin üzerinde uluslararası konferans düzenlemiş ve bu konferanslarla da üye ya da ilgili yönetimlerin bir araya gelerek, “sorunları detaylı bir şekilde görüşmesi” sağlanmıştır. Ayrıca kentlerin sürdürülebilir turizme kazandırılmasına yönelik program başlatan teşkilat bu konu hakkında farklı rehberler hazırlamakta ve Avrupa ölçekli fonları kullanarak da pilot kentler ile birlikte projeler yürütmektedir (EAHTR, b.t.).

Avrupa Tarihi Kentler ve Bölgeler Birliği, kültürel mirasa yatırım yapma potansiyelini ortaya çıkarmak üzere; “kentlerin fiziksel, ekonomik ve toplumsal açıdan yeniden canlanmasını amaçlayan” bir program başlatmıştır. Bu doğrultuda “Miras Avrupa”, Avrupa Birliği (AB) destekli ve 3 yıl sürecek olan “INHERIT” projesinin ilk etkinliği de Eylül 2005’te Göteborg’da toplanan “Mirasa Yönelik Yeniden Canlandırma – İyi Uygulamaların Özendirilmesi Avrupa Sempozyumunu” gerçekleştirmiştir (Kanat Duralı, 2007). Aynı zamanda tarihi çevrede eski ile yeni yapı arasındaki ilişkiye dair; “*bağlamın önemi, mirasın ve yerel kimliğin değerinin hem yapılar hem de kentsel mekânlar açısından anlaşılması gerektiği vurgulanmış ve tüm ihtiyaçları iyi bir şekilde yansıtan düşünceli tasarımları desteklemenin önemine dikkat çekilmiştir*” (Kanat Duralı, 2007).

▪ **Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu (EFAP) Sürdürülebilirlik ve Bütüncül Kentsel Dönüşüm Konferansı (2009)**

Avrupa ülkeleri arasında ortak bir platform oluşturan Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu (EFAP), yılda iki kere Avrupa Birliği (AB) Dönem Başkanlığı’nı yürüten ülkelerin ev sahipliğinde; “*mimarlık ve yapılı çevre kalitesinin yükseltilmesiyle ilgili konuları tartışmak ve sorunlara çözüm önerileri geliştirmek*” (Tağmat, 2010) amacıyla toplanmaktadır.

2009 yılında İspanya’da, AB bünyesinde mimarlık politikaları konusunda çalışan; “devlet organları, meslek örgütleri ve kültürel kuruluşları” bir araya getiren Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu (EFAP) tarafından “Sürdürülebilirlik ve Bütüncül Kentsel Dönüşüm Konferansı” düzenlenmiştir. Mimarlık ve kent politikası yaklaşımında ön plana çıkan konular da; “ekonomik krizin kentlere etkisi”, her geçen gün etkisi daha çok hissedilen “demografik ve çevresel değişimlere karşı alınması gereken önlemler” ve “mevcut ve yeni yapıların kullanımı, mevcut kullanımların nasıl değiştirilerek yapıların yeniden kullanılabilceği ve mevcut kullanımların da nasıl sürdürülebileceği” olmuştur (Tağmat, 2010). Bildirgedeki asıl sorun da, “yeni yapılar yapmak değil, mevcut yapıları yenilikçi şekilde kullanmak” şeklinde vurgulanmıştır. Bu durum da; “tarihi yapıların korunması gerekliliğini ön planda tutarak, tarihi çevrede yeni yapılaşmayı da geri planda tutmaktadır” (Turhan Kut, 2017).

▪ **Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS) Paris Bildirgesi (2011)**

UNESCO'nun 106 üye ülkeden 1150 kişinin katılımıyla, 2011 yılında Paris'te yayınladığı bildirmede; "tarihi mirasın, kentsel gelişimi destekleyecek şekilde ele alınması gerektiği" ana fikri tartışılmış ve bu bildirmeye, "tarihi çevrenin korunarak, kentlerin ve beraberinde de yerel ekonominin, sosyal ve kültürel değerlerin canlandırılması için kentlerdeki tarihi alanların yeniden kullanımı" teşvik edilmiştir (ICOMOS, 2011).

Bildirme; "Kültürel Miras ve Ülkesel Gelişim, Yapı Sanatına Dönüş, Turizm ve Gelişim, Miras ve Ekonomi" olmak üzere dört ana başlıktan oluşmaktadır. "Kültürel Miras ve Ülkesel Gelişim" bölümünde "tarihi çevrede yeni yapılaşma" ile ilgili ilkelere yer verilmiştir (Kılıç, 2015):

- Eski mahalleleri korumak ve iyileştirilmelerini teşvik etmek,
- İyileştirilme ve yoğunlaşma faaliyetlerini "parsel, yol, hacim ve yükseklik" ölçeğine bağlantılı ve uyumlu olarak, art arda gelen kentsel gelişimlerin özellikleri ile beraber yönetmek ve yönlendirmek; kentsel sınır kavramlarını canlandırmak.

Paris Bildirmesinin "Yapı Sanatına Dönüş" bölümünde "yeni yapılaşma" ile ilgili de şu ilkelere yer verilmiştir (Kılıç, 2015):

- Nitelikli "kentsel ya da kırsal, anıtsal ya da vernaküler (yörenin kendine özgü mimari şekillenme dili) yapı mirasını" kendi fiziki ve sosyo-kültürel ortamında, "malzeme zenginliği, özgün konstrüksiyonu ve mimari-işlevsel düzeni" ile korumak,
- Yeni kullanım ve işlevi mirasa adapte etmek (tersi değil) ve kullanıcılarının modern konfor konusundaki isteklerini karşılayabilmek,
- Geleneksel mimari; yenilikçi ve modern bir mimari için, "konstrüksiyon, şekil, yerleşim düzenleri ve kaliteli yaşama sanatıyla" beraber evrensel boyutta tükenmez bir ilham kaynağıdır.

Bu bildirme doğrultusunda; "tarihi çevrelerin yeniden kullanımı ön planda tutularak, yeni yapıların plansızca çoğalmalarının önüne geçilebilir".

▪ **Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimiyle İlgili Valetta İlkeleri (2011)**

Valetta ilkeleri, 28 Kasım 2011’de Paris’te yapılan, 17. ICOMOS Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Bildirgenin ana amacı, “tarihi kentlerde ve kentsel alanlarda yapılacak her tür müdahaleye uygulanabilir ilke ve stratejiler önermektir”; hem tarihi kentlerin ve çevrelerinin değerlerini korumak, hem de günümüz sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamıyla bütünlük kurmalarını sağlamaktır (Ahunbay, 2016: 187-188).

Valetta İlkeleri; “Tanımlar, Değişimin Yönleri, Müdahale Ölçütleri, Öneriler ve Stratejiler” olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. “Tanımlar” bölümde bulunan “koruma, tampon bölge, yerin ruhu” gibi alt başlıklarda tarihi çevrede yeni yapılaşma ile ilgili olarak, tarihi çevrelerin korunması için gerekli ilke ve yöntemlerin oluşturulmasında “çağdaş yaşam koşullarının ve yerin ruhunun” dikkate alınması gerektiğine değinilmiştir (Ahunbay, 2016: 188).

“Değişimin Yönleri” bölümünde; tarihi çevrelerin “doğa, insan, soyut ve somut nesnelere” birleşiminden oluşan yaşayan bir organizma olduğu belirtilmiş ve bu doğrultuda da, tarihi çevrelere yapılacak çağdaş yapıların tarihi çevrenin yapısı ile “tutarlı, çevreye saygılı, çevrenin kalitesini geliştirici yönde” olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca, “tarihi çevrenin sürekliliğini bozarak bu çevreleri kesintiye uğratabilecek aşırı karşıtıklardan kaçınılması” gerektiği belirtilmiştir (Kılıç, 2015).

Tarihi çevrede yeni yapılaşma ile ilgili olarak “Müdahale Ölçütleri” bölümünde dikkat edilmesi gerekli ilkeler şu şekildedir:

Değerler

“Tarihi kentlerde ve kentsel alanlarda yapılacak tüm müdahaleler onların soyut ve somut kültür değerlerine saygı göstermeli ve dikkat çekmelidir” (Ahunbay, 2016: 190).

Nitelik, Nicelik

“Tarihi kent ve alanlarda yapılacak her müdahale, orada yaşayanların yaşam kalitelerini ve çevrenin niteliğini iyileştirmeyi hedeflemelidir” (Ahunbay, 2016: 190).

Tutarlılık-Ahenk

“Tarihi kentler, kentsel alanlar ve çevreleri bir bütün olarak ele alınmalıdır” (Ahunbay, 2016: 191).

Zaman

“Müdahalelerin boyutu ve sıklığı, şeffaf ve tanımlı müdahale süreçlerine bağlı olmak yanında, fizibilite çalışmalarına dayanmalı ve plan kararları ile uyumlu olmalıdır” (Ahunbay, 2016: 191).

Kültürel Çeşitlilik

“Kentsel koruma planlaması çerçevesinde, tarihi kentlerde yaşamış değişik toplulukların kültürel çeşitliliği saygı görmeli ve değer verilmelidir.

Tarihi mirası tüm çeşitliliğiyle, tam olarak korumak için hassas ve uzlaşılabilir bir denge oluşturmak gerekir” (Ahunbay, 2016: 192).

Dördüncü bölüm olan “Öneriler ve Stratejiler” bölümü ise; “korunacak öğeler, yeni işlevler, çağdaş mimarlık, kamusal alan, hizmetler ve değişiklikler, devingenlik, turizm, riskler, enerji tasarrufu, katılım, koruma planı ve yönetim planı” olmak üzere on iki alt başlıktan oluşmaktadır (Ahunbay, 2016: 192-195). “Çağdaş Mimarlık” başlığı altında da “tarihi çevrelerde yeni yapılaşmanın nasıl olması” gerektiği şu şekilde açıklanmıştır:

“Yeni binalar yapmak, veya eskilerini uyarlamak gerektiğinde, çağdaş mimari kentsel çevrenin tümüyle ve tarihi kentin mevcut mekânsal oluşumu ile ahenk içinde olmalıdır. Çağdaş mimarlık alanın ölçeğine saygı göstermeli; mevcut mimari ve çevredeki gelişme eğilimleriyle net bir ilişki kurmalıdır.

Perspektifler, görünüşler, odak noktaları ve görsel koridorlar tarihi mekânların kavranmasını sağlayan temel bileşenlerdir. Yeni müdahaleler söz konusu olduğunda saygı görmelidirler. Bir müdahaleye girişmeden önce mevcut durum dikkatle analiz edilmeli ve belgelenmelidir. Yeni yapılara doğru veya onlardan başlayan görüş konileri tanımlanmalı, üzerinde çalışılmalı ve korunmalıdır.

Tarihi alan veya peyzajda yapılacak yeni bina, özellikle yeni etkinlikler için kullanılacaksa, biçimsel ve işlevsel yönlerden de değerlendirilmelidir” (Ahunbay, 2016: 192-193).

3.1.2. Türkiye’de Yasal Yaklaşımlar

Avrupa ülkelerine benzer bir şekilde düzenlemelerin yapılmaya çalışıldığı Türkiye’de de; “6785 Sayılı (6785 Sayılı İmar Kanununda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun) İmar Kanunu, 1710 Sayılı Gayri Menkul Eski Eserler Kanunu, 2863 Sayılı (5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasa ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları” incelenecek ve yine “tarihi çevrede yeni yapı-çağdaş ek konusunda oluşturulan ilkelere” değinilecektir.

- **6785 Sayılı (6785 Sayılı İmar Kanununda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun) İmar Kanunu (1972)**

1956-1957 yıllarında imar kanunu hazırlanırken, İmar Kanunu’na “tarihi anıtlarla ilgili” maddeler eklenmiş; tarihi değerlere yakın yapıların, yeni yapılaşma koşullarının “korunan değerleri bozmaması” gerektiği düşüncesi göz önünde tutulmaya çalışılmış ve yeni yapının, tarihi değerleri etkilememesi için de belirli bir uzaklıkta yapılması öngörülmüştür (Erginoğlu, 1996).

1957 Tarih ve 4/9153 Sayılı İmar Kanununun “39. Maddesi”, “tarihi çevrede yeni yapı yapılması” ile ilgili olup, bu maddede belirtilen sayısal değer de “Anıtlar Yüksek Kurulu” nun fikri alınarak değiştirilebileceği belirtilmiştir:

Madde 39- *“Maarif Vekâletince tespit olunmuş eski eserlerin bitişik olmayan cephelerine, 10 m.den az olmamak üzere, bu eserin esas kütesinin irtifai kadar mesafe dâhilinde bina yapılamaz” (Erginoğlu, 1996; Karagözlü ve Mumbuç, 1978).*

6785 Sayılı İmar Kanununda Bazı Değişiklikler Yapılması Hakkında Kanun’unun “25. Maddesinin c fıkrasında”:

“Yapılacak bina, tesis ve bunlara ait müştemilâtın: tarihi ve bedî kıymeti olan eski eserlere ve arkeolojik sahalara olan mesafeleri, hazırlanacak nizamname talimatnamelerde tespit olunur” (T.C. Resmi Gazete, 1956) denmektedir.

▪ **1710 Sayılı Gayri Menkul Eski Eserler Kanunu (1973)**

1710 sayılı “Gayri Menkul Eski Eserler Kanunu”, Cumhuriyet döneminin Eski Eserlerin korunmasıyla ilgili ilk ve önemli olan eski eserler kanunu olup; “*kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesine ilişkin çağdaş kavram ve yaklaşımları*” (Tütengil, 1995) içermektedir. “Sit Alanı”, dolayısıyla da “tarihi çevrenin bir bütün olarak korunması” gereği ilk kez bu yasa ile ortaya konulmuştur.

Eski Eserler Kanun’unda; “eski eser”, “anıt”, “sit” ve “ören yeri” kavramlarının tanımları yapılmış ve kanunun “13. Maddesinde” de “eski eserlerin bulunduğu çevrelerin planlanması” hakkında şu ifadeye yer verilmiştir:

Madde 13- “..... *Eski eserlerin bulunduğu çevrelerdeki şehir plânlarının tanziminde Millî Eğitim Bakanlığının görüşü alınır ve bunların ilgili Bakanlıkça onanması sırasında bu görüş değerlendirilir.*

Daha önce tanzim ve tasdik edilmiş imar plânlarının, eski eserler, tarihî ve tabii anıtlar bakımından değiştirilmesi gerekli görüldüğü ve bu hususta Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulunun kararı alındığı takdirde Millî Eğitim Bakanlığı gerekli değişiklik teklifinde bulunabilir” (TBMM, 1973).

1974 yılında “Gayri Menkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Yönetmeliği” yenilenmiş ve Eski Eserler Kanun’u “23.07.1983 tarihli ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” ile yürürlükten kaldırılmıştır.

▪ **2863 Sayılı (5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun) Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (2004)**

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu 1983 yılında kabul edilmiş ve Türkiye’de kentsel koruma boyutundaki yasal çerçeveyi oluşturmuştur.

Madde 1- “*Bu Kanunun Amacı; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili tanımları belirlemek, yapılacak işlem ve faaliyetleri düzenlemek, bu konuda gerekli ilke ve uygulama kararlarını alacak teşkilatın kuruluş ve görevlerini tespit etmektir*” (Mevzuat Bilgi Sistemi, b.t.).

Madde 2- *“Bu Kanun; korunması gerekli taşınır ve taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları ile ilgili hususları ve bunlarla ilgili gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumluluklarını kapsar” (Mevzuat Bilgi Sistemi, b.t.).*

1983 yılında kabul edilen “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” nun bazı maddeleri, 2004 yılında “5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun” ile değiştirilerek revize edilmiştir.

1983 yılında kabul edilen “2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” nun 3. Maddesinin (a) bendinde bulunan “kültür varlıkları”, “tabiat varlıkları”, “sit”, “koruma ve korunma”, korunma alanı” tanımlarına “ören yeri”, “koruma amaçlı imar planı”, “çevre düzenleme projesi”, “bağlantı noktası” gibi yeni tanımlar eklenmiştir. Yine kanunun “3. Maddesinin (a) bendinin (3) numaralı alt bendine” “kent kalıntıları” ibaresinden sonra gelmek üzere “kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya” ibareleri eklenmiştir:

Madde 3-

“(a) Tanımlar:

(3) “Sit”; tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, kültür varlıklarının yoğun olarak bulunduğu sosyal yaşama konu olmuş veya önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlardır” (Mevzuat Bilgi Sistemi, b.t.).

Koruma bölge kurullarının “görev, yetki ve çalışma” şeklinin tanımlandığı “57. Maddede” şu ifadeye yer verilmiştir:

“(Ek fıkra: 14/7/2004 - 5226/11 md.) Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları, bunların koruma alanları ve sit alanlarında, 3194 sayılı İmar Kanununun 21 inci maddesi kapsamına giren ruhsata tâbi olmayan tadilat ve tamiratlar; özgün biçim ve malzemeye uygun olarak, bünyesinde koruma, uygulama ve denetim büroları kurulmuş idarelerin izin ve denetimi ile yapılır. Bunların dışında her türlü inşaat ve fizikî müdahale koruma bölge kurulunun izni ile yapılır” (Mevzuat Bilgi Sistemi, 2004).

▪ **5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasa (2005)**

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasa 2005 yılında kabul edilmiş olup, yasanın” amaç ve kapsamı” da “1. Maddede” belirtilmiştir:

Madde 1- *“Bu Kanunun amacı, büyükşehir belediyeleri, büyükşehir belediyeleri sınırları içindeki ilçe ve ilk kademe belediyeleri, il, ilçe belediyeleri ve nüfusu 50.000’in üzerindeki belediyelerce ve bu belediyelerin yetki alanı dışında il özel idarelerince, yıpranan ve özelliğini kaybetmeye yüz tutmuş; kültür ve tabiat varlıklarını koruma kurullarınca sit alanı olarak tescil ve ilan edilen bölgeler ile bu bölgelere ait koruma alanlarının, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır.*

Bu Kanun, yukarıda belirtilen amaçlar doğrultusunda oluşturulacak olan yenileme alanlarının tespitine, teknik altyapı ve yapısal standartlarının belirlenmesine, projelerinin oluşturulmasına, uygulama, örgütlenme, yönetim, denetim, katılım ve kullanımına ilişkin usul ve esasları kapsar” (Kanun, 2005).

5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasanın “Uygulama Yönetmeliği” bu yasa kapsamında çıkarılmıştır.

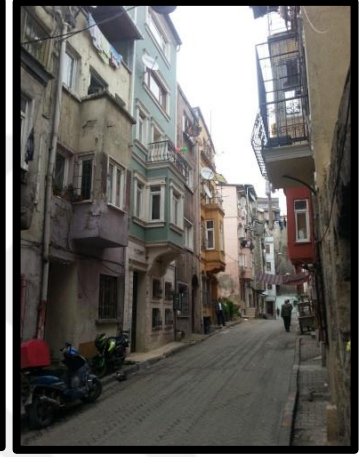
5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Yasa uygulamasına “Tarlabaşı” örneğini verebiliriz:

İstanbul’un Beyoğlu ilçesinde yer alan Tarlabaşı, 1986 yılında başlayan yıkımlar doğrultusunda birtakım dönüşümler geçirmiştir. 1988 yılında Tarlabaşı Bulvarı açılmış ve Bulvar’ın bir tarafının iş merkezi olması diğer bir tarafının da turistik alan olması hedeflenmiş fakat çöküntü hızlı bir şekilde devam etmiştir. Tarlabaşı bölgesi için “sit” kararı çıkarılmış ancak bu doğrultuda gerekli koruma kararları alınmamış ve noktasal müdahalelere devam edilmiştir.

Bu anlamda da 5366 sayılı yasa, “bütüncül koruma planlarını” fazlasıyla olumsuz etkilemiştir. Ayrıca “Tarlabaşı Projesi’nin, %71 gibi büyük bir oranın kiracı olduğu bir bölgedeki kiracıların dışlanması öngördüğü” belirtilmiştir. Hâlbuki yenileme ilkeleri, alanda yaşayan insanları da kapsamaktadır. Bu doğrultuda da; “5366 sayılı kanunun bu konuda bir yaptırımının olmadığı ve Tarlabaşı’nın zaten sosyal açıdan dışlanmış olan insanların barındığı bir bölge olduğu” belirtilerek, bu yasa ile “alanın parçalara bölünüp bu parçaların her biri için de farklı plan kararlarının alınabildiğine” değinilmiştir (Güney, 2008).

Kaynak: <https://i.pinimg.com/originals/ce/28/29/ce2829cf74336b8f86fe811de254fb73.jpg>
Şekil 3.4. 1986 Yılı Tarlabaşı Bulvarı.

Şekil 3.5. 2019 Yılı Tarlabaşı’nda Bir Sokak.

▪ **Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu İlke Kararları**

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu “419 Numaralı ve 19.04.1996 tarihli ilke kararında” (Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları) şu ifadeye yer verilmiştir:

“Yeni yapıların, bulunduğu sokaktaki ya da imar adasındaki tescilli yapılardan daha yüksek olmayacağına, korunması öngörülen kentsel silueti olumsuz etkileyebilecek konum ve yükseklikteki yeni yapı yapılamayacağına, geçiş dönemi yapılaşma koşullarına uygun yeni yapılanma talebinin koruma kurulunca değerlendirilmesi için, başvuru dosyasında söz konusu parsel ve çevresindeki yapılar ile dokuya ilişkin bir avan projenin ve fotoğrafların yer aldığı bir etüdün bulunmasının zorunlu olduğuna” karar verilmiştir (Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları, b.t.).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu “660 Numaralı ve 5.11.1999 tarihli ilke kararında” (Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları) şu ifadelere yer verilmiştir:

“Taşınmaz kültür varlıklarının korunmasında en önemli sorun, yapılacak müdahalenin niteliğidir. Her yapının kendine özgü sorunları olduğu için tüm yapıları kapsayacak ve müdahale biçimini belirleyecek genel sınıflandırmaların uygulamada yanlış sonuçlar verdiği saptanmıştır” (Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları, b.t.).

“Korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen yapının yok olması durumunda, yapının gerek kültür varlığı niteliği, gerekse kültürel çevreye olan tarihsel katkıları açısından, yeniden ihyasında yarar görülüyorsa, mevcut belgelerden yararlanmak suretiyle parselde daha önce bulunduğu yerde ve yapı oturma alanında, eski cephe özelliğinde aynı gabaride, özgün malzeme ve yapım tekniği kullanılarak, kapsamlı bir restitüsyon etüdüne dayalı bir rekonstrüksiyon uygulanması için Koruma Kurulu kararı doğrultusunda izin verilebilir” (Kanat Duralı, 2007).

“Yeni işlev verilecek yapılarda yapılacak eklerin, niteliği ve korunması gerekli kültür varlığıyla bütünleşmesi, tasarımı yapan mimar tarafından gerektiğinde avan proje niteliğinde hazırlanarak, koruma kurulunun görüşüne sunulacaktır” (Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları, b.t.).

Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu “664 Numaralı ve 5.11.1999 tarihli ilke kararında” (Sit Alanları Dışındaki Üzerinde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı Bulunan Parsellerin Koruma Alanı) şu ifadeye yer verilmiştir:

“Koruma alanı belirlenmemiş sit alanı dışındaki tescilli parsellerde, bu parselde komşu olan veya aralarından yol geçse dahi bu parselde cephe veren parsellerin koruma alanı olarak kabul edilmesine, bu alanlarda gelecekte yapılacak uygulamalarda aksaklıklara neden olunmaması için Koruma Kurulundan karar alınmadan herhangi bir uygulama yapılamayacağına karar verildi” (Sit Alanları Dışındaki Üzerinde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı Bulunan Parsellerin Koruma Alanı, b.t.)

3.2. Eski ile Yeninin Etkileşimi

Yapılı çevrede eski-yeni ayrımı ve bunların karşılaştırılması oldukça geçmişe dayanan bir konudur. 19. yüzyılın ikinci yarısına kadar “geleneksel yapı malzemeleri” ve “yapım tekniklerindeki” süreklilikle beraber, “teknolojik” ve “mekânsal” değişimlerin de göreceli olarak yavaş olduğu bilinmektedir. Bu durum da beraberinde, kentlerin gelişim sürecinde yer almış olan farklı dönemlerin kentsel ve mimari yapıları arasında “oran/ölçek, malzeme ve mekân özellikleri” açısından uyumlu birliktelikleri getirmiştir. Ancak, 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren “ulaşım, alt yapı, işlev, üretim teknolojileri, yapı malzemeleri ve yapım teknikleri” gibi konularda giderek hızlanan bir değişim sürecine girilmiştir. Bu değişim sonucunda, önceki dönemlerin kentsel ve mimari yapısıyla ilgili önemli farklılaşmalar ortaya çıkmış ve beraberinde de “eski-yeni ilişkisi” tartışmaya açılmıştır (Bilgin Altınöz, 2010).

I. ve II. Dünya Savaşı sırasında kentsel alanlarda büyük oranda yıkımlar ve boşalmalar meydana gelmiş ve bununla beraber de eskinin içinde ya da yakınında yeni yapılaşmalar tekrardan önemli bir konu haline gelmiştir. Savaşın izlerinin silinmesi ve kaybedilen değerlerin de geri getirilmesi isteğiyle yıkılan yapı ve alanların aynı şekilde tekrardan inşa edilmesi bu dönemde oldukça sık rastlanan bir yaklaşım haline gelmiştir. Bu yaklaşımla beraber de, Le Corbusier gibi modern hareketin temsilcileri eskinin taklit edilmesine karşı çıkmışlar ve geçmişin kopyalanmasının, gerçeğin değerini azalttığını savunmuşlardır. Bu savunma doğrultusunda, “eski ile farklılık gösteren yeni yapılaşma” öne çıkmaya başlamıştır (Bilgin Altınöz, 2010; Jokilehto, 1998).

20. yüzyılın başlarından itibaren eski-yeni konusu koruma çerçevesi etrafında da sürekli olarak gündeme gelmiştir. Bu doğrultuda, tarihi dokunun bütünlüğünün korunmasının gerektiği göz ardı edilmeden; yapılacak yeni müdahalelerde, dekoratif ve fiziksel açıdan yeniden üretimlerden kaçınılmasını; bununla beraber de modern teknik ve malzemelerin kullanımı ile daha sade ve nötr olarak yapılaşmanın önemli olduğu vurgusu gündeme gelmiştir (Bilgin Altınöz, 2010; Jokilehto, 1998).

Kentlerdeki tarihi çevrelerin belirleyici öğeleri “anıtsal yapılar, sivil mimari örnekler, sokaklar, meydanlar, belirli anlam ifade eden kalıntılar, diğer eski kent ve mekân öğeleri” gibi geçmişin mimari ürünleridir. Bu mimari ürünler artık yoksa ya da giderek yok olmaktaysa, her yeni yapı “tarihtekilere benzer” görünümde olsa bile, aynı çevreye artık tarihi çevre dememiz pek de mümkün olmayabilir. Bu nedenle de, tarihi çevrede mimarlığın ön koşulu olarak “koruma” kavramı gelmektedir. Bu durumu sağlamadan ya da en azından savunmadan ve gerekliliğini de düşünmeden eklemenecek olan yeni yapının mimarisine karar vermenin de, eskiden kalan dokuların korunmasını olumsuz etkileyebileceği unutulmamalıdır (Ekinci, 2003).

Eski-yeni etkileşimi benzer dönemlerde hem tasarım hem de koruma alanlarının gündemine girmiş ve bugüne kadar ulaşmıştır. “Kentlerin yaşamlarını devam ettirebilmeleri” için de “bir taraftan sürdürülebilirliği sağlarken bir taraftan da gelişime aynı zamanda da değişime cevap veriyor olmaları” gerekir. Yeni yapılaşmalar da kentlerin hem gelişimi hem de değişimi açısından odak noktası olmaktadır. Bununla beraber de, eski yapı ile yeni yapı etkileşimi “*her zaman gündemde olan önemli bir tartışma, araştırma ve uygulama konusu olmuştur*” (Bilgin Altınöz, 2010).

3.3. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Dikkate Alınması Gereken İlkeler ve Yeni Yapılaşmayı Etkileyen Ana Unsurlar

Tarihi çevrede yeni yapı tasarım konusu, çeşitli kuramsal temellere dayanan ve bu çevrelerde yapılacak yapıların nasıl olması gerektiği de günümüzde hala güncelliğini koruyan ve beraberinde de tartışılan bir durumdur. Tasarımın yapılacağı çevrenin “taşıdığı işaret, anlam, üslup ve dilin, kimliğin oluşmasını sağlayan özgün özelliklerin kavranabilmesi ve bu doğrultuda çevre verilerinin detaylı bir şekilde araştırılması”, yeni yapı tasarımının nasıl olacağına dair önemli olan ipuçları vermektedir (Velioğlu, 1992).

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı yapılırken öncelikle, yeni yapının yapılacağı çevrede birtakım ön çalışmaların “analizlerin” yapılması ve yeni yapının da belirli kriterler çerçevesinde tasarlanması oldukça önemlidir. Bu doğrultuda “makro ölçekte ve mikro ölçekte” yapılması gereken birtakım çalışmalar olmalıdır.

Peki, “makro ölçek” bazında yapılması gereken çalışmalar neler olabilir (Erginoğlu, 1996; Muslubas, b.t.)?

- Tarihi çevrenin, kent ve tarihi çevreye ait eski haritaların incelenmesi,
- Bölge haritalarında kurgunun tanımlanması,
- Tarihi çevre dokusunun kesinlikle belirlenmesi,
- Eksi eserlerin tespit edilmesi ve tescil işlemlerinin yapılması,
- Yörenin özünün tam anlamıyla araştırılması ve anlaşılması,
- Fiziki ve doğal özelliklerin tespit edilmesi,
- Toplumun ihtiyaçlarının karşılanması ve finansman sağlanması,
- Çevrenin ve mekânların standartlarının belirlenmesi vb.

Makro ölçekte yapılması gereken ön çalışmalarla beraber, tarihi çevre içinde yapılacak olan yeni yapı tasarım çalışmalarında yine oldukça önemli olan ve dikkate alınması gereken başka kriterler “ilkeler” de vardır. Bunlar da şu şekilde sıralanabilir:

- Yeni yapı tasarımında alınacak kararlar içinde, “*tarihi çevrenin bir tasarım verisi olarak kullanılması*” (Kanat Duralı, 2007),
- Tasarlanacak olan yeni yapının tarihi çevreye saygılı yaklaşması; “yeni tasarımların tarihi çevrede baskın ve ezici olmaması”,
- Yeni yapının çağın özelliklerini yansıtması ve beraberinde de “özgün yapıdan kolay bir şekilde ayırt edilebilir olması”,
- Yeni yapılacak tasarımlarda, tarihi çevrenin ve yapıların özgün karakterlerinin incelenmesi ve beraberinde de “gerekli analizlerin yapılması”:
  - Kentsel İmaj Çözümleme Tekniği, Kentsel Doku Analizi, Tipolojik Analizler, Görsel Algı Analizi (Karatosun, 2010; Aydınlı, 1992), Mekân Dizimi Analizi (Gündoğdu, 2014) vb.

Yapılması gerekli olan analizler de şu şekilde özetlenebilir:

- Kentsel imaj çözümleme tekniğinden yola çıkarak “daha küçük bir alanı kapsayan tarihi çevrelerde imaj çözümlemesinden” bahsedebiliriz. Bu analizle; “topografya, oran/ölçek, doku” gibi tarihi çevreye ilişkin özelliklerin yanı sıra “cinsiyet, eğitim düzeyi ve yerleşmede yaşama süresi” gibi tarihi çevreyi algılayanın kişisel özelliklerinin tarihi çevre algısını nasıl etkilediği de görülebilir (Erkan ve Yenen, 2010).

- Kentsel doku analizinden yola çıkarak “tarihi çevrelerin doku analizi” üzerinde durulabilir. Bu analizle de; “yerleşme tipleri, insan çevre etkileşimi, alandaki riskler” gibi faktörler değerlendirilebilir.
- Tipolojik analizler
- Görsel algı analizi de eski-yeni etkileşimi için yapılması gereken oldukça önemli bir çalışmadır.

“Görsel algı tekniği; kentsel dokularda çeşitli şekillerde bir araya gelen yapılar ve bunların sınırlandırdığı boşluklar, sokaklar, meydanlar, avlular vb. bileşenlerin özgün geometrik kurgusunun çözümlenmesi, yapı ölçeğinde ise oran/ölçek, denge, ritim, birlik, bütünlük ve birlik içinde çeşitlilik kavramlarıyla kitlesel devinim ve cephe kompozisyonlarının analiz edilebilmesini sağlar” (Karatosun, 2010; Aydın, 1992).

Mesela; “çalışılacak alan bir sokaksa, o sokak dokusu ya da bir meydana, o meydan dokusu” dikkatlice incelenmelidir. Bu incelemeler; “bütünlük, yükseklik, oran/ölçek, ritim ve mimari kompozisyon” gibi “görsel algı analizinin belirleyicileriyle” yapılabilir.

- Mekân dizimi analizi ile de “farklı ölçekteki tarihi çevrelerin, yapıların; mekânsal modellerinin, yapı içi mekân organizasyonunun tanımlanması ve bunların sosyal yapı ile olan etkileşimlerinin incelenmesi” sağlanabilir (Gündoğdu, 2014). Bu da yeni yapılacak olan tasarıma büyük oranda yön verir.

Tarihi çevrenin korunması ve çevreye saygı gösterecek yeni yapıların tasarlanması için gerekli alt yapılar öncelikle, “maddi kaynağın sağlanmasıyla” başlatılabilir. Beraberinde de; “uygulanabilir nitelikte doğru planların üretilmesi, planları uygulayabilecek kurumsal yapının oluşturulması ve bu planları uygulayacak olan kadroların yetiştirilmesi, tarihi çevrenin korunması bilincine sahip toplumsal alt yapının hazırlanması ve beraberinde de bu faaliyetleri yürütebilecek insanların yetiştirilmesi” gibi gerekli alt yapılar getirilebilir (Erginoğlu, 1996).

Yeni yapı tasarımı inşa edilirken ya da eski yapıya ek getirilirken nasıl davranılmalı? sorusuna tek bir cevap vermek, sadece tek bir doğrusunun olduğunu söylemek pek de doğru olmaz. Çünkü sınırlamalar koymak, her yere aynı şekilde yaklaşmak ve geçici birtakım öneriler yapmak çözüm sağlamayacaktır. Bu doğrultuda; tasarım yaparken çevrenin özünün tam olarak anlaşılması ve tanınması gerekmektedir. Mütevazı ve bir o kadar da saygılı davranmak aslında bu işin özünü oluşturmaktadır. Tasarımcılar da bu çevreleri önemli oranda etkilediklerini unutmamalı ve bilinçli hareket etmelidirler (Eldem, 1992).

Peki, tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurlar nelerdir?

Tarihi çevrede “yeni yapı tasarımının nasıl olması” ve “tasarımı etkileyen ana unsurların neler olduğu” konusunda birçok araştırmacı ve uzman tarafından yapılan çalışmalarda genellikle tasarımın yapılacağı yerin “bağlamsal, çevresel ve mimari” özellikleri üzerinde durulmuştur (Kılıç, 2015). Bu noktada da karşımıza “bağlam” kavramı çıkmaktadır. Bağlam TDK Sözlüğünde; *“Bir dil birimini çevreleyen, ondan önce veya sonra gelen, birçok durumda söz konusu birimi etkileyen, onun anlamını, değerini belirleyen birim veya birimler bütünü, kontekst”* (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Mimarlıkta bağlam” ise; “çevreyle, bir şeyin çevresiyle olan ilişkilerini tanımlayan ve bu durumun sürekliliğini anlatan” bir kavramdır. Mesela, bir yapının ya da mimarlık ürününün çevresiyle kurduğu ilişkiyi anlatır. Fakat bu noktada çevre yalnız yapıların oluşturduğu yapısal çevre olarak düşünülmemelidir (Akbıyık, 2013; İnceoğlu ve İnceoğlu, 2004). Bu doğrultuda mimarlıkta bağlam; herhangi bir yapının içinde bulunduğu “çevre, kütle ve cephe faktörleri” gibi “fiziksel”, “fikirlere ve değer yargıları” gibi “sosyal”, “ortak tarih, ortak dil ve gelenekler” gibi “kültürel”, “yatırım ve kullanım maliyeti” gibi “ekonomik” ve “yapının bulunduğu dönemdeki koruma yasalarına uygunluğu, kentsel planlama ve siyasi rant” gibi “politik” koşullarla beraber “çevreyi bir bütün olarak ele alan” bir kavram şeklinde tanımlanabilir. Çevreyi bir bütün olarak ele almasından dolayı birçok mimarın bağlamdan esinlenerek eserlerini verdiğini söyleyebilir ve bazı mimarların da “tarihi çevrede yeni yapı tasarlarırken” ya da “tarihi çevreye yeni ek getirirken” gözetilmesini gerekli gördüğü ana unsurları, kronolojik olarak aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Brolin'e göre, tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurlar şu şekilde belirlenmiştir (Velioğlu, 1992):

- Sokaktan İleride ya da Geride İnşa Etme
- Bitişik Yapı Düzeninden Farklı Olarak Yapı Aralarında Boşluk Bırakma ya da Aynı Düzenin Uygulanması
- Kütle (Büyüklik); Yapı Elemanlarının ve Birimlerinin Dizilmesi
- Yaklaşık Yükseklik
- Cephe Oranları ve Yönü
- Şekil ve Siluet
- Pencere ve Kapı Düzeni
- Pencere ve Kapı Oranları/Büyüklikleri
- Malzeme
- Renk
- Doku

Groat, 1988 yılında “yapıyı ve yapının strüktürünü oluşturan” üç bileşenden bahsetmiş ve tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurları şu şekilde sıralamıştır (Erginoğlu, 1996; Groat, 1988):

Çevresel Konum

- Yapının Çevresi
- Bağlamıyla İlişkili Olan Mekân Kurgusu
- Giriş Aksları
- Peyzaj Kararları
- Çevresel Konum Organizasyonları

Kütlesel Devinim

- Yükseklik
- Ölçek
- Hacimsel Kompozisyonlar
- Şekil
- Çatı Çizgileri

Cephe Kompozisyonu

- Yüzey Hareketleri - Doluluk Kontrastı ile Elde Edilebilecek “Ritmik Hareket”

Güler ise, tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurları şu şekilde sıralamıştır (Güler, 2004):

- Üslup
- Kütleli Ölçek/Oran
- Doluluk-Boşluk Oranları
- Cephe Hareketleri
- Yatay ve Düşey Çizgiler
- Gabari
- Çatı Bitişleri
- Cephe Malzemesi
- Yüzey Özellikleri

Zeren'e göre, tarihi yapıya getirilen yeni ek yapının tasarımında gözetilmesi gereken ve estetik algıyı oluşturan kriterler şöyledir (Tanaç Zeren, 2010: 32):

- Çevrenin Etkisi
- Ölçeğin Etkisi
- Zıtlık Etkisi
- Şeklin Etkisi
- Ritim Etkisi
- Malzemenin Etkisi

Zeren özellikle “malzeme etkisini” vurgulayarak; uygulanan eklerde yaygın olarak, “malzeme” ve “strüktür” kullanımında genellikle “çağdaş malzeme” seçiminin ön planda olması gerektiği üzerinde durmuş ve bunun nedenlerini (Tanaç Zeren, 2010: 33):

- Özgün malzeme ve teknikte uygulama yapan ustalarının günümüzde yetersiz olması,
- Çağdaş malzemenin hafif olması ve gerektiğinde sökülür takılır olması,
- Tarihi yapıya hem görsel hem de yapısal açıdan yapılacak müdahaleleri en aza indirmesi,
- Dönemin özgün kimliğini yansıtmaları,
- Tarihi yapıyla karşıtlık oluşturarak tarihi yapının kimliğini ön plana çıkarmaları şeklinde ifade etmiştir.

Reina Sofia Müzesi

Madrid, İspanya’da bulunan “Reina Sofia Müzesi” ele alındığında; Ian Rithcie tarafından düşey sirkülasyon elemanı olarak “şeffaf asansörlerin tasarlandığı” ve asansörlerin şeffaflığı ile de tarihi yapının masif cephesinde kontrast oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra, “ek olarak tasarlanan asansör kulelerinin büyüklüğü ile tarihi yapının büyüklüğünün orantılı olduğu” da görülmektedir (Tanaç Zeren, 2010: 40).

Kaynak: <https://travel.sygi.com/tr/poi/kralice-sofia-ulusal-sanat-muzesi-poi:1383>

Şekil 3.6. Reina Sofia Müzesi’nin Ek Merdiven Kuleleri.

Düzgün ise yaptığı çalışmada, tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurları “temel tasar öge ve ilkeleri” ve “güncel kavramlar” başlığı altında şu şekilde değerlendirmiştir (Düzgün, 2010):

Temel Tasarım Öge ve İlkeleri

▪ Oran/Ölçü	▪ Ritim/Tekrar	▪ Denge
▪ Işık/Gölge ve Renk	▪ Hareket	▪ Koram
▪ Şekil ve Doku	▪ Egemenlik	▪ Birlik
- (Görsel Hiyerarşi)

Güncel Mimari Kavramlar

▪ Şeffaflık/Saydamlık	▪ Metafor/Mecaz	▪ Karmaşıklık
▪ İç-Dış Geçirgenlik	▪ Materyalite	▪ İkonik/Simgesel
▪ Masiflik	▪ Katmanlaşma	▪ Akışkanlık
▪ Malzemedan Soyutluk	▪ Esneklik	

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda birçok tasarımcı tarafından belirlenmiş olan ana unsurlar incelendiğinde, her ne kadar isim değişikliklerinin olduğu görülse de genellikle aynı unsurlar üzerinde durulmuştur. Fiziksel olarak nitelendirilen tüm bu unsurlar; herhangi bir yapı çevrede yeni yapı tasarlarken dikkat edilmesi gereken özellikler olup, özellikle de söz konusu “tarihi çevrede yeni yapı tasarımı” ise bu fiziksel faktörlere daha fazla dikkat edilmesi gerekmektedir.

Doç. Dr. Ahmet Ersen de, tarihi çevredeki fiziksel faktörlerin analiz edilip, değerlendirilme yapılmasını vurgulamış ve tarihi yapıdan elde edilen analitik verilerin yorumlanmasıyla da yaratıcı tasarımların ortaya çıkacağını belirtmiştir (Erginoğlu, 1996; Ersen,1992). Bu doğrultuda; tasarımcıların belirlemiş olduğu tüm fiziksel unsurlar incelenip, bir araya getirilmiştir. Bunun sonucunda da, tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen unsurlar “çevreye uyum, kütle ve cephe” olarak üç ana başlık altında toplanıp, detaylandırılacaktır.

3.3.1. Çevreye Uyum

Genel olarak uyum psikolojisine baktığımızda;

Uyum, doğumdan ölene kadar günlük olaylarla karşılaşan her insanın yaşadığı doğal bir süreç olarak düşünülebilir. Bu süreç, “insanın içinde bulunduğu ortamda herhangi bir isteğin doğması ile başlar” ve bu doğrultuda da “kurulu dengelerin bozulmasına” neden olur. Bozulan dengelerin yeniden kurulabilmesi için “insanın gerekli birçok mekanizmaya zaten sahip olduğu, ya da bu mekanizmaları geliştirebilme potansiyelinin bulunduğu” bilinmektedir. Gelişme ve uyum sürecinin önemli olan unsurları; “isteklerin muhakeme edilmesi sonucunda ortaya çıkan tepkiler, verilen tepkilerin davet ettiği diğer tepkiler ve ortaya çıkan yeni durumun da muhakeme edilmesidir”. Bu unsurlar sağlıklı ve sağlıksız olan uyumu birbirinden ayıran kriterleri de belirleyebilirler (Gençöz, b.t.).

İnsan kendine özgü bir kimlik geliştirme çabası içindeyken içinde bulunduğu ortamın değişmesi sonucunda ortaya çıkan istekler, insanları belirli bir amaca hizmet eden davranışlarda bulunması için yönlendirirler. İnsanların sahip olduğu potansiyelleri istediği yönde kullanabilme serbestliği vardır ancak sosyal amaçlar edinmeye başladığında potansiyelini içinde bulunduğu ortamın istekleri doğrultusunda geliştirmek için kullanır ve böylece de sağlıklı bir uyum göstermiş olur (Gençöz, b.t.).

“Genel anlamda sağlıklı uyumu düşündürebilecek durumları şöyle sıralayabiliriz (Gençöz, b.t.):

- 1. Yaşamı devam ettirebilmek*
- 2. Kendini ve çevrenin özelliklerini tanımak*
- 3. Farkına vardığı özelliklerini kullanmak ve gerek duyduğunda farklı özellikler geliştirme yolunda planlar yapmak”.*

Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü “çevreye uyumu” şu şekilde tanımlamıştır: “Bir mimarlık ürününün, içinde yer aldığı kentsel ya da doğal çevreye ters düşmeyerek, onun bütünlüğünü bozmayacak nitelikte olması durumu” (Erginoğlu, 1996; Sözen, 1986). Bu tanımla beraber “uyum” ve “bütünlüğü” içinde barındıran ve aynı zamanda da oldukça önemli olan “entegrasyon” kavramından bahsedebiliriz. Entegrasyon TDK Sözlüğünde, “Bütünleşme, uyum” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Kentsel bağlamda ise entegrasyon”; “Kent kimliğini korurken, mevcut yapılara ek ya da mevcut yapıların yanına yeni yapı katılımıyla zengin bir çevre yaratmak” şeklinde tanımlanmaktadır (Karadağ ve Arkitera, 2008). Ayrıca “herhangi bir tasarım içerisindeki elemanların ve görsel unsurların bütünlük oluşturacak şekilde bir araya getirilmesiyle” de, “kompozisyon dağınıklığının ve parçalanmanın önüne geçilebileceği” unutulmamalıdır (Kılıç, 2015).

Yapılan tanımlar doğrultusunda “entegrasyon” kavramı, “kentin yakın ve uzak çevresiyle “fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik vb.” açıdan her türlü ilişkisini sağlayan, kentin kimliğini koruyan ve gelişimini etkileyen faktörlerin tümü” olarak tanımlanabilir.

Tarihi çevrede “yapılara getirilen yeni eklerin” ya da “yeni yapıların”, “çevresel bütün (entegrasyon) içerisindeki niteliklerini belirlemede” birtakım yardımcı unsurlar vardır ve bu yardımcı unsurlar da şu şekilde sıralanabilir:

- Araziye Uyum
- Parsel İçindeki Konumlanış
- Sokaktan İleriye ya da Geriye Çıkma Şekilleri
- Yakın Çevre İlişkisi
- Yeşil Doku ile İlişki
- Yol ve Yaya ile İlişki

Çevreye uyum noktasında bütün bu yardımcı unsurların her bölge ve yöreye göre farklılıklar göstereceği unutulmamalı ve bu unsurların farklılık gösterecek kurallar çerçevesinde belirlenmesine dikkat edilmelidir (Kanat Duralı, 2007). Aslında genel olarak söylenmek istenen şöyle bir düşünüldüğünde; “yeni yapılar tarihi çevrede baskın ve ezici olmayan, çevrenin özünü bozmayan ve değerlerini yitirmeyen” tasarımlar olmalıdır ki çevreye saygı göstererek uyum sağlayabilsinler.

3.2.2. Kütle “Yükseklik, Oran/Ölçek (Yükseklik-Genişlik) ve Şekil/Form”

Kütlenin “yüksekliği, oranı ve şekli” çevresel bütünlüğe etki eden önemli faktörlerdir.

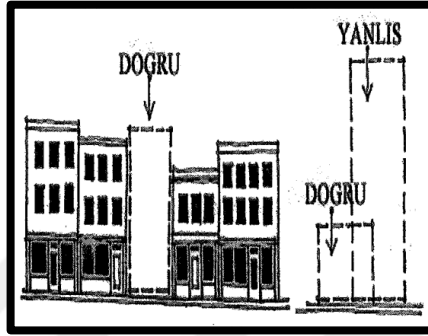
“Yükseklik”

Yükseklik TDK Sözlüğünde, “*Geometrik biçimlerde, tabandan tepeye olan uzaklık*” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Mimari anlamda ise yükseklik”, “Bir yapının, yöre imar dairesinin öngördüğü şekilde tabandan tepeye olan uzaklığı” şeklinde tanımlanabilir.

Yeni tasarlanacak yapının, mevcut yapı ile ya aynı, ya ondan yüksek ya da alçak olması, yeni yapının çevresi ile ilişkisinde önemli olan bir ana unsurdur. Yeni tasarlanacak çok alçak ya da çok yüksek yapı “mevcut düzen kalitesini, görsel bütünlüğü” bozmakta ve tarihi çevrede de olumsuz bir etki yaratmaktadır (Kapubağlı, 2004).

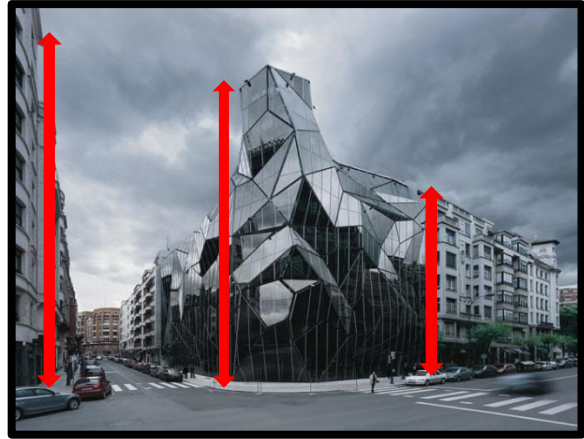
Kaynak: Kapubağlı, 2004

Şekil 3.7. Kütle Etkisi “Yükseklik”.

Basque Sağlık Müdürlüğü

Ana Yapısı, Bilbao/İspanya

Coll ve Barreu tarafından tasarlanan yapı; Bilbao, İspanya’da tarihi çevrede bulunan bir alanın köşe parselinde yer almakta olup, modern bir sağlık müdürlüğü yapısıdır. Ayrıca iki cepheden yararlanabilme ve nirengi dokusu yaratabilme çabasıyla da ortaya oldukça çarpıcı, modern bir yapı çıkmıştır. Yapıya genel olarak baktığımızda da; yapının “oran/ölçek açısından çevre yapılardan ayrıştığı” fakat “yükseklik açısından çevre yapılarla benzerlik gösterdiği” görülmektedir (Akbıyık, 2013).

Kaynaçça: <https://www.arkitektuel.com/basque-saglik-departmani-merkez-binasi/#jp-carousel-14880>

Şekil 3.8. Basque Sağlık Müdürlüğü Ana Yapısı’nın Kütle Etkisi “Yükseklik”.

“Oran/Ölçek” (Yükseklik-Genişlik)

Oran TDK Sözlüğünde, “*Büyüklik, nicelik, derece bakımından iki şey arasında veya parça ile bütün arasında bulunan bağıntı, nispet, rasyo*” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

Hasol’a göre Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğünde ölçü, “*Çeşitli nicelikleri kendi cinslerinden seçilmiş bir birimle karşılaştırıp kaç birim geldiklerini belirten ölçme birimi*” (Kılıç, 2015; Hasol, 2005) olarak tanımlamaktadır.

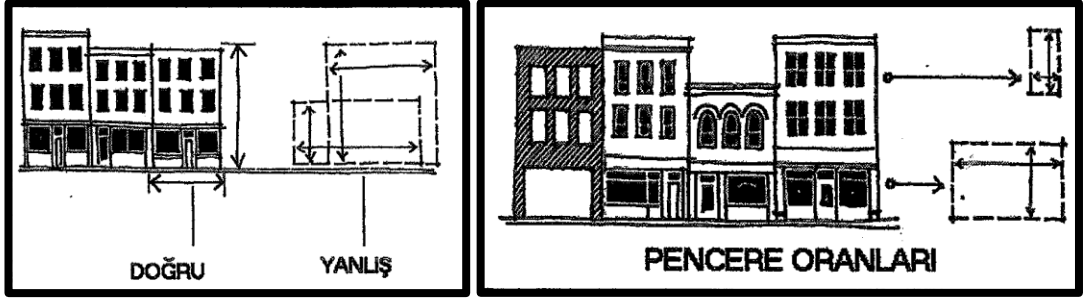
Kuban ise mimari boyutuyla ölçü kavramını, (Kuban, 2002: 61-62):

- Yapıların her şeyden önce, içlerinde yaşayacak insanlarla ölçülü olması olarak tanımlanan, “insana göre ölçülü”
- Yapının fiziksel çevre içindeki etkisini, çevresi ile olan ilişkisini belirleyen “çevreye göre ölçülü”
- Yapının “kendi içinde ölçülü” olması şeklinde üçe ayırarak tanımlamıştır.

“Mimari anlamda oran”; “Bir yapıdaki elemanların birbiri arasındaki ve bu elemanlarla bütün arasındaki boyutsal ilişkileri anlatmaya yarayan terim” şeklinde tanımlanabilir.

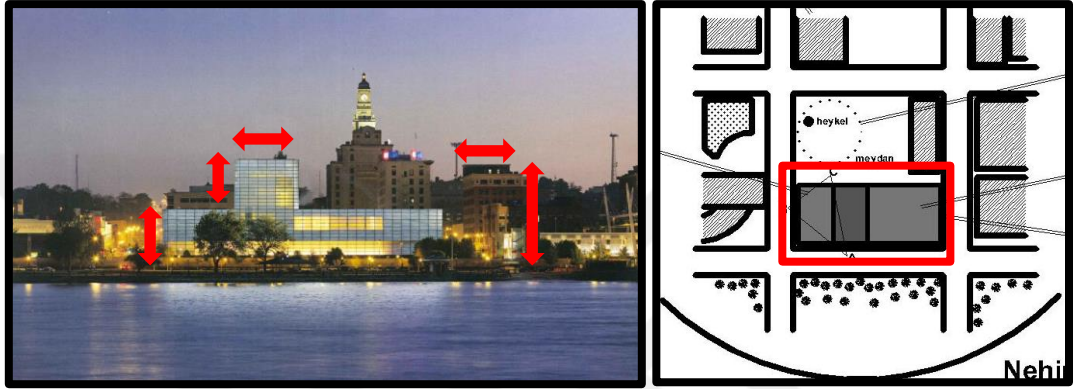
İlk kez Antik Yunan mimarlığında uygulanmış olan oran, daha sonra Rönesans’ta yeniden canlandırılmasına rağmen giderek gücünü kaybetmiştir. Zaman sonra modern mimarlıkta Le Corbusier tarafından yeniden canlandırılmaya çalışılmış (Erginoğlu, 1996; Sözen, 1986) ve günümüzde de tam olarak eski anlamıyla kullanılmasa da sıkça görülen bir uygulamadır. Burada da yine önemli olan tasarımcının tasarımlarında kullanacağı benzer oranları detaylı bir şekilde inceleyerek, çağdaş bir yorumla meydana getirmesidir.

Yeni tasarlanacak yapının, mevcut yapılarla olan ölçeği “yüksekliği ile eni arasındaki oran” tasarım kriterleri açısından oldukça önemli rol oynamakta ve ölçek oranları, tarihi yapı ile benzerlik gösteren yeni yapılar da görsel açıdan nitelikli olarak değerlendirilmektedir (Kapubağlı, 2004). Bu doğrultuda da, tasarlanacak yeni yapıların “yükseklik ve genişlik” anlamında tarihi çevre değerleriyle bir bütünlük içinde olması beklenmektedir.

Kaynak: Kapubağlı, 2004

Şekil 3.9. Kütle Etkisi “Oran/Ölçek”. Şekil 3.10. Kütle Etkisi “Pencerede Oranları”.

Kaynakça: Akbıyık, 2013

Şekil 3.11. Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) Bulunan Figge Sanat Müzesi’nin Kütle Etkisi “Oran/Ölçek”.

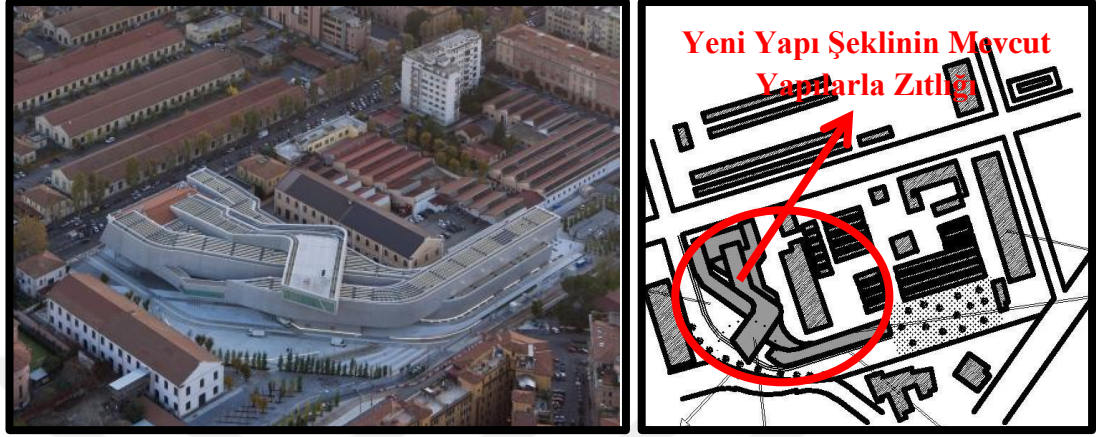
Hazırlanan “İmar Planlarında” yükseklik sınırları tanımlanmakta fakat koruma bilincine ulaşamamış ülkelerde; “toplumsal, ekonomik ve politik baskılar” nedeniyle yükseklik sınırlamaları değişim göstermektedir. Bu doğrultuda, tarihi çevrede birbirinden farklı yükseklikte birçok yapının bütünlük içinde olmadığı da açıkça görülmektedir (Kanat Duralı, 2007).

“Şekil/Form”

Şekil TDK Sözlüğünde, “*Biçim, Bir kavramın, düşüncenin, olayın veya işin değişik oluş biçimi*” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

Türeyen ise şekli, “*Bir objenin dış görünümüne, kabuğuna verilen ad*” şeklinde tanımlamaktadır (Akbıyık, 2013; Türeyen, 2010).

Şekil/Form, tarihi çevrede yapılara getirilecek yeni ek ve yeni yapıların tarihi çevreden ayırt edilebilmesi için oldukça önemli bir faktördür. Ayrıca tasarımların değerlendirme kriterleri kapsamında şeklin zıt ya da benzer olması mimarlık yapının çevre ile olan ilişkisinde büyük önem kazanmaktadır (Kılıç, 2015).

Kaynakça: Akbıyık, 2013

Şekil 3.12. Roma, İtalya'da Bulunan MAXXI Ulusal 21. Yüzyıl Sanatları Müzesi'nin Kütlesi Etkisi "Şekil/Form".

Kaynakça: Akbıyık, 2013

Şekil 3.13. İstanbul, Türkiye'de Bulunan Deniz Müzesi'nin Kütlesi Etkisi "Şekil/Form".

3.3.3. Cephe “Doluluk-Boşluk Oranı, Malzeme, Doku, Renk, Ritim ve Mimari Kompozisyon”

Çevreye uyum ve kütle etkisi kadar yeni yapı tasarımını etkileyen oldukça önemli diğer bir ana unsur da “cephe (doluluk-boşluk oranı, malzeme, doku, renk, ritim ve mimari kompozisyon) etkisi” dir.

“Doluluk-Boşluk Oranı”

Dolu kavramı TDK Sözlüğünde, “*İçi boş olmayan, dolmuş, meşbu, pür, boş karşıtı*” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

Boş kavramı ise TDK Sözlüğünde, “*İçinde, üstünde hiç kimse veya hiçbir şey bulunmayan, dolu karşıtı*” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Mimari anlamda ise doluluk-boşluk oranı”, “Yapı üzerindeki dolu alan ve boş alan ilişkisi” şeklinde tanımlanabilir.

Doluluk ve boşluk her ne kadar birbirlerinin tersi olsalar da, birbirlerini var ederler; birinin oranı diğerinin oranını etkileyen ve tetikleyen olur. Bu doğrultuda, doluluk ve boşluk arasında denge ya da dengesizlikler ortaya çıkmaya başlar. Doluluk ve boşluk arasındaki bu çekişme ise aslında hiç bitmez (Kuloğlu, 2013).

“Malzeme”

Malzeme TDK Sözlüğünde, “*Bir eserin hazırlanmasında yararlanılan bilgi ve kaynakların tamamı*” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Mimari anlamda ise malzeme”, “Kullanılabilir cisimler yapmak amacı ile doğal ya da yapay olarak üretilmiş maddeler” (Akbiyık, 2013) şeklinde tanımlanabilir.

Her malzemenin kendine özgü bir karakteri bulunmaktadır. Bu karakter; malzemeye ilişkin “renk” ve “doku” gibi görsel özellikler olabileceği gibi malzemenin “kimyasal, fiziksel ve taşıyıcılık özelliği, dayanıklılığı, elde edilebilirliği, maliyeti ve işleme kolaylığı” gibi özellikler de olabilir (Kılıç, 2015; Soygeniş, 2006). Bu doğrultuda, kullanılan malzemelerin yapılar hakkında oldukça önemli bilgiler verdiği açıkça görülmektedir.

İlk başlarda ekonomi büyük oranda malzeme seçimini etkilemiştir. Daha sonraları Endüstri Devrimiyle beraber malzemeler çeşitlenmiş, günlük hayata karışmış ve beton, cam gibi malzemeler yapıların ayrılmaz parçaları haline gelmiştir. Tarihi çevreye uyumdan bahsederken geleneksel malzeme kullanımıyla bunun sağlanabileceği söylenebilir fakat şu unutulmamalıdır ki dönemler değişmiş ve bununla beraber de yapım teknikleri değişim göstermiştir. Diğer bir deyişle, eski malzemeler yeni tasarımların gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalmakta ve tasarımları kopyaya yönlendirmektedir (Erginoğlu, 1996).

Tarihi çevrede yapıya getirilecek ek ya da yapılacak yeni yapı tasarımında, benzer ya da zıt malzeme kullanımı mümkündür.

Zıt malzeme kullanımı ile yeni yapının algılanması kolaylaşmakta ve beraberinde de zıt bir yaklaşım yaratılmaktadır. Eğer benzer bir malzeme kullanımı ile zıtlık yaratılmak isteniyorsa da, malzemenin doku ve rengi üzerinde değişiklik yapılmalıdır (Kılıç, 2015). Aslında her iki seçenekte de önemli olan yapının çağdaşlığının tartışılabilir olmamasıdır.

Yahudi Müzesi, Berlin/Almanya

Yapı; Nazi katliamında Berlin'i terk eden Yahudi nüfusu, Berlin'e tekrar kazandırmak amacıyla Berlin yönetimi tarafından düzenlenen yarışma sonucunda yapılmıştır. Libeskind tarafından tasarlanan dışavurumcu çinko kaplamalı ana yapı, 1735 yılında tamamlanan eski Prusya Mahkeme Yapısı ile bir bütün olarak işlev görmektedir. Eski yapı; "taşın kendine yüklediği anlam, şekil, cephesel öğeler ve barok mimari üslubu" ile anıtsallaşmış ve bu şekilde Berlin tarihini ifade etmektedir. Yeni yapı ise; "çinko malzemenin" yüzeyinin, malzeme renginin ve cephesel öğelerin getirmiş olduğu etki ile içine kapanık, fakat eski dokuya olan zıtlığıyla kendini ön plana çıkarmaya çalışmıştır (Yavuz ve Aksu, 2019).

Malzeme
"Taş"

Malzeme
"Çinko Kaplama"

Kaynak: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/748993>

Şekil 3.14. Yahudi Müzesi'nin Cephe Etkisi "Malzeme".

“Doku”

Doku TDK Sözlüğünde (TDK), “*Bir bütünün yapısı ve özelliği*” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

Başka bir kaynağa göre doku, “*Bir nesnenin ya da maddenin dokunma ve görme duyularıyla algılanabilen içyapılarını dışa vuran fiziksel yüzey özelliklerini barındıran bir temel tasarım öğesi*” (Sanat Enstitüsü, b.t.) şeklinde tanımlanmaktadır.

Ching ise dokuyu, “*Bir biçimin parçalarının boyutları, şekli, düzenlenişi ve oranları ile yüzeyde elde edilen görsel ve özellikle de dokunsal nitelik*” (Ching, 2014: 34) olarak tanımlamaktadır.

Bütün bu tanımlara göre “mimarlıkta doku” da, “Malzemeye özgünlük kazandıran özel bir nitelik” şeklinde tanımlanabilir.

Doğada bulunan her nesnenin kendine özgü bir dokusu bulunmakta ve bu dokular da nesnelerin karakteristik özellikleri üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır (Sanat Enstitüsü, b.t.). Yapı malzemelerinin kendine özgü dokuları, yapı cephesinde çeşitli efektlerin yaratılmasını sağlamaktadır. Mesela; “mermer kaplamanın düzgün ve serinliği, ahşabın sıcaklığı, betonun masifliği ve ağırlığı, camın şeffaflığı ve hafifliği” kendine özgü dokuların farklı etkilerinin sonuçlarıdır (Akbiyık, 2013; Türeyen, 2010). Ayrıca her malzemenin dokusu olduğu gibi, o malzemenin yan yana ve üst üste konulmasıyla oluşan örgü sistemiyle de başka bir doku yaratılmış olur (Erginoğlu, 1996).

Ex Furnace Riccione, Riccione/İtalya

Proje; 1908 yılında inşa edilen ve 1970 yılında hizmet dışı bırakılan, tuğla üretimi için endüstriyel bir kompleks olan Riccione’deki eski bir fırının geri kazandırılmasıyla ilgilidir. Tasarımın amacı da, önceden var olan arkeolojik alanların tarihsel yönlerini yeniden yorumlayarak; şekillerin, malzemelerin, renk ve dokuların kolayca tanınabilir olduğu mimari hacimler yaratmaktır. (Ex Furnace di Riccione Recovery, Anonim, 2017).

Kaynak: Kılıç, 2015

Şekil 3.15.

Ex Furnace Riccione’nin
Cephe Etkisi “Doku”.

Kullanılan en yaygın malzeme tuğladır. Tuğla elemanlarındaki “güneş kırıcılar” da, “geleneksel bir malzemeyi yenilikçi bir şekilde kullanarak orijinal mimari şeklinin arka planını” belirler; “mevcut tuğlaların altını çizerler”. Ayrıca, kullanılan renk tonlarında benzerliğe gidilirken, “çağdaş yapı tasarımının dokuda yarattığı farklılaşma” ile öne çıktığı da açıkça görülmektedir (Ex Furnace di Riccione Recovery, Anonim, 2017).

“Renk”

Renk TDK Sözlüğünde, “Cisimler tarafından yansılan ışığın gözde oluşturduğu duyum” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

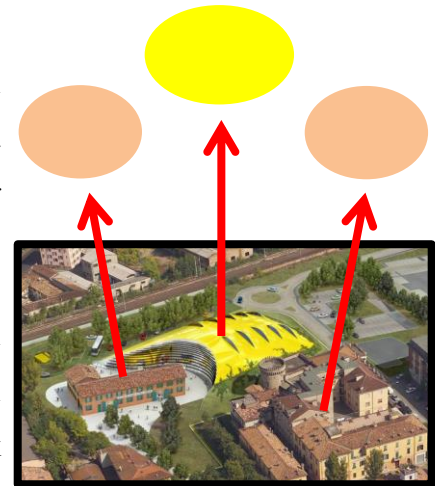
Hasol ise rengi, “Işığın eşya üzerine çarpmasıyla yansıyan ışınların niteliğine göre gözde oluşan duyumlardan her biri” (Kılıç, 2015; Hasol, 2005) şeklinde tanımlamaktadır.

Tarihi çevrede tasarlanan yeni yapının doluluk-boşluk oranı, malzemesi ve dokusu kadar rengi de önemli olan diğer bir tasarım kriteridir. “Görsel ilişkiyi sağlayan renk”, tarihi çevrede uygulanacak yöntemleri belirlemektedir. Tarihi çevreye yapılacak ek ya da yeni yapı, renk sayesinde zıt ya da benzer bir birliktelik sağlamaktadır.

Maserati Müzesi, Modena/İtalya

Maserati Müzesi Modena’da Enzo Ferrai Evi arazisi içinde, sarı rengi ve yumuşak formuyla toprağa gömülü bir şekilde yer almaktadır (Akbiyık, 2013).

Kavisli geniş duvarlar ve eğimli cam insanı mekânın içine davet etmektedir. “Üç boyutlu sarı çatı” antik arabaların şekillerinden esinlenerek tasarlanmış ve çatı ışıkları gün ışığını içine alarak, mekânı beyaz yaygın ışıkla doldurmaktadır (Akbiyık, 2013; Yapı Dergisi, 2006). Tasarlanan bu yapı hem malzeme hem de “renk” olarak tarihi çevreden farklılaşarak öne çıkmaktadır.

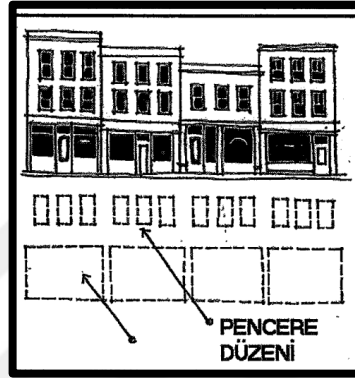
Kaynak: Akbiyık, 2013

Şekil 3.16. Maserati Müzesi’nin Cephe Etkisi “Renk”.

“Ritim ve Mimari Kompozisyon”

Ritim, Antik Yunancada “akış” anlamına gelmektedir. Bir şekilsel düzende, benzer öğelerin ya da öğe gruplarının birbirini izlemesi ile “tekrar” hissinin uyandırılmasıdır. Mesela; “bir revak, bir pencere sırası, benzer yapı kütleleri, benzer profiller, yüzeylere uygulanan her türlü tekrar eden strüktür ya da süs öğesi” cepheyi etkileyen ritim unsuruna örnek olarak verilebilir (Mimaride Ritim, Anonim, 2018; Erdoğan, b.t.).

Kaynak: Kapubağlı, 2004

Şekil 3.17. Cephe Etkisi “Pencere Düzeni ve Karakteristik Ritim”.

Kompozisyon ise TDK Sözlüğünde (TDK), “*Ayrı ayrı parçaları bir araya getirerek bir bütün oluşturma biçimi ve işi*” (TDK, 1932) şeklinde tanımlanmaktadır.

“Nokta, çizgi, düzlem ve hacim” gibi “kavramsal” ve “boyut, şekil, yüzey, doku, renk” gibi de “görsel” öğelerin belirli bir düzen içinde bir araya gelmeleri, bir bütüne hizmet etmeleri “kompozisyon” kavramını oluşturmaktadır (Köseoğlu, 2015). Bu doğrultuda kompozisyonda en önemli ilke; “*her şeyin bütüne ait ve uygun olması*”, “*hiçbir öğenin birbirine yabancı ve uyumsuz olmaması*” (Köseoğlu, 2015) durumudur. Bu doğrultuda “mimari anlamda kompozisyon” kavramı, “Yapıyı oluşturan öğelerin belirli bir düzene bağlı olarak bir araya getirilmesi ve bunun sonucunda da ortaya çıkan eser” (Erginoğlu, 1996) şeklinde tanımlanabilir.

Tarihi çevrede yapılacak yeni yapı tasarımında; “kütlelerin çıkma yapımları, boyutları, boşluk-doluluk oranları ve karakteristik ritim” mimari kompozisyonu etkileyen önemli noktaları oluşturmaktadır. Yapılması gereken; tarihi çevreyi kopyalamak yerine, bu önemli noktaların baz alınarak yorumlanması ve beraberinde de ortaya özgün tasarımların çıkarılmasıdır.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurlar incelenip, değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda akla; çevresel tercihlerin, “bireysel tercihler mi? yoksa sabit çevresel değerlerin sonucu mu?” olduğu sorusu gelmektedir. *“Yapılan irdelemeler sonucunda, çevresel psikoloji alanındaki deneysel çalışmalara paralel yöntemle, tercihlerde bazı sabit çevresel değerlerin önemli rol oynadığı ve içlerinde en önemli yer teşkil edenin bağlamsal uygunluğu hedef alan değerler olduğu ortaya çıkmıştır” (Erginoğlu, 1996).*

Bütün bu değerlendirmeler sonucunda, “bilimsel çalışmalar ve simgesel değerlerin” bir arada kullanılmasıyla mimaride bağlamsal uygunluğun doğru bir şekilde sağlanacağı görülmektedir. Ayrıca unutulmaması gereken önemli nokta ise; “bağlamsal uygunluğun tek bir ölçütünün olmaması, koşullarına göre çeşitlilik göstermesidir”.

3.4. Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımında Uygulanan Yöntemler

Zaman içinde farklı kültürler tarafından oluşturulmuş ve mimari anlayışın izlerini taşıyan tarihi çevrelerde, yeni yapı tasarımlarının üslup olarak nasıl olması gerektiği günümüzde fazlasıyla tartışılan bir konudur.

Özellikle tarihi çevrede tasarlanacak olan yeni yapı, sıradan bir çevrede tasarlanacak olandan daha fazla sorun içermekte; bunlardan en önemli olanı da “uyum” sorunudur (Kapubağlı, 2004).

Eski-yeni etkileşimi ile tasarımlarda uygulanan yöntemler farklılık göstermektedir. Bu doğrultuda bazı mimarların tarihi çevrede yeni yapı tasarlama yöntemlerini kronolojik olarak aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

Velioğlu’na göre, tarihi çevrede yeni yapı tasarlama yöntemleri şu şekildedir (Velioğlu, 1992):

- Tarihi Çevreye Uyum/Benzer Yaklaşımı
  - Tarihsel Şekillerin Yorumu
  - Tarihsel Şekillerin Taklit Edilmesi
- Tarihi Çevreye Karşıt/Zıt Yaklaşım
- Tarihi Çevreye Serbest Yaklaşım

Baydarlıoğlu'na göre, tarihi çevrede yeni yapı tasarlama yöntemleri de Şu Şekildedir (Turhan Kut, 2017; Baydarlıoğlu, 1994):

- Taklit Etme
- Yorumlama
- Nötr Etki
- Kontrast Etki

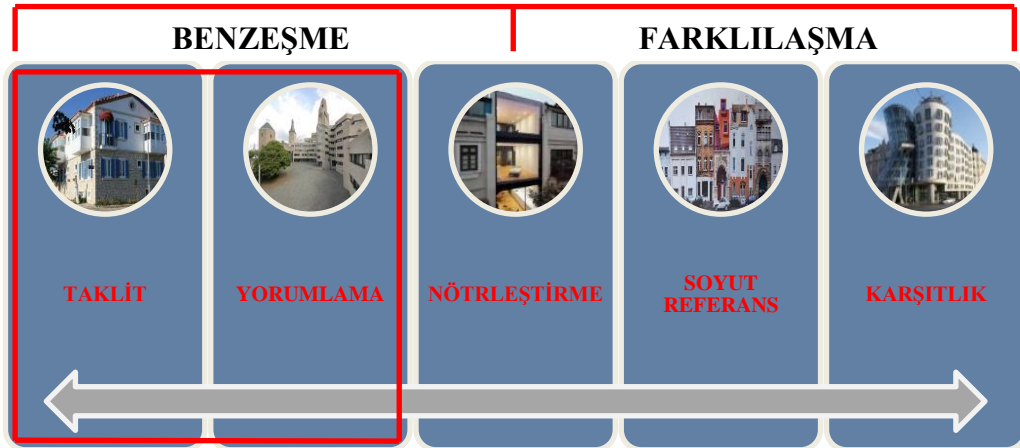
Kanat Duralı ise, tarihi çevrede yeni yapı tasarlama yöntemlerini Şu Şekilde sıralamıştır (Kanat Duralı, 2007):

- Uyumlu Yapma Yöntemi
  - Benzetme Yöntemi
  - EtkisizleŐtirme (Nötrleştirme) Yöntemi
  - Yorumlama Yöntemi
- Karşıtlık (Zıttını Yapma) Yöntemi

Zeren, tarihi çevrede yeni yapı tasarlama yöntemlerinden Şu Şekilde bahsetmiŐtir (Tanaç Zeren, 2010: 65):

- Üslup Taklidi
- Saygılı Yaklaşım
- Geleneksele yknme
- Aykırı Yaklaşım

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda birçok tasarımcı tarafından belirlemiş olan tasarlama yöntemleri incelendiğinde genellikle aynı başlıklar üzerinde durulduğu görülmektedir. Bu doğrultuda; tasarımcıların belirlemiş olduğu tüm yöntemler incelenip, bir araya getirilmiştir. Bunun sonucunda da, tarihi çevrede yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemler; “tarihi çevrede benzerlik kurma (taklit ve yorumlama), nötrleştirme, soyut referans ve karşıtlık yöntemi” olarak dört ana başlık altında toplanıp, detaylandırılacaktır. Bu tasarım yöntemlerini de aşağıdaki gibi özetleyebiliriz:

Şekil 3.18. Tasarıma Yön Verecek Uygulama Yöntemleri.

3.4.1. Tarihi Çevrede Benzerlik Kurma Yöntemi

▪ Tarihsel Şekillerin Taklidi/Tekrar

Tarihi çevrede yapılan analizlerle beraber; tarihi bölgede yaygın olarak tespit edilen, “mekân örgütlenmesi, cephe kurgusu, taşıyıcı sistemi, malzeme özelliklerinin değerlendirilmesi” ve bununla beraber de “tarihi çevrede var olan diğer yapıların benzerlerinin yeniden üretilmesi” yöntemidir (Tanaç Zeren, 2010: 65).

Yeni yapıyı tasarlarken uyum sağlamak adına benzerliğin abartılarak eskinin birebir taklit edildiği uygulamalar ne özgün dönemi ne de bugünü yansıtmamaktadır. Geçmiş korumak adına yapılmakla birlikte özgün bir belgeye dayandırılmadığı ve yapım sistemi farklılıklarıyla da beraber alanın niteliğini aşağı çekerek özgün mekânı sıradanlaştırmaktadır. Dışarıdan bakıldığında birebir aynı görünmekle beraber özgün malzeme ve yapım tekniği açısından büyük farklılıklar taşıyan, izleyicisini yanıltan taklit yapılar; “yaratıcılıktan yoksun, monoton yapıları” oluşturmakta ve “eski ve yeni” okunurluğunu yok etmektedir (Büyükmihçi ve Kılıç, 2015).

Kaynak: <http://egemimarlik.org/75/7.pdf>

Şekil 3.19. Alaçatı, Türkiye Geleneksel Dokusu ve Yeni Yapılaşma Örneği.

Kaynak: <https://www.sabah.com.tr/dunya/2016/03/23/brukselde-grand-place-meydani-bos-kaldi>

Şekil 3.20. Bürüksel, Belçika Grand Place Tarihi Kent Meydanı.

▪ Tarihsel Şekillerin Yorumu

“Tarihi dokudan aldığı referansları yorumlayarak günümüze taşıma yöntemi olarak tanımlanan bu yöntem birçok koruma kuramcıları tarafından kabul görmektedir. Geçmişte var olan izleri ayağa kaldıran, yorumlayan ve onlara öyküen yapılar üretimidir” (Tanaç Zeren, 2010: 66).

Tarihi kent dokusunda baskın olan; “elemanların, şekillerin, düzenlerin analiz edilmesi, değerlendirilmesi, yorumlanması, yeni malzeme ve teknolojiyle ilişkilendirilmesi” ile tarihi çevrede bütünlük kurmayı amaçlamaktadır (Velioglu, 1992).

Kaynak: Kılıç, 2015

Şekil 3.21. Gottfried Böhm’ün Bensberg Belediye Yapısını Benzerlik Kurma Yöntemi “Tarihsel Şekillerin Yorumu” ile Tamamlaması.

3.4.2. Tarihi Çevrede Nötrleştirme Yöntemi (Gözden Irak Tutmak)

▪ Nötr Etki

Nötrleştirme yöntemiyle tasarlanan yeni yapılar, “tarihi dokuyla benzeşme ya da farklılaşma gibi bir amacı olmadan, tarafsız bir şekilde” mevcut dokuya eklenmişlerdir.

Bu yöntemle tasarlanan yapılar, tarihi çevre içinde nötr bir cephe etkisi oluştururken doku bütünlüğünü de bozmamış olur (Kanat Duralı, 2007). Bu doğrultuda da, “sade bir cephe” ortaya konmakta ve böylece yeni yapı, hem tarihi çevrede ilk bakışta kendini göstermekte hem de kendi mimari özelliklerini öne çıkarmadan tarihi çevreye eklenmektedir.

Kaynak: <https://www.dezeen.com/2013/04/30/rethinking-the-split-house-by-nerihu/>

Şekil 3.22. Şangay, Çin’de Nötr Etki Yaratan Bir Örnek.

- **Kamufraj**

Yapının “bitki ya da tarihi çevrede yabancı ekti yaratmayacak malzeme ile benzer bir dokuda” saklanmasıdır (Erginoğlu, 1996).

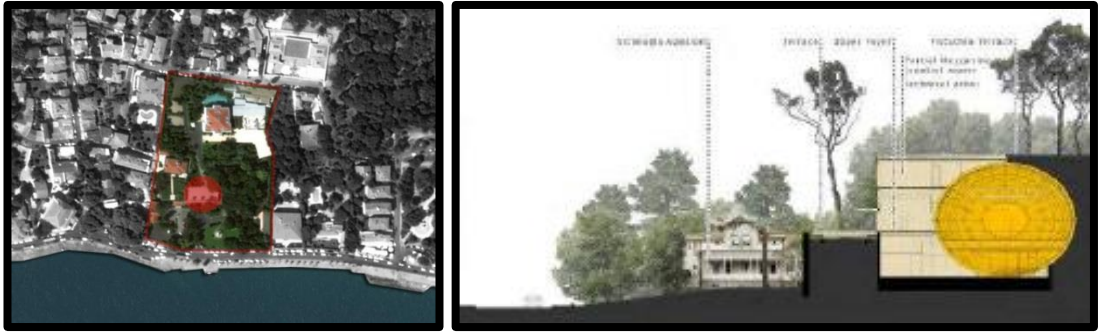

Kaynak: <http://www.yesiltopuklar.com/tarihi-cevrede-yeni-yapi-tasarlamak.html>

Şekil 3.23. Nörtleştirme Yöntemi “Kamufraj” ile Tasarlanmış Bir Yapı.

- **Toprak Altına Yapılanma**

Meydana gelen yeni işlevleri kısmi ya da bütünüyle yer altına alarak, toprak üstündeki dokuyu zedelememek amacıyla yapılan tasarım yöntemidir. Fakat ekonomik olmadığı ve bazen de ihtiyaçlara çözüm getirmediği unutulmamalıdır (Erginoğlu, 1996).

Kaynak: Turhan Kut, 2017

Şekil 3.24. İstanbul, Türkiye’de Bulunan The Seed Konser Salonu’nun Nörtleştirme Yöntemi “Toprak Altına Yapılanma” ile Tasarlanması.

3.4.3. Tarihi Çevrede Soyut Referans Yöntemi

Soyut referans yöntemi; “tarihi yapılara atıfta bulunan öğelerin neredeyse soyut kavramlar haline gelecek kadar yorumlanmasıyla yeni bir karakter oluşturulmasıdır” (Öktem Erkartal ve Özür, 2015). Soyut bir tasarım dili kullanılarak da, tarihi çevreyle yeni yapı arasında taklitten uzak bir iletişim kurulmaktadır.

Zamanın ruhunu iyi bir şekilde yansıtan ve aynı zamanda da tarihi karaktere gönderme yaparak içinde bulunduğu bağlamın altını çizen soyut referanslı yapılar, tarihi çevrede yeni yapı tasarımı sorununa karşı oldukça “özgün ve cesur” olan bir tavidir (Öktem Erkartal ve Özür, 2015).

Kaynak: https://twitter.com/seda_ozen/status/798441041007443968

Şekil 3.25. Almanya’da Mevcut Dokuya Soyut Referans Veren Tasarım Örneği.

3.4.4. Tarihi Çevrede Karşıtlık Yöntemi

Tarihi çevre içinde; “oran/ölçek, şekil, malzeme, renk, doku vb.” tasarım öğeleri arasında bilinçli olarak sağlanan zıtlık olarak bilinmektedir (Büyükmihçi ve Kılıç, 2015). Bu yöntemin amacı; “çağdaş malzeme, teknoloji ve mimari anlayışın tarihi dokuyu ve kendi özgün dokusunu daha belirgin hale getirmek ve aslında uyumu bu şekilde sağlamaktır” (Velioglu, 1992).

Yeni tasarlanan yapılarda karşıtlık yöntemi, tarihi çevredeki “eski ve yeni yapıların ayrı ayrı algılanmasına” yardımcı olur ve bu doğrultuda da insanlara, mimarinin zaman içinde geçirdiği değişimi hissettirir. Mevcut mimari, kompozisyonu, malzemeyi, oranları reddederken, yapı yüksekliği ve genişliği konusunda bir uyum aranmaktadır. Karşıtlık; gelişigüzel bir şekilde değil, kendi içinde bir bütünlüğü olan, ritmik yüzeylerden oluşmalı, malzeme ve renkteki karşıtlıklarla da desteklenmelidir (Akbiyık, 2013; Aydın, 1998).

Bu uygulama yönteminde dikkat edilmesi gereken önemli nokta, tarihi çevreye zarar verecek ve var olan yapıları ikinci plana atacak aykırı sonuçlardan kaçınmaktır.

Kaynak: <https://www.arkitektuel.com/>

Kaynakça: Akbıyık, 2013

[dans-eden-ev/](https://www.arkitektuel.com/dans-eden-ev/)

Şekil 3.26. Prag, Çek Cumhuriyeti'nde ve Graz, Avusturya'da Mevcut Dokuyla Zıtlık Yaratın Yeni Tasarım Örnekleri.

İncelediğimiz her bir tasarım yönteminin içeriği, olumlu ve olumsuz noktaları analiz edildiğinde; “yeni dokunuş yapılacak tarihi çevrenin özgünlüğünün doğru algılanması ve o dokunun gerçekten neyi istediğinin iyi kavranması” da daha net bir şekilde görülecektir. Bütün bunlara dikkat edildiği takdirde; “hala nefes alan, bizlere araştırma, düşünme fırsatı tanıyan ve bir o kadar da özünü kaybetmeden yenilik arayan” tarihi çevreler için önemli katkılar yapmış ve “sürdürülebilir” olmalarını sağlamış oluruz.

3.5. Bölüm Sonucu

Dünya üzerindeki savaşlar ve onların etkileri, küreselleşmenin getirdiği modernleşme hareketleri ve kentleşme gibi durumlar tarihi çevrelerde birtakım olumsuz etkiler yaratmaktadır. Avrupa ve Türkiye’de; hem bu olumsuz etkilerin azaltılarak ortadan kaldırılmasında hem de “tarihi çevre, tarihi çevrede yeni yapı tasarımı ile eski-yeni etkileşimi ve koruma” konusunda yol gösterici olan birtakım uluslararası kararlar ve yasal yaklaşımlar bulunmaktadır. Avrupa’da alınmış kararlar ve Türkiye’deki yasal yaklaşımlarla beraber, tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda zaman içerisinde tür değişimlerin olduğu da açıkça görülmektedir:

- İlk başlarda “sadece anıt niteliği taşıyan yapılar korunurken”, 1931 yılında düzenlenen ve ilk uluslararası konferans olan Atina Konferansı ile “ilk kez tarihi anıtların çevreleri ile birlikte ele alınması, tarihi anıtların çevrelerine saygı gösterilmesi” gibi önemli bir koruma anlayışı gelişmiştir. Bu doğrultuda konferansta oluşturulan Carta Del Restauro Bildirgesi’nde; Madde 6- ile anıtın çevresinin “niteliği, kütlesi, rengi, üslubu” ile rahatsız edici yapılarla sarılmaması gerekliliğine ve Madde 7- ile de yapılacak eklerin “kesin ve açık olmasına, özgünden farklı malzeme kullanılarak sınırlandırılması” gerekliliğine vurgu yapılmıştır.
- 1933 yılında Atina’da toplanan “Uluslararası Modern Mimarlık Kongresi (CIAM)” ile, “sağlıklı şehirler oluşturmanın yolları nelerdir?” sorusuna cevap aranmış ve bunun sonucunda da “Atina Antlaşması” imzalanmıştır. Madde 70- ile de “insanın hiçbir zaman geriye gitmediği, geçmişi kopyalamanın insanın kendisini kandırmaktan başka bir şey olmadığı ve tarihi çevrede yeni yapı tasarımlarında geçmiş dönem üsluplarının kullanılmasının kötü sonuçlar verdiği” vurgulanmıştır.
- Zaman içerisinde “koruma sorunlarının karmaşık hale gelmesi ve farklılıklar göstermesi” sonucunda “Atina Konferansı (1931) ilkeleri yetersiz kalmaya başlamış” ve bu doğrultuda, “daha ayrıntılı ve geniş kapsamlı” bir belgeye gerek duyularak “1964 yılında Venedik Tüzüğü” hazırlanmıştır. Madde 1- ile “bütüncül koruma kavramına”, Madde 3- ile “tarihi çevrenin sadece estetik değerler için değil, tarihi belge niteliği için de korunması gerektiğine”, Madde 6- ile “tarihi çevrede eski-yeni etkileşimine”, Madde 9- ile “eski ile yeninin ayırt edilebilir olmasına, yeni yapının kendi dönemini yansıtması gerektiğine” ve her korumacının da bunları mutlaka bilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır.
- 1965 yılında Türkiye'nin de üyesi olduğu UNESCO tarafından, “kültür varlıklarına ilişkin araştırma, inceleme, koruma ve değerlendirme çalışmalarını desteklemek” amacıyla “ICOMOS” kurulmuştur.

- 1969 yılında Brüksel’de yapılan ve “ilk bakanlar toplantı” olması nedeniyle de büyük önem taşıyan konferans da; Avrupa tarihini, doğasını ve yaşam şeklini yansıtan her türlü dokunun, “Mimari Miras” deyimini içinde değerlendirilmesine karar verilmiştir. Bu konferans sonucunda, 1975 yılı “Avrupa Mimari Miras Yılı” olarak ilan edilmiş ve “Avrupa Mimari Miras Tüzüğü” de yürürlüğe girmiştir. Tüzükte tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda; “düzensiz yeni yapılaşmalardan korunmanın önemine, yeni yapıların yüksek kalitede olması gerekliliği ve çevreleriyle uyum içinde olmalarını sağlayacak yükseklik, arazi kullanımı, kat sayısı vb. gibi kısıtlamalar getirecek bir yasa hazırlanması” gerekliliğine vurgu yapılmıştır.
- 2005’li yıllara gelindiğinde “Göteborg Bildirgesi” ile tarihi çevrede yeni yapı tasarımına dair, “bağlamın önemi, mirasın ve yerel kimliğin değerinin hem yapılar hem de kentsel mekânlar açısından anlaşılması” gerekliliği vurgulanmıştır.
- 2009 yılında “EFAP Sürdürülebilirlik ve Bütüncül Kentsel Dönüşüm Konferansı” ve 2011 yılında da “Paris Bildirgesi” ile; “tarihi yapıların korunması gerekliliğinin ön planda, yeni yapılaşmanın ise geri planda tutulması” gerekliliği vurgulanmış ve yeni yapılaşmaya sınırlama getirilmiştir.
- Son olarak 2011 yılında Paris’te yapılan, 17. ICOMOS Genel Kurulu tarafından kabul edilen “Valetta İlkeleriyle” de; “tarihi kentlerde ve kentsel alanlarda yapılacak her tür müdahaleye uygulanabilir ilke ve stratejiler önerilmesi” amaçlanmış ve “tarihi çevrelerde yeni yapılaşmanın nasıl olması gerektiği” üzerinde durulmuştur.
- Türkiye’de yasal yaklaşımlara bakıldığında da, Avrupa ülkelerine benzer bir şekilde düzenlemelerin yapılmaya çalışıldığı görülmektedir. Özellikle Cumhuriyet dönemiyle, korumacılık üzerine önemli adımlar atılmış fakat “kültüre öncelik veren politikaların geliştirilmemesi, yerel hareketlerin göz ardı edilmesi ve beraberinde de kısıtlayıcı önlemlerin olması” koruma bilincini yeterince geliştirmemiştir. Bu doğrultuda da, tam olarak yeterli bir koruma politikamızın olduğunu söyleyemeyiz.

Avrupa’da alınmış kararlar ve Türkiye’de yasal yaklaşımların zaman içerisindeki gelişimleri incelendiğinde; bu karar ve yaklaşımların tarihi çevre, tarihi çevrede yeni yapı tasarımı ile eski-yeni etkileşimi ve koruma konularındaki öneminin oldukça fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca “doğru bir koruma yaklaşımı oluşturulmasının, benimsenmesinin ve beraberinde uygulanmasının” önemi ve gerekliliği de açıkça görülmektedir.

Yapılı çevrede eski-yeni etkileşiminin oldukça geçmişe dayanan bir konu olduğu bilinmektedir. Zaman içinde doğal ya da insan kaynaklı nedenlerle beraber tarihi çevreler zarar görmüş, kentteki yerleri boşalmaya başlamış ve bu doğrultuda da, kentteki tarihi yerler üzerine yeni yapılar oluşturulmaya başlanmıştır. Bu durum da beraberinde, “eski-yeni arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı” sorusunu gündeme getirmiştir.

Eski-yeni arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı sorusuna tek bir cevabın verilmesinin doğru olmadığı; “sınırlamaların getirilmesinin ve her yere aynı şekilde yaklaşılmasının” çözüm sağlayamadığı bilinmektedir. Burada önemli olan tarihi yapıya getirilecek eklerin ve tarihi çevrede tasarlanacak yeni yapıların çevresi ile bağ kurmasının sağlanabilmesidir. Bu doğrultuda da; “çevre ilişkilerini, bu durumun sürekliliğini” anlatan ve “fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik” koşullarla beraber “çevreyi bir bütün olarak ele alan” “bağlam” kavramının iyi bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir.

Tarihi çevrede tasarlanacak “yeni yapıların çevresi ile bağ kurması” konusunda, “tasarımda dikkate alınması gereken birtakım ilkeler” ve aynı zamanda da “yeni yapı tasarımını etkileyen önemli unsurlar” bulunmaktadır. Bu doğrultuda 3.Bölüm içerisinde bahsedilmiş olan “tarihi çevrenin, kent ve tarihi çevreye ait eski haritaların incelenmesi, bölge haritalarında kurgunun tanımlanması, tarihi çevre dokusunun belirlenmesi, tarihi çevrenin taşıdığı işaret, anlam, üslup ve dilin kavranabilmesi, eski eserlerin tespit edilerek tescil işlemlerinin yapılması, kimliğinin oluşmasını sağlayan özgün özelliklerin tam anlamıyla araştırılarak anlaşılması ve finansman sağlanması” gibi makro ölçek bazındaki verilerinin detaylı bir şekilde analiz edilmesi yeni yapı tasarımının nasıl olacağına dair oldukça önemli ipuçları vermektedir.

Makro ölçek bazındaki verilerin analiz edilmesi kadar; “kentsel imaj çözümleme (topografya gibi tarihi çevreye ilişkin ve cinsiyet, eğitim düzeyi gibi de kişisel özellikler), kentsel doku (yerleşme tipleri, alandaki riskler), tipoloji, görsel algı (çevreye uyum, kütle ve cephe) ve mekân dizimi” analizlerinin yapılması da oldukça önemlidir.

Yeni yapıların çevresi ile bağ kurması konusunda, birçok mimar bağlamdan esinlenerek eserler vermiş ve bu doğrultuda da “tarihi çevreye ek getirirken” ya da “bu çevrelerde yeni yapı tasarlarken” gözetilmesini gerekli gördüğü ana unsurları kendilerine göre belirlemiştir. Tasarımcıların belirlemiş olduğu ana unsurlar incelendiğinde de genellikle aynı unsurların üzerinde durulduğu açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da; “fiziksel olarak nitelendirilen” ve “yeni yapı tasarımını etkileyen” unsurlar “çevreye uyum, kütle (yükseklik, oran/ölçek ve şekil/form) ve cephe (doluluk-boşluk oranı, malzeme, doku, renk, ritim ve mimari kompozisyon)” olarak üç ana başlık altında toplanıp, detaylandırılmıştır.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurların belirlenmesinin yanı sıra, yine birçok mimar tarafından “yeni yapı tasarımında uygulanabilecek yöntemler” de belirlenmiş ve böylece bu tasarımların üslup olarak nasıl olması gerektiği konusuna dair önemli ipuçları verilmiştir. Tasarımcıların belirlemiş olduğu yöntemler incelendiğinde de yine genellikle aynı yöntemlerin üzerinde durulduğu açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da yeni yapı tasarımında uygulanabilecek yöntemler; “tarihi çevrede benzerlik kurma (taklit ve yorumlama), nötrleştirme, soyut referans ve karşıtlık” olarak dört ana başlık altında toplanıp, detaylandırılmıştır.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen her türlü unsur analiz edildiğinde, yeni yapı tasarımında uygulanabilecek yöntemlerden hangisinin seçileceği de belirlenmiş olacaktır. Bu doğrultuda; “bazen tasarlanan yeni yapının çevresiyle benzerlik gösterdiği, bazen tarafsız kalarak nötrleştiği, bazen de çevresiyle farklılık gösterdiği” görülmektedir. Farklılık gösteren bu yöntemler değerlendirildiğinde de; “tarihi çevre için tek bir yöntemin doğru ve başarılı olduğunu söyleyemez, her yere de aynı şekilde yaklaşamayız”.

Tarihi çevrede tasarlanacak yeni yapıların tasarımında dikkate alınması gereken ilkeler, yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurlar ve yeni yapı tasarımında uygulanabilecek yöntemler analiz edildiğinde; yeni yapı tasarımlarının şekillenmesinde ve uygulamaya geçirilmesinde hem ilkelerin, hem ana unsurların hem de tasarlama yöntemlerinin açıkça etkili olduğu görülmektedir. Bütün bu analizlerin tasarım yapılacak alana göre ve doğru bir şekilde yapılması da; “tarihi çevrede tasarlanacak olan yeni yapıların baskın ve ezici olmayarak çevreye saygılı yaklaşması, bulunduğu çağın özelliklerini yansıtarak özgün yapılardan kolayca ayırt edilebilir olması ve hala nefes alan yapılarla sürdürülebilirliğin sağlanması” gibi oldukça önemli konuların yerine getirilmesini sağlayacaktır.

4. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİ ÜZERİNDEN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAVRAMI

Tarihi çevreler; kentlerin tarihini, kültürünü gösteren ve böylece kentlerin özgün kimliğini oluşturmaları açısından da büyük önem taşıyan ve ayrıca bu değerlerin geçmişten bugüne, bugünden de geleceğe aktarılabilirdiği alanlardır. Bu doğrultuda, tarihi çevrelerin korunması ve “devamlılık/süreklilik” anlamına gelen “sürdürülebilirliğin sağlanması” ile kent kimliğinin korunması ve gelişmesi doğru orantılıdır.

Diğer bir deyişle sağlıklı bir toplum ve sağlıklı bir yaşam kalitesi, doğal ve tarihi kaynakların korunması ile kültürel ve doğal mirasla bağlantıların sağlanmasına bağlıdır (Değirmenci ve Sarıbyık, 2015).

Kentlerin gelişmesi, nüfusun artması ve bu artışa kent yönetimlerinin hızlı bir şekilde cevap verememesi; çevrenin, her geçen gün daha fazla zarara uğramasına ve onarımının da daha güç hale gelmesine neden olmaktadır. Tarihi çevreyi etkileyen bu hareketler ve ileriye dönük planlamaların yapılmaması da tarihi çevrelerin bozulmasına neden olmaktadır. Fakat bu durum sadece fiziksel sonuçlarla değerlendirilmemeli; tarihi çevrelerde yapılacak her planlamada kentin “çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik” açısından tüm verileri de ele alınmalıdır. Bu doğrultuda da sürdürülebilirliğin; sadece fiziksel olarak değil, sosyal, kültürel ve ekonomik açıdan da tarihi çevrelerin iyileştirilmesinde önemli bir araç olduğu açıkça görülmektedir. Tarihi çevrelerin korunması ve canlandırılması sürecinde bu “verilerin bütün olarak ele alınması” ve “tasarım kriterlerinin doğru bir şekilde değerlendirilmesi” de, bu alanlardaki “sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi” için oldukça önemlidir.

Bu bölümde de; “tarihi çevre ile yeni yapı etkileşimi üzerinden sürdürülebilirlik kavramı ve kriterleri” anlatılıp, bu konuların önemi üzerinde durulacaktır.

4.1. Tarihi Çevre Üzerinden Sürdürülebilirlik Kavramının Tanımı ve Önemi

Akademisyenler ve konuya ilgi duyan amatörlerce incelenen sürdürülebilir kelimesinin Latince kökü olan “subtenir”, “korumak” ya da “aşağıdan desteklemek” anlamına gelmektedir (Özmehmet, b.t.; Muscoe, 1995).

Sürdürülebilirlik kelime anlamı olarak; “*üretkenlik ve çeşitliliğin devamlılığı sağlanırken, daimi olabilme yeteneğini korumak*” (Ekolojist, 2017) şeklinde tanımlanmaktadır.

Sürdürülebilirlik; “*sürekliliği olan herhangi bir sistemin işlerini kesintisiz, bozulmadan, aşırı kullanımla tüketmeden ya da sistemin yaşama bağlı olan ana kaynaklara aşırı yüklenmeden sürdürebilmesidir*” (Kapubağlı, 2004).

Gilman’a göre sürdürülebilirlik; “bir toplumun, ekosistemin ya da devam eden herhangi bir sistemin bağlı olduğu ana kaynakları tüketmeden ya da aşırı yüklenerek azalmaya zorlamadan belirsiz bir geleceğe dek işlevini sürdürmesidir” (Gilman, 1992).

Ruckelshaus’a göre sürdürülebilirlik; “*ekolojinin en geniş sınırları içinde ekonomik büyümenin ve kalkınmanın karşılıklı etkileşim ile sağlanacağı ve zaman içinde korunacağı doktrindir*” (Özmehmet, b.t.; Ruckelshaus, 1989).

En geniş tanımıyla sürdürülebilirlik; “*devamlılık / süreklilik kapasitesi*” (Günay, 2010) şeklinde tanımlanmaktadır. “*Ruşen Keleş, Kent Bilimleri Sözlüğü’nde sürdürülebilirliğin Türkçe karşılığını “sürekli ve dengeli gelişme” olarak tanımlamaktadır*” (Günay, 2010).

Yapılan tanımlar doğrultusunda tarihi çevre üzerinden sürdürülebilirlik kavramı; “tarihi çevrelerin devamlılığı, sürekli ve dengeli gelişmesi” şeklinde tanımlanabilir.

“*Sürdürülebilirlik kavramı, “duyarlı kalkınma modeli” adı altında 1960’lı yıllardan itibaren geliştirilen tüm politikaların kalkınmaya odaklı olması ve bunun çevreye olumsuz etkileri sonucunda başlayan çevre hareketlerine dayanmaktadır*” (Günay, 2010; IUCN, 1980).

Sürdürülebilirlik kavramının tarihçesi çok da eskiye dayanmamaktadır. Çevre için gerçekleştirilmesi beklenen düzenlemeler ilk olarak 1970 yılında uluslararası alanda, “çevreyi geleceğe hazırlamak ve doğaya zarar verecek olası durumlardan uzak durmak” amacıyla yapılmıştır. 1972 yılında da sosyo-ekonomik olarak çevre alanında ilk küresel değerlendirme olan “Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Çevresi Konferansı’nda” kabul edilmiş, imzalanmış ve çevre koruma üzerine olan yaptırımlar da ilk kez bu bildirge ile uygulanmıştır (Ekolojist, 2017).

1970’lerden sonra sürekli değişim gösteren “ekonomi-politik” süreçlerin etkisiyle “dünyada kentsel nüfus hızlı bir şekilde artmış” fakat bu artışa “kent yönetimleri hızlı bir şekilde cevap verememiştir”. Bu doğrultuda, kentler her geçen gün artan yeni sorunlarla karşılaşmış ve sadece çevre odaklı olan yaklaşımlar da yetersiz kalmıştır (Günay, 2010).

Türkiye’de tarihi çevrenin sürdürülebilirliği kapsamında yapılan ilk ve en önemli girişim BM’nin 1972 yılında Stockholm’de düzenlediği “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı’na” Türkiye’nin “DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) Raporu” ile katılmasıdır. Ancak, bu yıllarda devlet politikası olarak “kalkınmaya” öncelik verilmiş ve bununla beraber de “çevre konuları” geri planda kalmıştır (Tekeli, 2009: 6).

Kamuoyu küresel anlamda sürdürülebilirlik kavramıyla, BM bünyesinde çalışan “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu’nun” (World Commission on Environment and Development) 1987 yılında yayımlamış olduğu “Ortak Geleceğimiz” (Our Common Future) başlıklı “Brundtland Raporu” ile tanışmıştır (Ekolojist, 2017). Brundtland Raporu da sürdürülebilirlik kavramını; “*Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneğini tehlikeye atmadan günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma*” (WCED, 1987) olarak tanımlamıştır.

1996 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen “Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı” (United Nations Conference on Human Environment: Habitat II) için hazırlanmış olan “Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı’nın” da ise “yerleşme sorunları, tarihi ve doğal çevrenin korunması” konuları ele alınmıştır (Günay, 2010).

Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı'nda, "tarihi çevrenin de içinde yer aldığı yerleşme sisteminin yaşadığı dönüşümün yönlendirilmesinde etkin olabilmek" için gerekli olan "amaçsal" ve "araçsal" ilkeler belirtilmiştir. Belirtilen amaçsal ilkeler; "sürdürülebilirlik" ve "yaşanabilirlik" olarak tanımlanırken, araçsal ilkeler ise "kentli bağlılığının olması" ve "yönetişim başarısı" olarak tanımlanmıştır (Günay, 2010).

Türkiye'nin doğal ve tarihi çevresini yitirmesinin, yoksulluk kadar büyük bir problem olduğu unutulmamalıdır. Bu duruma karşın da yaygın koruma ne bir kriz ne de bir trajedi olup, tersine ileriye yönelik bir meydan okuyuştur (Tankut, 2005). Tarihi yapıların kullanımının teşvik edilmesi ve beraberinde bu önemli değerlere bilinçli bir şekilde yaklaşılması da tarihi çevrenin hem "canlılığı" hem de "sürdürülebilirliği" için oldukça önemlidir.

Günümüzde de tarihi kent dokusu, "sadece fiziksel mekânın korunması" amacıyla değil, "sürdürülebilirliğin sağlanması" amacıyla da değerlendirilmeli ve bu doğrultuda da kentler, "insanların yaşamını bu çevrelerde sürdürebilmesine yönelik" düzenlenmelidir (Turhan Kut, 2017; Baytın, 1994).

4.2. Tarihi Çevre ile Yeni Yapı Etkileşimi Üzerinden Sürdürülebilirlik Kriterleri

Geçmişten günümüze kadar gelen doğal ve yapılı çevrenin, tarihi çevreyi oluşturduğunu ve bu çevrelerin geçmiş uygarlıkların "sosyal yapısı, kültürel değerleri ve estetik anlayışları" hakkında büyük oranda bilgi sağladığını bilmekteyiz. Günümüze kadar gelmiş yapılar da; dönemlerinin "mimari üslupları, yapım teknikleri, toplumsal davranış kalıpları ve yaşam şekilleri" hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Etrafımızı saran çevre için de, "yaşayan bir olgu olduğu" ve zaman içinde de değişip geliştiğini söylemek yanlış olmaz. Bu yaşayan ve beraberinde de değişip, gelişen tarihi çevre olgusunun da sağladığı verilere bakılarak "sürdürülebilir" olmasının oldukça önemli bir nokta olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda da, hem "tasarlama" hem de "koruma" olgusunun "sürdürülebilirlik" için önemi oldukça büyüktür.

Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde, “kaynakların korunması” ve “geliştirilmesi” yer almaktadır. “Uluslararası Doğal Kaynakları Koruma Birliği” (IUCN) tarafından 1980 yılında yayınlanan “Dünya Korumacılığı Stratejisi”, 1987 yılındaki “Brundtland Raporu”, dönemin “strateji ve ilke bütünlüğünü oluşturan” örgütlü eylemlerdir (Kapubağlı, 2004).

1980’de yayınlanan Dünya Korumacılığı Stratejisi, 1987 yılındaki Brundtland Raporu ve diğer örgütler “sürdürülebilirlik” için (Kapubağlı, 2004):

- Bütüncül planlama ve strateji geliştirme,
- Temel “ekolojik süreçleri koruma”,
- “İnsan mirasını koruma”,
- Verimliliğin uzun bir zamana yayılmasına ve “gelecek nesillere ulaşmasına izin veren büyüme modelleri”,
- “Ekonomik büyüme” ile “doğal kaynaklar arasında denge” ve
- “Ülkeler arası adalet” ile “olanaklar arasındaki denge” gibi ilkeler belirlemişleridir.

Tarihi çevrelerin oluşumu ve sürdürülebilirliğinde önemli olan mimari kriterler de şu şekilde sıralanabilir (Erginoğlu, 1996; Velioğlu ve Öztürk, 1993):

- Tarihi birikim; “tarih içinde bir yeri, değeri ve önemi olma”,
- Ortak anıları yaşatma,
- Çevre kimliğinde etkili olma,
- Yapı ile çevre arasındaki uyumunu yansıtma,
- Tasarlanacak olan yeni yapıların bağlamından “oran/ölçek, şekil/form, malzeme, doku, renk vb.” farklı düşünülmemesi,
- Kullanım ve dayanım değerleri; “değişen ihtiyaçlara uyum sağlama ve kullanılan malzemelerin dayanımları ile günümüze kadar gelebilmiş olmaları”,
- “Özgünlük” değeri,
- Mekânsal değerler; “yapıların süreklilik sağlaması ve sokak, meydan gibi mekân oluşturmaları” vb.

4.3. Bölüm Sonucu

Tarihsel süreç içerisinde çeşitli çalışmalarla birçok tanımı yapılan ve en geniş tanımıyla da “devamlılık/süreklilik” anlamına gelen “sürdürülebilirlik” kavramının; “duyarlı kalkınma modeli” adı altında geliştirilen “tüm politikalarının kalkınmaya odaklı” olduğu, “çevrenin bu durumdan olumsuz etkilendiği” ve “sürdürülebilirliğin de bu olumsuz etkiler sonucunda başlayan çevre hareketlerine dayandığı” bilinmektedir.

Etrafımızı saran çevrenin, yaşayan bir olgu olduğu ve zaman içinde de değişip geliştiği bilinmektedir. Kentlerin gelişmesi, nüfusun artması ve geliştirilen tüm politikaların da kalkınmaya odaklı olması çevre kalitesini düşürmüş ve çevre konularını da geri plana atmıştır. Bu doğrultuda da; “çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik” politikaların birbirinden ayrı düşünüldüğü açıkça görülmektedir. Hâlbuki kentlerin tarihini, kültürünü gösteren ve ona kimlik kazandıran tarihi çevrelerin “korunması” ve “canlandırılması” sürecinde “bu verilerin bir uyum içerisinde bütün olarak ele alınması” sürdürülebilirliğin doğru bir şekilde sağlanabilmesi için oldukça önemlidir. Diğer bir deyişle, geçmiş uygarlıkların “sosyal yapısı, kültürel değerleri ve estetik anlayışları” gibi bugün ve gelecek için birçok veri sağlayan tarihi çevrelerin sürdürülebilirliği:

- “Ekolojik süreçleri ve insan mirasını koruma” adına bilinçli ve doğru adımlar atılmasıyla,
- “Bütüncül planlama ve tasarım” yapılmasıyla ve
- “Tarihi çevreye duyarlı olan yönetim şekillerinin geliştirilerek uygulanmasıyla” sağlanıp, bugüne ve geleceğe katkısını da sürekli kılacaktır.

5. BÖLÜM

TARİHİ ÇEVRE İLE YENİ YAPI ETKİLEŞİMİNİN TÜRKİYE VE DÜNYA ÖRNEKLERİ ÜZERİNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

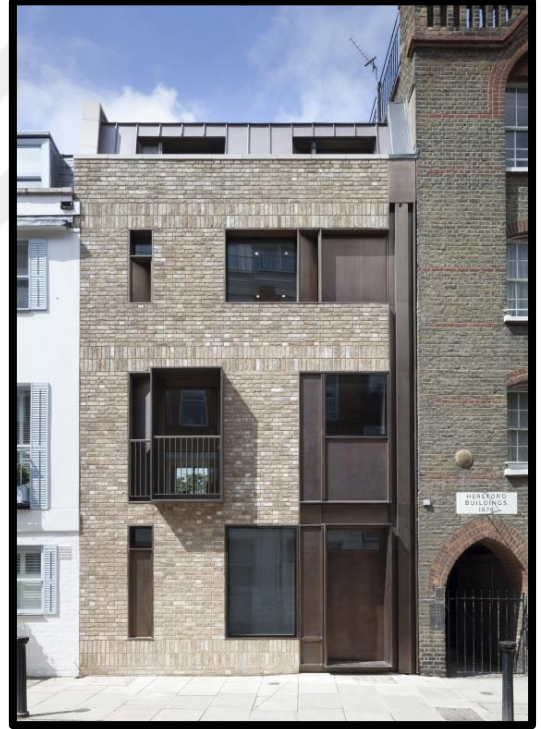
“Tarihi Çevre ile Yeni Yapı Etkileşimi Üzerinden Sürdürülebilirlik” konusu önceki bölümlerde literatür taraması yapılarak incelenmiştir. Bu bölümde de, yapılan araştırmaların “Türkiye ve Dünya” üzerinden seçilen örneklerle beraber incelenmesi ve değerlendirilmesi yapılacaktır. Bu inceleme ve değerlendirme için her bir tasarım yöntemi farklı başlıklar halinde örnekleriyle beraber anlatılıp, her bir örnek için de genel değerlendirme tablosu oluşturulacaktır.

5.1. Tarihi Çevrede Benzerlik Kurma Yöntemiyle Tasarlanmış Örnekler

5.1.1. Old Church Street Town House, Londra/İngiltere

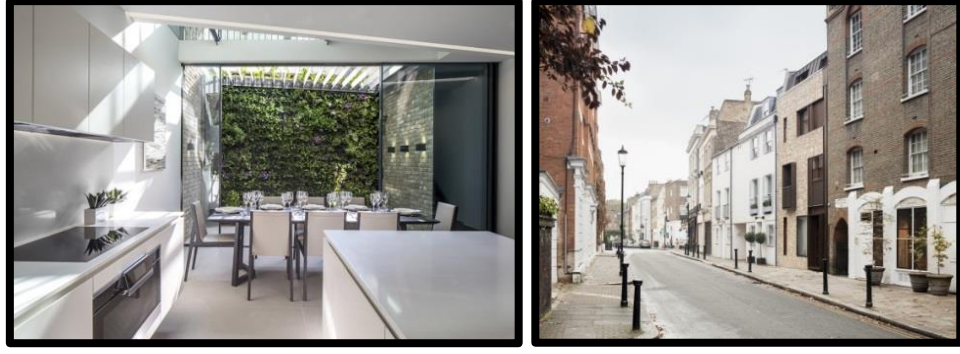
Tom, Doug ve Owen (TDO) Mimarlık; 2014 yılında Londra’da bulunan tarihi sokağa istisnai bir mimari eklenti tasarlamak üzere konut geliştiricisi Echlin tarafından görevlendirilmiştir.

TDO Mimarlık’ın amacı; eklektik bitişik yapılara sahip olan bu dar, orta teraslı arsaya ve beraberinde yeni önerilen tek yönlü bodrum seviyesine maksimum doğal gün ışığı almanın zorluğuna değinmekti. Bu doğrultuda ortaya çıkan ev, RIBA Londra Ödülleri 2015 için listeye girmiş ve Walter Gropius, Maxwell Fry ve Serge Chermayeff’in de katkıda bulunduğu sokağın çağdaş konut mimari geleneğini sürdürmüştür (Old Church Street Town House, Anonim, b.t.).

Kaynak: https://architectures.jidipi.com/wp-content/uploads/2019/05/portada_TDO_OCS1%C2%A9BenBlossom.jpg

Şekil 5.1. Old Church Street Town House.

Kaynak: <https://architectures.jidipi.com/a129844/old-church-street-town-house/>

Şekil 5.2. Old Church Street Town House'un Bodrum Katına Maksimum Doğal Gün Işığının Alınması ve Sokak Görünümü.

TDO Mimarlık'ın modern yaklaşımı, “sokağın farklı karakterlerine” ve “zamanın yapılarının zengin mirasına” duyarlıdır (Old Church Street Town House, Anonim, b.t.).

Tarihi sokağın “çeşitli pencere seviyelerinden ve oranlarından” bir ızgara oluşturulmuştur. Oluşturulan ızgaradaki pencere açıklıkları ve cam derinliği, iç gizlilik için nispi gerekliliği yansıtmaktadır. Ayrıca camlara bitişik olarak açılan “bronz paneller”, daha fazla “doğal havalandırma” sağlamaktadır (Old Church Street Town House, Anonim, b.t.).

Kullanılan başlıca malzemeler “bronz ve tuğla” olup, “tuğla kullanımıyla da tarihi sokağın dili yansıtılmaktadır” (Old Church Street Town House, Anonim, b.t.).

Kaynak: [https://architectures.jidipi.com/wp-](https://architectures.jidipi.com/wp-content/uploads/2019/05/TDO_OCS4%C2%A9BenBlossom.jpg)

[content/uploads/2019/05/TDO_OCS4%C2%A9BenBlossom.jpg](https://architectures.jidipi.com/wp-content/uploads/2019/05/TDO_OCS4%C2%A9BenBlossom.jpg)

Şekil 5.3. Old Church Street Town House'un Bronz ve Tuğla Cephesi.

Tablo 5.1. Old Church Street Town House, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ												
YAPININ ADI		Old Church Street Town House										
YAPININ MİMARİ		Tom, Doug ve Owen Mimarlık (TDO)										
YAPIM YILI		2014										
YAPININ İŞLEVİ		Konut										
YAPININ KONUMU		Londra/İngiltere										
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Yeni Yapı										
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN			
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU
	●				BENZER	●	●	●	●	●	●	●
					FARKLI							

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede bulunan yeni yapı “çevreye ilişkin, kütleyle ilişkin ve cepheye ilişkin” ana unsurlarla benzerlik göstermiş ve bu benzerlikleri “taklit etmekten uzak durarak” yapmıştır. Tarihi kent dokusunda baskın olan “elemanların, şekillerin, düzenlerin analiz edildiği, değerlendirildiği ve yeni yapının tasarımında da bu unsurların yorumlanarak kullanıldığı” görülmektedir. Bu doğrultuda da, “Old Church Street Town House” tarihi çevrede “benzer yaklaşım yöntemiyle” -yorumlama- tasarlanmıştır diyebiliriz.

5.1.2. 76A Newington Green Road, Londra/İngiltere

Londra stüdyosu Amenity Space, bu yeni rezidansı Londra'daki Newington Green'deki "teraslı iki ev arasında" konumlandırmıştır.

76A Newington Green Road'daki yeni tasarlanmış olan dört katlı evin zemin katında, mutfaktan küçük bir avluya açılan tam yükseklikte cam kapılar bulunmaktadır. Ayrıca cephenin "kırmızı kesiti" de "sürekli geçen ve yatay ahşap coplarla örtülü olan otobüslere" atıfta bulunmaktadır (Etherington, 2010). Diğer bir deyişle, yeni yapı tasarımında "sürekli geçen otobüslerin oranları ve dokusu" örnek alınmıştır.

Kaynak: <https://www.dezeen.com/2010/06/12/76a-newington-green-by-amenity-space/>

Şekil 5.4. 76A Newington Green Road.

Tarihi çevrede yeni yapı olarak tasarlanan 76A Newington Green Road ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Etherington, 2010):

- 76A Newington Green Road, Kuzey Londra'daki dar bir alanda tasarlanan bir dolgu yapıdır.
- Proje, müşteri ve tasarım ekibi tarafından gerçek bir "sosyal ve sürdürülebilir" yaklaşımın sonucu olarak bilinmektedir.

Kaynak: <https://www.dezeen.com/2010/06/12/76a-newington-green-by-amenity-space/>

Şekil 5.5. 76A Newington Green Road.

- Rezidans, uzun süredir Stadyum Konut Birliği'nin kiracısı olan Fiona Sail tarafından kendi kendine inşa edilen bir proje olarak geliştirilmiştir. Fiona ve ailesi; 15 yıl boyunca komşu mülkte yaşamışlar, ancak ev sahibinin 2009 yılının başında konut stoklarının bir kısmını satma kararını takiben taşınma ile karşı karşıya kalmışlardır.
- Fiona teraslar arasındaki 4,8 metre genişliğindeki bir bahçede, yeni bir yapı geliştirme potansiyeli görmüş ve “alana uyumlu” ve son derece “sürdürülebilir bir gelişme olacak bir yapı” tasarlaması için Amenity Space'i görevlendirmiştir.

Kaynak: <http://static.dezeen.com/uploads/2010/06/site-plan-big.gif>

Şekil 5.6. 76A Newington Green Road'ın Tarihi Çevredeki Yeri.

- Tasarım, “komşu yapıların ve 73 numaralı otobüsün oranlarını, önem derecelerini ve dokusunu” ayrıntılı olarak kendine örnek almıştır.

Kaynak: <https://www.dezeen.com/2010/06/12/76a-newington-green-by-amenity-space/>

Şekil 5.7. 76A Newington Green Road ve Komşu Yapılar.

Tablo 5.2. 76A Newington Green Road, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ												
YAPININ ADI		76A Newington Green Road										
YAPININ MİMARİ		Bilinmiyor										
YAPIM YILI		2009										
YAPININ İŞLEVİ		Konut										
YAPININ KONUMU		Londra/İngiltere										
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Yeni Yapı										
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN			
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU
	●				BENZER	●	●	●	●			●
					FARKLI					●	●	●

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede bulunan yeni yapı “çevreye ve kütleyle ilişkin” ana unsurların tamamıyla benzerlik gösterirken, “cepheyle ilişkin” ana unsurların bir kısmıyla benzerlik bir kısmıyla da farklılık göstermektedir. Ana unsurlarla gösterdiği bu benzerlikleri de “taklit etmekten uzak durarak” yapmıştır. Yapı her ne kadar “malzeme, doku ve renk” unsurlarıyla farklılık gösterse bile yapının çevresiyle uyum içinde olduğu açıkça görülmektedir. Hatta buradan geçen “73 numaralı otobüsün yatay ahşap coplara örtülü kısmının yapının cephesinde kullanılmasıyla tarihi çevreyle bir bütünlük” kurulmuştur. Bu doğrultuda da “76A Newington Green Road’ın”; taklitten uzak, tarihi çevrede ayırt edilebilir ve çevresiyle uyumlu tasarlanması “benzerlik yönteminin” -yorumlama- başarılı bir örneği olarak gösterilebilir.

5.1.3. Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri, İstanbul/Türkiye

İstanbul'un çağdaş mimari yapılarından biri olan Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) Zeyrek Tesisleri, Unkapanı Köprüsü'nün yakınında İstanbul Manifaturacılar Çarşısı'nın hemen karşısında yer alan bir SSK müdürlük yapısıdır. Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu Yapısı, 1950'li yılların başından itibaren Türk mimarlık tarihinde yer edinmiş ve Cumhuriyet dönemi önemli mimarlarından olan Sedad Hakkı Eldem tarafından 1962-1964 yılları arasında tasarlanarak inşa edilmiştir.

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/sosyal-sigortalar-kurumu-tesisleri-zeyrek/3226>

Şekil 5.8. Geçmiş ve Günümüz Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri.

Yapı; başlangıçta “dispanser, çarşı, banka şubesi ve bürolardan” oluşan bir tesis şeklinde tasarlanarak inşa edilmiş ve sonradan da yalnızca “sigortanın servislerine” tahsis edilerek kullanılmıştır. SSK Zeyrek Tesisleri'nin bulunduğu yer de şehircilik bakımından, Türkiye mimarlık tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Burada bulunan Zeyrek Yokuşu, İstanbul'un tarihi yokuşları arasında en tanınmış olanlardan biridir. Eskiden Unkapanı'ndan Saraçhane'ye giden tek yol bu iken; Atatürk Caddesi'nin açılmasıyla, yokuş eski trafik önemini kaybetmiştir. Ayrıca yapının kullanıma açıldığı yıllarda, yeni tesislerin karşısında bulunan “türbe, konaklar ve tarihi istinat duvarları” gibi eski eserlerin çoğunun da yok olduğu görülmektedir (Erkan, b.t.).

Tarihi çevrede yeni yapı olarak tasarlanan Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri, ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Erkan, b.t.), (Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu, Anonim, b.t.; Cansever, 2011):

- Yeni tesis, ilk kullanma programına uymak üzere “ayrı ve çeşitli boylarda bulunan yapıların gruplandırılmasıyla” oluşturulmuştur.
- Yeni “yapıların yükseklikleri” Zeyrek’ten Saraçhane’ye doğru gidildikçe “eğime bağlı olarak kademeli şekilde artmaktadır”.

Şekil 5.9. Eğime Bağlı Olarak Kademeli Şekilde Artan Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri.

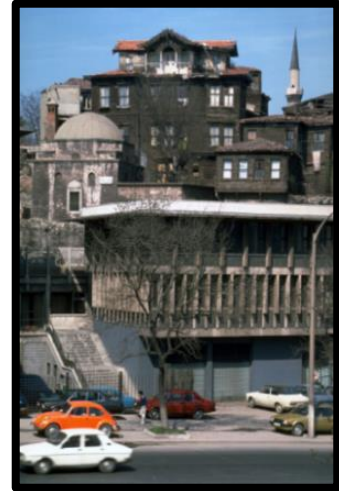
- Betonarme karkas olarak inşa edilen SSK yapısında; çarşı katlarındaki dışarıya kapalı duvarlara karşılık üst katlarda, prefabrike elemanlarla birbirinden ayrılmış pencereler yer almaktadır.

- “Cephe yüzeyleri ve korkuluklar” çeşitli boylarda “suni taş levhalarla” kaplıdır.

Şekil 5.10. SSK Yapısının Prefabrik Elemanlarla Birbirinden Ayrılmış Pencereleeri.

- Kullanılan malzeme ve mimarisindeki yalnlığıyla, Zeyrek mahallesinin dokusu ve bağlamındaki “Zeyrek Kilise Cami” ile uyum içindedir.
- Yapının “bölümlenmiş cepheleri, geniş saçakları, güneş kırıcıları, yatay çatı çizgisi” gibi Sedad Hakkı Eldem’in üzerinde uzun yıllar çalıştığı; “Türk evine özgü öğeler ve yine bu eve özgü oranların yinelenmesiyle düzenlenmiş” olan yapı, 1986 yılında da Ağa Han ödülüne layık görülmüştür.

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/sosyal-sigortalar-kurumu-tesisleri-zeyrek/3226>

Şekil 5.11. SSK Yapısının Bölümlenmiş Cepheleri, Geniş Saçakları, Güneş Kırıcıları ve Yatay Çatı Çizgisi ile Kent Dokusu Uyumu.

Tablo 5.3. Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ													
YAPININ ADI		Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri											
YAPININ MİMARİ		Sedad Hakkı Eldem											
YAPIM YILI		1962-1964											
YAPININ İŞLEVİ		Kamu											
YAPININ KONUMU		İstanbul/Türkiye											
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Yeni Yapı											
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR									
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN				
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK
	●				BENZER	●	●	●	●	●	●	●	●
					FARKLI								

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede bulunan yeni yapı “çevreye ilişkin, kütleyle ilişkin ve cepheye ilişkin” ana unsurlarla benzerlik göstermiş ve bu benzerlikleri “taklit etmekten uzak durarak” yapmıştır. Farklı büyüklükteki yapılar, eğimli arazi üzerinde çevre düzenini bozmayacak ve öncelik olarak da arkadaki mahallenin kimliğiyle uyum sağlayacak nitelikte konumlandırılmış; bu durum “topografyaya yerleşim, kütleli hareketler ve cephe oranları” ile dışa vurulmuştur. Bununla birlikte, tarihi kent dokusunda baskın olan “elemanların, şekillerin, düzenlerin analiz edildiği, değerlendirildiği ve yeni yapının tasarımında da bu unsurların yorumlanarak kullanıldığı” açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da, “Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri” tarihi çevrede “benzer yaklaşım yöntemiyle” -yorumlama- tasarlanmıştır diyebiliriz.

5.1.4. Houtpark Urban Villa's, Beringen/Belçika

Beringen, Belçika'nın kuzeydoğusunda yer alan Flaman Bölgesi'ndeki eyaletlerden biri olan Limburg'un bir şehridir. 1900'lü yıllarda Beringen'de birkaç "kömür madeni" kurulmuş; kömür üretiminin Altın Çağı da, İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra başlamış ve daha ucuz enerji kaynaklarının mevcut olmasıyla da 1950'lerin sonuna kadar sürebilmiştir. Beringen'deki son kömür madeni de kapılarını 1989'da kapatmıştır. Kalan "cüruf yığınları" ve "madencilik yapıları" şehirde hala net olarak gözükmemektedir.

Kaynak: <https://cgconcept.be/distributiecentrum-nike-be-mine-beringen-winnen-mipim-awards-2017-video/>

Şekil 5.12. Beringen'deki Madencilik Yapıları.

Beringen'in korunan kömür madeni sahası, Limburg madencilik bölgesinin en eksiksizi olup; 100.000 M2 mevcut yapısıyla, "Flaman Bölgesi'nde en büyük ve Avrupa'da da eşsiz bir sanayi mirası" olarak bilinmektedir (Geerts, 2017). Houtpark Urban Villa's da, Flaman Bölgesi'ndeki en büyük endüstriyel miras alanı olan Beringen maden sahasının yeniden değerlendirilmesi; "çağdaş bir bağlamda Beringen'in endüstriyel madencilik tarihinin mevcut ortamıyla bütünleştirilmesi" amacıyla tasarlanmıştır (UAU Collectiv, b.t.). Bu şekilde de en az 32 hektarlık maden sahasının "onurlu, değerli ve çağdaş" bir yorum kazanacağı belirtilmiştir (Houtpark Urban Villa's, Anonim, b.t.).

Tarihi çevrede yeni yapı olarak tasarlanan Houtpark Urban Villa's ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Geerts, 2017), (UAU Collectiv, b.t.), (Houtpark Urban Villa's, Anonim, b.t.), (Project be-MINE, Anonim, b.t.):

- Bölge; harap olmuş madencilik alanından, tarihi-endüstriyel karaktere sahip modern bir “konut, iş, alışveriş ve eğlence” kompleksine dönüştürülmüş ve bu nedenle de “En İyi Kentsel Dönüşüm Projesi” kategorisinde aday olarak gösterilmiştir.
- Gelecekteki kullanıcıların isteklerini tam olarak karşılayan “6 adet modern kompakt konut yapısının inşa edilmesi” amaçlanmıştır.
- Tüm yapılar, “merkezi bir çekirdek ve yük taşıyan dış duvarlar ile yapısal olarak aynı şekilde” inşa edilmiştir.

Kaynak: <http://www.uaucollectiv.com/portfolio/mine-urban-villa/>

Şekil 5.13. Yapısal Olarak Aynı Şekilde Tasarlanan Villalar.

- Her konut yapısında, biri her zaman güney olan üç cephe bulunmakta ve bu şekilde de her dairenin azami ışık alması sağlanmaktadır.
- Her yapı yeşil bir sokağa bakmakta ve ayrıca Limburg'un da sanayi mirasının en güzel manzarasına sahiptir.

Kaynak: <https://www.era.be/nl/era-mijn-immo/project-be-mine-beringen>

Şekil 5.14. Houtpark Urban Villa's ve Sanayi Mirasına Bakan Manzarası.

Tablo 5.4. Houtpark Urban Villa’s, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ												
YAPININ ADI		Houtpark Urban Villa’s										
YAPININ MİMARİ		Bilinmiyor										
YAPIM YILI		2015										
YAPININ İŞLEVİ		Konut										
YAPININ KONUMU		Beringen/Belçika										
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Yeni Yapı										
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN			
						BÜTÜNLÜK “UYUM”	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU
	●				BENZER	●	●	●	●	●	●	
					FARKLI				●			●

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede bulunan yeni yapılar “çevreye, kütleyle ve cepheye ilişkin” ana unsurların büyük çoğunluğuyla benzerlik göstermiş ve bu benzerlikleri “taklit etmekten uzak durarak” yapmıştır. Yapılar her ne kadar cepheye ilişkin “doluluk-boşluk oranı, ritim ve mimari kompozisyon” ile farklılık gösterse bile yapının çevresiyle uyum içinde olduğu açıkça görülmektedir. Tarihi kent dokusunda baskın olan “elemanların, şekillerin, düzenlerin analiz edildiği, değerlendirildiği ve yeni yapının tasarımında da bu unsurların yorumlanarak kullanıldığı” da açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da, “Houtpark Urban Villa’s” tarihi çevrede “benzer yaklaşım yöntemiyle” -yorumlama- tasarlanmıştır diyebiliriz.

5.2. Tarihi Çevrede Nötrleştirme Yöntemiyle Tasarlanmış Örnekler

5.2.1. Museum Foundation Maassluis, Rotterdam/Hollanda

Maassluis kasabasında yer alan “Museum Foundation Maassluis” için genişletme çalışmaları 1980’lerde başlamıştır. Jeroen Schipper Mimarlık (JSA) tarafından tamamlanan dar cepheli yapı, genişletilen alanın giriş bölümü olarak tasarlanmıştır.

Girişin yenilenmesi, müzenin genişletilme projesinin 3 temel faaliyetinden biridir. 1980’den önce algılanması zor olan müze için “Jeroen Schipper” bağlam ile olan hassas ilişkinin farkında olduklarını, bu ilişkiyi de şekilde yakalamaya çalıştıklarını belirterek müze ile ilgili (Gürsel, 2015); “*Kentin sahip olduğu mimari kodları temel aldık. Dikeyde yükselen, sokağa dar cephesi olan bir yapıdır. Dokuda çağdaş bir yapı olarak öne çıkacak, onu gece ve gündüz fark edilebilir kılacak bir tasarım*” (Gürsel, 2015) demiştir.

Kaynak: <https://www.arkitera.com/haber/tarihin-arasindan-siyriyan-bir-yapi/>

Şekil 5.15. Museum Foundation Maassluis.

Kaynak: <https://www.arkitera.com/haber/tarihin-arasindan-siyriilan-bir-yapi/>

Şekil 5.16. Museum Foundation Maassluis'un Tarihi Çevredeki Yeri.

Tarihi çevrede mevcut yapıya yeni ek olarak tasarlanan Museum Foundation Maassluis ve çevresi için şunları söyleyebiliriz:

- Tarihi çevrede “sokak dokusunun dar ve uzun” olduğu, bu doğrultuda “tarihi çevreye eklenen yeni yapının da düşeyde dar ve uzun” olarak tasarlandığı,
- Mevcut yapıya yeni ek olarak tasarlanan yapının, eklemlediği tarihi yapılardan yüksekliğinin farklı olduğu fakat sokaktaki diğer tarihi yapılarla benzerlik gösterdiği,
- “Tarihi yapıların pencere oranlarına bakıldığında yeni tasarlanan yapının kütleyle orantılı” olduğu ve
- “Malzeme, doku ve renk seçimiyle sade bir cephe olarak tasarlandığı ve bu unsurlar üzerinden de farklılık gösterdiği” açıkça görülmektedir.

Kaynak: <http://www.arkitera.com/haber/24603/aradan-siyriilan-bir-yapi>

Şekil 5.17. Museum Foundation Maassluis'ın Sokak Görüntüsü.

Tablo 5.5. Museum Foundation Maassluis, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ													
YAPININ ADI		Museum Foundation Maassluis											
YAPININ MİMARİ		Jeroen Schipper Mimarlık (JSA)											
YAPIM YILI		1980											
YAPININ İŞLEVİ		Müze											
YAPININ KONUMU		Rotterdam/Hollanda											
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Mevcut Yapıya Yeni Ek											
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ					YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN				
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK
		●			BENZER	●	●	●	●				●
					FARKLI				●	●	●	●	

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede mevcut yapıya getirilen yeni ek “kütleye ve cepheye ilişkin” ana unsurların bir kısmıyla benzerlik bir kısmıyla da farklılık göstermektedir. Ana unsurlarla gösterdiği benzerlikleri “taklit etmekten uzak durarak” yaptığı ve aynı zamanda ana unsurlarla gösterdiği farklılıklarda da “çevresine saygılı yaklaştığı” açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da; “çevreye ilişkin” ana unsura baktığımızda yeni yapının çevresiyle uyum içinde tasarlandığı ve bu uyumun da “benzeşme ya da karşıtlık kurmadan” “nötrleştirme yöntemiyle” -tarafsız bir şekilde- yapıldığını söyleyebiliriz.

5.2.2. Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi, İstanbul/Türkiye

Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi; yüzyıllar boyu İstanbul'un merkezi olan, 19. yüzyıl sonundan itibaren gözden düşmeye başlayarak, 1990'lara kadar giderek köhneleşen ve son 15 yıl içinde ise yeniden keşfedilerek birçok projeye yeniden göz kamaştırmaya başlayan Haliç'te bulunmaktadır. Alibeyköy ve Kağıthane derelerinin arasında yarım ada haline gelen 107.000 metrekarelik arazi üzerine yayılmış, 1910'lar ile 1950'ler arasında oluşmuş tipik bir modern sanayi yerleşmesi olan Silahtarağa Elektrik Santrali'nin yenilenerek "müze, rekreasyon ve eğitim tesislerine dönüştürülmesi" projesinin bir parçasıdır (Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi, Anonim, b.t.).

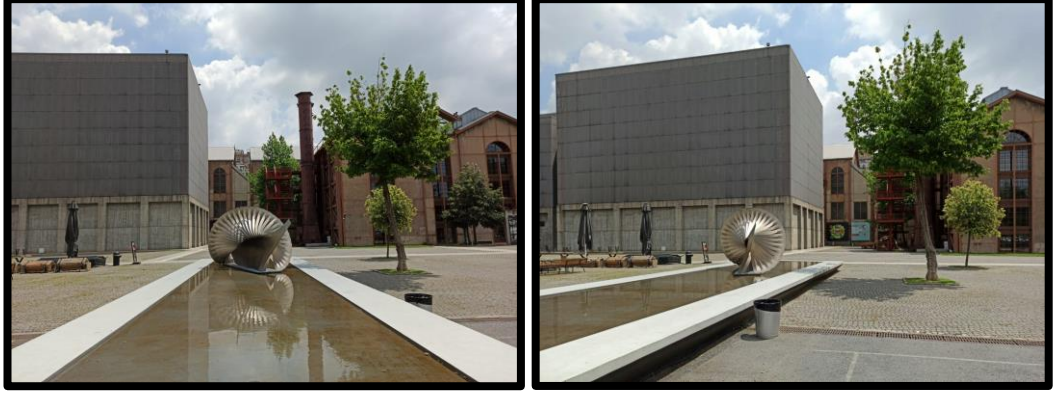

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/santralistanbul-cagdas-sanat-muzesi/1468>

Şekil 5.18. Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Tarihi Çevredeki Yeri.

Tarihi çevrede mevcut yapıya yeni ek olarak tasarlanan Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi, Anonim, b.t.):

- Birbirinden kopuk ancak yine de birbirine çok yakın durarak "çevredeki yapı topluluklarını tamamlayan" iki yapıdır.
- İlk işlevlerini sürdürdükleri hallerindeki kitlesel varoluşlarına uygun, fakat yüzey kurgusu olarak "çağdaş olma, yapıldığı günün mimari özelliklerini taşıma ve içinde bulunduğu tarihi bağlamdan ayrışma" gibi alışıldık güncel yönelimlerin aksine "zamansız" denebilecek bir yönelimle yeniden kurgulanmıştır.
- Yeni yapılar, tıpkı eski yapılarda olduğu üzere yoğun ve ağır bir iç çekirdek ile ona olabildiğince dokunmadan örten, hafif ve yarı geçirgen bir dış zırhtan oluşturulmuştur.

Şekil 5.19. Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi.

- Eski yapıların zırhındaki duvar ve pencerelerin oluşturduğu delikli durum yerine, tüm yapının algısını homojenize eden metal bir tül, alt bölümdeki betonarme ayak üzerine oturtulmuştur. Böylece de; “yapıların gündüz vakitlerinde buldukları ortamda önemsiz gözükmesi, geceleri ise metal tülü tamamen görünmez kılan iç aydınlatmanın bu kez yapıyı sade bir fenere dönüştürmesi” hedeflenmiştir.

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/santralistanbul-cagdas-sanat-muzesi/1468>

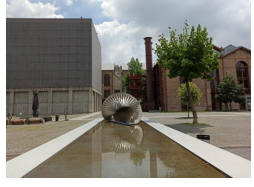
Şekil 5.20. Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin İç Mekân Aydınlatması.

Kaynak: <https://www.dunyabulteni.net/arsiv/cagdas-sanat-enerjisini-santralistanbuldan-alacak-h18658.html>

Şekil 5.21. Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi'nin Maket ile Gösterimi.

Tablo 5.6. Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ												
YAPININ ADI		Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi										
YAPININ MİMARİ		Emre Arolat (EAA) ve Nevzat Sayın (NSMH)										
YAPIM YILI		2007										
YAPININ İŞLEVİ		Müze										
YAPININ KONUMU		İstanbul/Türkiye										
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Mevcut Yapıya Yeni Ek										
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN		KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN		
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU
		●			BENZER	●	●	●	●	●	●	●
					FARKLI				●			

Genel olarak bakıldığında; kampüs içerisinde yer alan yeni yapının, kentten kendini soyutlamış gibi görüldüğü, fakat bu görüntüsüne rağmen aslında kentle ne kadar da iç içe olduğu görülmektedir. Bununla birlikte tarihi çevrede mevcut yapıya getirilen yeni ek “çevreye ilişkin, kütleyle ilişkin ve cepheye ilişkin” ana unsurlarla benzerlik göstermiş ve ana unsurlarla gösterdiği bu benzerlikleri de “taklit etmekten uzak durarak” yapmıştır. Fakat gösterdiği bu benzerliklere rağmen yeni yapı için benzerlik yöntemiyle tasarlanmıştır diyemeyiz. Tarihi çevrede mevcut yapıya getirilen yeni ek incelendiğinde, “benzeşme ya da karşıtlık kurma amacının olmadığı” ve tarihi çevreye de saygılı yaklaştığı açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da; sade bir cephe olarak tasarlanan “Santralistanbul Çağdaş Sanatlar Müzesi” “nötrleştirme yöntemiyle” –tarafsız bir şekilde- tasarlanmıştır diyebiliriz.

5.2.3. Edward Durell Stone House, New York/ABD

15 metre genişliğindeki rezidans, 1878’de James E. Ware tarafından geleneksel hatlar boyunca tasarlanmış ve 1956’da modernist mimar Edward Durell Stone tarafından “klasik kumtaşı cephesi, geçmeli daire ve karelerin beyaz beton ızgarası ile kamufle edilmiş bir pencere duvarı” ile değiştirilmiştir (Finn, 2013).

Kaynak: <https://www.nyc-architecture.com/UES/UES034.htm>

Şekil 5.22. Edward Durell Stone House’un Eski ve Yeni Cephesi.

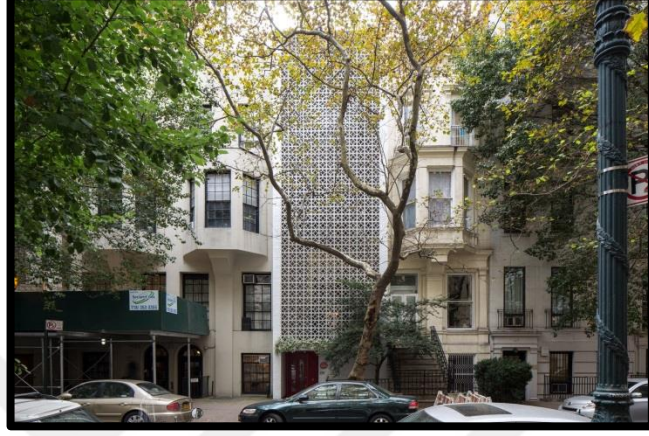
Edward Durell Stone, Frank Lloyd Wright’dan ilham almış ve ortaçağ tasarımlarını “doğaya uyumlu, tuhaf ve dekoratif unsurlarla” açığa çıkarmıştır. Işığı kullanmak -sadece pencere duvarının sokağa bakacak şekilde değil, aynı zamanda kapalı kattaki sera stilini salon katında tekrar eden en üst kat inişinin üstünde büyük bir geometrik tavan penceresi ile- tadilatının ana temasını oluşturmaktadır (Finn, 2013).

Kaynak: <https://www.nytimes.com/slideshow/2013/11/10/realestate/20131110-EXCLUSIVE/s/20131110-EXCLUSIVE-slide-4CI1.html>

Şekil 5.23. Edward Durell Stone House’un Salon Katında Tekrar Eden Geometrik Tavan Penceresi.

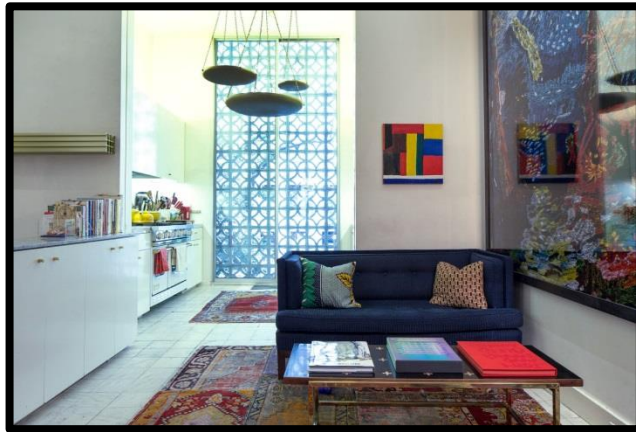
1978’de Edward Durell Stone hayatını kaybetmiştir. Zaman içinde, doğal etkilerle birlikte de “çelik takviye çubuklarının genişlemesi ve daralması” yapının kararlılığını tehdit etmeye başlamış ve aslında beton parçalarının düştüğü görülmüştür. Bunun üzerine de Edward Durell Stone’un oğlu Hicks Stone ızgarayı çıkarmış ve yeniden üreterek, değiştirmiştir (Miller, 2017).

Kaynak: <https://www.nytimes.com/slideshow/2013/11/10/realestate/20131110-EXCLUSIVE/s/20131110-EXCLUSIVE-slide-JHD3.html>

Şekil 5.24. Edward Durell Stone House.

2004 yılında Andrew Cogan ve Lori Finkel bu evi satın almışlardır. Bu evi restore etmek (mutfak, banyo ve mekanik sistemleri de güncellemek) için de Hicks Stone’u görevlendirmişler ve bunun üzerine de 2005 yılında proje tamamlanmıştır (Miller, 2017).

Kaynak: <https://www.nytimes.com/slideshow/2013/11/10/realestate/20131110-EXCLUSIVE/s/20131110-EXCLUSIVE-slide-64MQ.html>

Şekil 5.25. Edward Durell Stone House’un Hicks Stone Tarafından Yenilenen Mutfak ve Oturma Odası.

Tablo 5.7. Edward Durell Stone House, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ												
YAPININ ADI		Edward Durell Stone House										
YAPININ MİMARİ		Edward Durell Stone										
YAPIM YILI		1956										
YAPININ İŞLEVİ		Konut										
YAPININ KONUMU		New York/ABD										
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Mevcut Yapının Yenilenmesi										
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN			
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU
		●			BENZER	●	●	●			●	
					FARKLI				●	●	●	●

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede mevcut yapının yenilenen cephesi, “çevreye ve kütleyle ilişkin” ana unsurların tamamıyla benzerlik gösterirken, “cepheyle ilişkin” ana unsurların büyük bir kısmıyla farklılık göstermektedir. Ana unsurlarla gösterdiği benzerlikleri “taklit etmekten uzak durarak” yaptığı ve aynı zamanda ana unsurlarla gösterdiği farklılıklarda da “çevresine saygılı yaklaştığı” açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da; tarihi çevre içinde tasarlanan bu yapının “doku bütünlüğünü bozmadığını, çağdaş tasarımıyla da ilk bakışta kendini gösterdiğini” ve “benzeşme ya da karşıtlık kurma amacı olmadan” “nötrleştirme yöntemiyle” -tarafsız bir şekilde- tasarlandığını söyleyebiliriz.

5.2.4. Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı, İstanbul/Türkiye

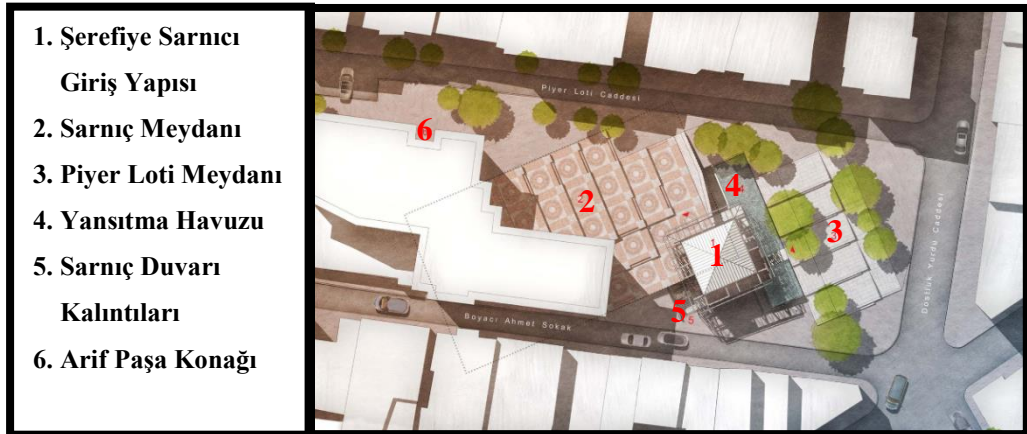
Şerefiye Sarnıcı, Binbirdirek Mahallesi'nde bulunan bir yapı adası boşluğunun altında yer alan ve ayrıca II. Theodosius Dönemi'ne ait olduğu tahmin edilen oldukça iyi korunmuş bir Bizans su yapısıdır. Daha önce üzerinde bulunan bazı yapılar (Eminönü Belediye Ek Hizmet Yapısı) IV. No'lu Koruma Kurulu Kararı ile kaldırılmış ve sonrasında yoğun yapı dokusu içinde, üç tarafı sokaklar ile çevrili küçük bir kent boşluğu kimliği kazanmış ve park olarak da kullanılmaya başlanmıştır. Yapıya ulaşım da, Tarihi Yarımada'daki en önemli kentsel akslardan biri olan Divan Yolu'ndan sağlanmaktadır.

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/serefiye-sarnici-giris-yapisi/9351>

Şekil 5.26. Şerefiye Sarnıcı'nın Üzerinde Bulunan Eminönü Belediye Ek Hizmet Yapısı (1990) ve Yıkım Sonrası (2010).

Şerefiye Sarnıcı'nın iç kısımları ile ilgili "Restorasyon Projesi" farklı bir firma tarafından, "Giriş Yapısı ve Çevre Düzenlemesi" ise küçük çaplı bir kentsel tasarım projesi olarak Cafer Bozkurt Mimarlık tarafından gerçekleştirilmiştir.

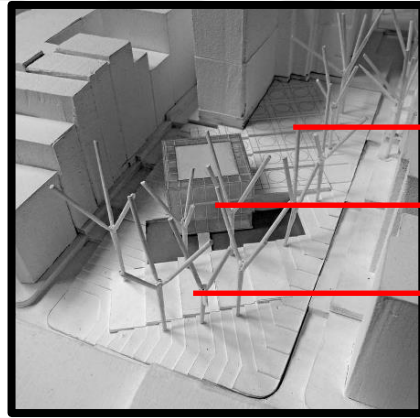

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/serefiye-sarnici-giris-yapisi/9351>

Şekil 5.27. Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı ve Çevre Düzenlemesi Vaziyet Planı.

Tarihi çevrede mevcut yapıya yeni ek olarak tasarlanan Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Şerefiye (Theodosius) Sarnıcı Giriş Yapısı, Anonim, b.t.):

- Giriş Yapısı ve Çevre Düzenlemesi Projesiyle, “Şerefiye Sarnıcı’na girişi sağlayan bir ön yapı oluşturmak kadar, mevcut kent boşluğunun yakın çevresine hizmet veren ve etrafındaki tarihi mirasın izlerini de yansıtan, çağdaş bir kent meydanı ve kamusal bir alan yaratma” da amaçlanmıştır. Bu amaçla tasarlanan yeni yapı da, sarnıca girişin hazırlanması ve ziyaretçi ihtiyaçlarının karşılanmasının yanı sıra bütün meydana hizmet veren bir odak noktası olacaktır.
- Kentsel tasarım kuzeyde daha yüksek bir kotta bulunan “Sarnıç Meydanı” ve güneyde alçakta yer alan “Piyer Loti Meydanı’ndan” oluşmakta ve yeni yapı da iki alanın ortasında, sarnıcın bugünkü girişinin üzerine bulunmaktadır.

SARNIÇ MEYDANI

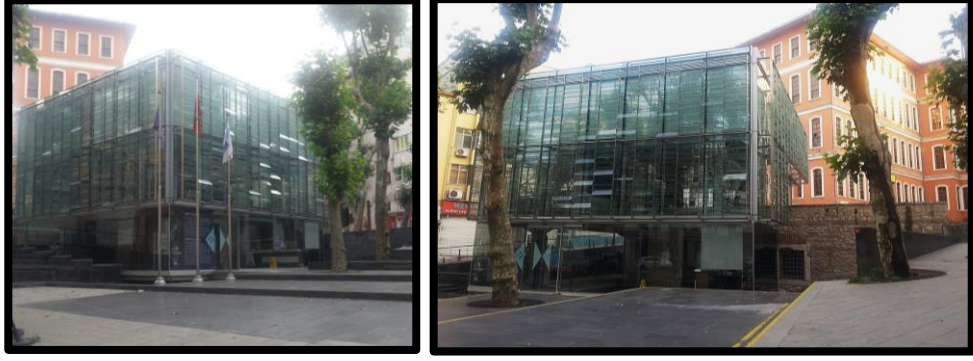
ŞEREFIYE SARNICI
GİRİŞ YAPISI

PİYER LOTİ MEYDANI

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/serefiye-sarnici-giris-yapisi/9351>

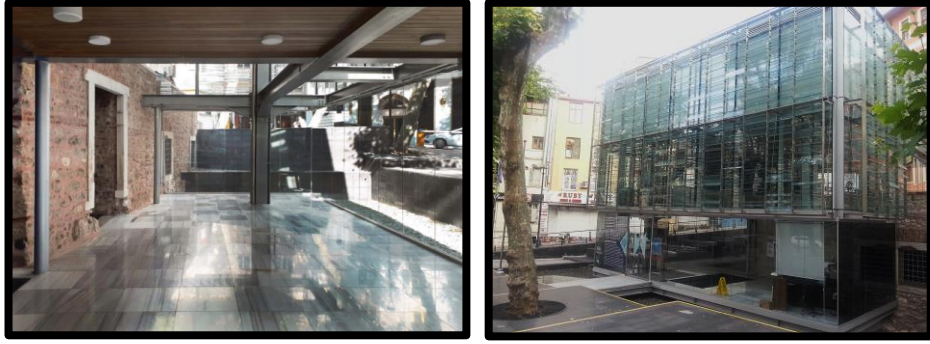
Şekil 5.28. Sarnıç Meydanı, Piyer Loti Meydanı ve İki Meydanın Arasında Kalan Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı.

- “Çevre Düzenlemesi” ile, projenin en önemli yaklaşımı olan “Sarnıç Yapısı’nın ortaya çıkarılması ve görünür hale getirilmesi” amaçlanarak, bu doğrultuda Şerefiye Sarnıcı’nın “hem mimari grafiği ve geometrik yapısı hem de malzeme, renk ve doku özellikleri” yüzeye yansıtılmıştır.
- Giriş Yapısı, Şerefiye Sarnıcı’nı ortaya çıkaracak şekilde “hafif, çelik konstrüksiyon, şeffaf ve çağdaş” bir yapı olarak tasarlanmıştır. Ayrıca “yapının boyutları, meydan ve çevre yapılarla oranlı bir kütle oluşturacak şekilde” belirlenmiştir.

Şekil 5.29. Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı.

- Yapıda kullanılan “çelik konstrüksiyon, ahşap döşeme, metal çatı ve cam dış kabuk” elemanları da; “içeriden ve dışarıdan bakıldığında tarihi yapıya en az müdahale eden, hafif ve çağdaş bir yapı sistemi oluşturmak” için tercih edilmiştir.

Kaynak: <http://www.arkiv.com.tr/proje/serefiye-sarnici-giris-yapisi/9351>

Şekil 5.30. Çelik Konstrüksiyon, Ahşap Döşeme ve Cam Dış Kabuk.

- Yapıdaki “güneş kontrol elemanlarından oluşan ikinci cephe sistemi, sürülerek açılan cephe elemanları ve çatıda bulunan havalandırma panjurlarıyla” yapı içindeki “doğal hava sirkülasyonunun ve ısısal konforun sağlanması” amaçlanmıştır.
- İstanbul’un en önemli tarihi merkezinde yer alan ve yeni yapının da kente ve yakın çevresine kazandırılması için tasarlanan Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı ve Çevre Düzenleme Projesi, insanların bu alanda rahatça vakit geçirmesi ve keyifle tarihsel çevreyi tecrübe etmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Bu doğrultuda proje, 2016 yılında Türkiye Mimarlar Odası 15. Ulusal Mimarlık Sergisi ve Ödülleri’nde “Proje/Koruma Yaşatma Dalı Ödülü” nün de sahibi olmuştur.

Tablo 5.8. Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ												
YAPININ ADI		Şerefiye Sarnıcı Giriş Yapısı										
YAPININ MİMARİ		Cafer Bozkurt										
YAPIM YILI		2018										
YAPININ İŞLEVİ		Müze										
YAPININ KONUMU		İstanbul/Türkiye										
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Mevcut Yapıya Yeni Ek										
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN			
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU
		●			BENZER	●		●	●		●	
					FARKLI		●			●	●	●

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede mevcut yapıya getirilen yeni ek “kütleye ve cepheye ilişkin” ana unsurların bir kısmıyla benzerlik bir kısmıyla da farklılık göstermektedir. Ana unsurlarla gösterdiği benzerlikleri “taklit etmekten uzak durarak” yaptığı ve aynı zamanda “cam kullanımı” ile “malzeme”, “cephesinde kullanılan güneş kırıcılar” ile de “ritim ve mimari kompozisyon” gibi ana unsurlarla gösterdiği farklılıklarda da “çevresine saygılı yaklaştığı” açıkça görülmektedir. Bu doğrultuda da; tarihi çevre içinde tasarlanan bu yapının “doku bütünlüğünü bozmadığını, mevcut dokuda geçirgenlik sağlayarak ön plana çıkmasa da çağdaş tasarımıyla ilk bakışta kendini gösterdiğini” ve “benzeşme ya da karşıtlık kurma amacı olmadan” “nötrleştirme yöntemiyle” -tarafsız bir şekilde- tasarlandığını söyleyebiliriz.

5.3. Tarihi Çevrede Soyut Referans Yöntemiyle Tasarlanmış Örnekler

5.3.1. Ofis, Agence Commerciale Opac de l'Aube, Troyes/Fransa

Troyes'te bulunan 17. yüzyıldan kalma mevcut yapı, mümkün olduğunca sadık bir şekilde C. Colomes ve F. Nomdedeu Mimarlık tarafından restore edilmiştir. Yeni yapı, neredeyse harabe halindeki 3 katlı, kötü inşa edilmiş bir evin konumu üzerine kurulmuştur. Ayrıca yeni yapı, tarihi Troyes'in herkes tarafından bilinen pitoresk (resimsi) referanslarıyla da mimariye yeni bir alternatif sunmaktadır.

Birkaç renkli pencere veya "işlenmesi, kalıplanması ve ısıl olarak şekillendirilmesi kolay" olan polikarbonat duvar, gizlilik hissi vermektedir. Cepheler, kullanıcıların doğal ışık altında çalışmasına izin vermek için camlıdır. Sokak tarafında ve avlu tarafında bir parçası olan yapı, ahşap bir cephenin arkasına gizlenmiştir (Agence Commerciale Opac de l'Aube, Anonim, 2010).

Kaynak: <https://www.archdaily.com/67620/agence-commerciale-opac-de-laube-colomes-nomdedeu-architectes>
Şekil 5.31. Ofis, Agence Commerciale.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/67620/agence-commerciale-opac-de-laube-colomes-nomdedeu-architectes>

Şekil 5.32. Ofis, Agence Commerciale'in Ahşap ve Onun Arkasına Gizlenmiş Cam Cephesi.

Tarihi çevrede mevcut yapının yenilenmesiyle tasarlanan Ofis, Agence Commerciale Opac de l'Aube ve çevresi için şunları söyleyebiliriz:

- Yeni yapının, mevcut kimliğe referans verirken “çevresine saygılı yaklaştığı” ve “eklemlendiği çevrede de ezici olmadan fark edilebilir” olduğu,
- Mevcut kimliğe referans veren noktaların; çevre yapıların yükseklik, oran/ölçek ve şekil/form gibi “kütleye ilişkin”, malzeme (ahşap), renk ve doku olarak da “cepheye ilişkin” ana unsurlarıyla sağlandığı ve

Kaynak: <https://www.archdaily.com/67620/agence-commerciale-opac-de-laube-colomes-nomdedeu-architectes>

Şekil 5.33. Ofis, Agence Commerciale'e Referans Veren Unsurlar.

- Cephelerin, “doğal ışıktan yararlanma amacıyla cam olarak tasarlandığı” fakat “kullanılan ahşap çerçeveler ile yapının kontrastının (zıtlığının) minimumda tutulduğu” açıkça görülmektedir.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/67620/agence-commerciale-opac-de-laube-colomes-nomdedeu-architectes>

Şekil 5.34. Ofis, Agence Commerciale'in Minimumda Tutulan Kontrastı.

Tablo 5.9. Ofis, Agence Commerciale Opac de l’Aube, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ														
YAPININ ADI		Ofis, Agence Commerciale Opac de l’Aube												
YAPININ MİMARİ		C. Colomes ve F. Nomdedeu Mimarlık												
YAPIM YILI		2007												
YAPININ İŞLEVİ		Ofis												
YAPININ KONUMU		Troyes/Fransa												
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Mevcut Yapının Yenilenmesi												
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ		YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR												
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN		KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN				
						BÜTÜNLÜK “UYUM”	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK	RİTİM VE MİMARİ KOMPOZİSYON
			●		BENZER	●	●	●	●		●	●		
					FARKLI				●	●	●			

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede mevcut yapının yenilenen cephesi, “çevreye ve kütleyle ilişkin” ana unsurların tamamıyla benzerlik gösterirken, “cepheye ilişkin” ana unsurların bir kısmıyla benzerlik bir kısmıyla da farklılık göstermektedir. Ana unsurlarla gösterilen bu benzerlikler, soyut bir tasarım dili kullanılarak ve tarihi çevreyi de “taklit etmekten uzak durularak” yapılmıştır. Bu doğrultuda da; tarihi çevre içinde tasarlanan bu yapının, “tarihi karaktere gönderme yaparak içinde bulunduğu bağlamın altını çizen” ve eklemlendiği çevrede de ezici olmadan “özgün ve cesur bir tavırla farklılaşmayı sağlayan” “soyut referans yöntemiyle” tasarlandığını söyleyebiliriz.

5.3.2. Mainz Markthäuser, Mainz/Almanya

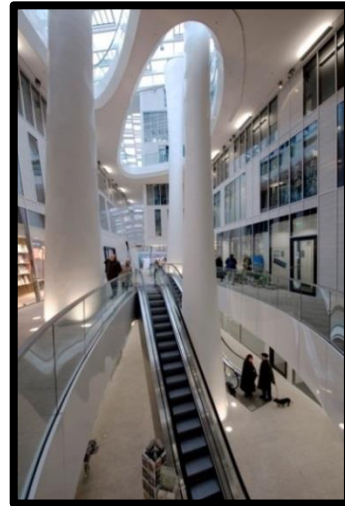
Massimiliano ve Doriana Fuksas tarafından tasarlanan yapı, Mainz şehir merkezinin ortasında yer almaktadır. Mainz Katedrali'ne gösterilen mevcut "tarihi" cephesi ve Rebstockplatz'a açılan yeni cephesi, hava koşullarına karşı korumalı bir "Piazzetta (Meydan)" olan yarı kapalı bir iç avluya girişleri oluşturmaktadır. Bu yarı açık mekânsal alan; yer seviyesinden üçüncü kata kadar, ofisler ve konutlar için cam tavanlarla teraslara kadar genişletilmiştir (Mainz Markthäuser 11-13, Anonim, 2009).

Kaynak: <https://www.archdaily.com/35289/mainz-markthäuser-11-13-massimiliano-doriana-fuksas>

Şekil 5.35. Mainz Markthäuser.

"Piazzetta", yapının bireysel işlevleri arasında bir iletişim yeri haline gelmektedir. Bu bağlantı da; beyaz stellerin dikeyliği ile ziyaretçinin görüşünü yukarı doğru yönlendiren ve seviyeler arasında görünür bir bağlantı oluşturan şekilli heykeller ile güçlendirilmiştir. Ayrıca yayalar zemin kattaki ticaret ve hizmet alanları dâhil tüm alanlara atriyum (avlu) alanından ya da sokaklardan erişebilmektedir. Yapı içinde sirkülasyon da atriyumda bulunan yürüyen merdivenlerle sağlanmaktadır (Mainz Markthäuser 11-13, Anonim, 2009).

Kaynak: <https://www.archdaily.com/35289/mainz-markthäuser-11-13-massimiliano-doriana-fuksas>

Şekil 5.36. Mainz Markthäuser'in İçi.

Tablo 5.10. Mainz Markthäuser, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ														
YAPININ ADI		Mainz Markthäuser												
YAPININ MİMARİ		Massimiliano ve Doriana Fuksas												
YAPIM YILI		2008												
YAPININ İŞLEVİ		Karma Kullanım; Konut, Ticaret												
YAPININ KONUMU		Mainz/Almanya												
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Yeni Yapı												
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ					YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR									
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN					
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK	RİTİM VE MİMARİ KOMPOZİSYON
						BENZER	FARKLI							
			●			●		●						●
						●		●		●	●	●	●	

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede bulunan yeni yapı “çevreye ilişkin, kütleyle ilişkin ve cepheye ilişkin” ana unsurların büyük bir kısmıyla farklılık göstermektedir. Yapının pazar meydanına bakan cephesinin restore edilmesinde, “bölgenin tipik bir özelliği olan aşağı eğimli çatı formunun kullanıldığı” görülmektedir. Ayrıca cephede kullanılan “beyaz lamine seramik ile de farklılık yaratan dış bir katman” tasarlanmış ve bu beyaz lamine seramik katman da, neredeyse tüm yapıyı “düzensiz bir doluluk-boşluk deseniyle” kaplamıştır. Bu doğrultuda da; tarihi çevrede tasarlanan yeni yapının, eklemlendiği dokudan “özgün ve cesur bir tavırla farklılaşmaya çalıştığı” fakat “bulduğu çevreye saygılı yaklaşmadığı” açıkça görülmektedir. Tüm bu değerlendirmelerle de tarihi çevrede bulunan yapı, “çevresiyle bir bütünlük kurmayarak” ve “tarihi yapıları da yalnızlaştırarak” tasarlanmasıyla “soyut referans yönteminin” başarısız bir örneği olarak gösterilebilir.

5.3.3. Rotermann's Old and New Flour Storage, Tallin/Estonya

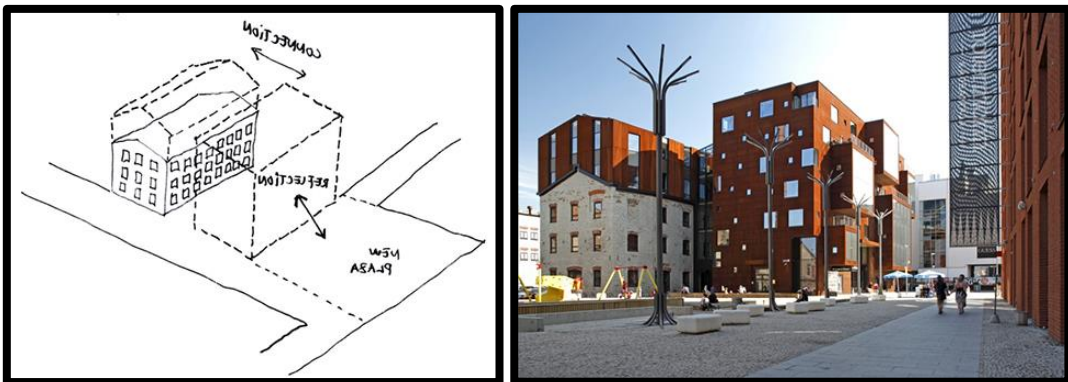
Rotermann's Old and New Flour Storage, Estonya'nın başkenti olan Tallin merkezinde 1,5 yüzyıllık geçmişi olan Rotermann'da yer almaktadır. Gıda üretimi için eski bir sanayi bölgesi olan Rotermann; Tallinn merkezinde bulunan, tarihsel açıdan da değeri olan birçok yapıyla beraber oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Kaynak: <https://prezi.com/uq5s0hskj6lq/rotermann-tallin-est/>

Şekil 5.37. Eski Bir Sanayi Bölgesi Olan Rotermann.

Rotermann's Old and New Flour Storage, “tarihi özelliği bulunan mevcut yapıların yeniden kullanılması ve onu destekleyen yeni yapıların eklenmesi” üzerine tasarlanmış ve onaylanan ayrıntılı planlama sonrasında da 400 araçlık yeraltı otoparkı ile desteklenen öğelerle “şehir merkezinde canlılık yaratılmış” ve aynı zamanda da “yaya dostu bir ortam” oluşturulmuştur.

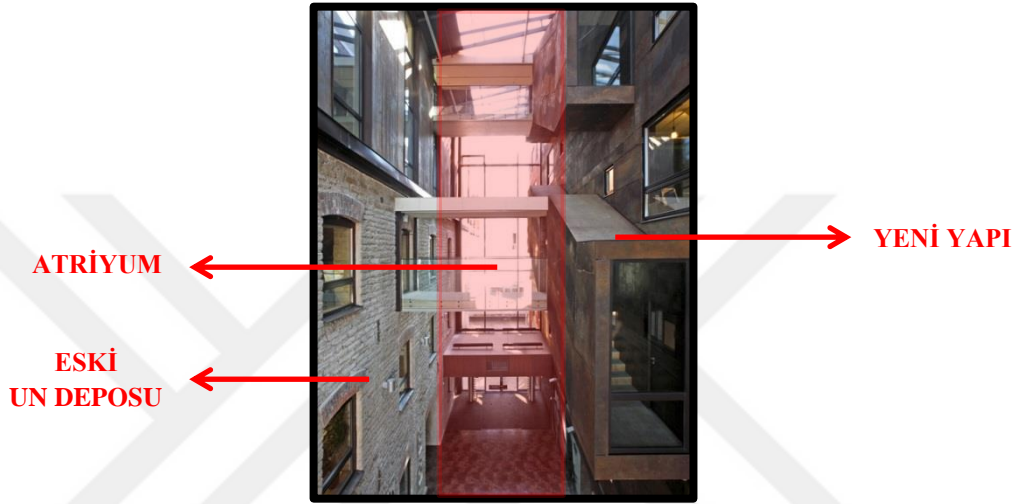

Kaynak: <http://mimdap.org/2013/02/rotermannyn-eski-ve-yeni-un-deposu/>

Şekil 5.38. Eski Un Deposu ve Ona Eklemlenen Yeni Yapı.

Tarihi çevrede mevcut yapıya yeni ek olarak tasarlanan Rotermann's Old and New Flour Storage ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Rotermann'ın Eski ve Yeni Un Deposu, Anonim, 2013):

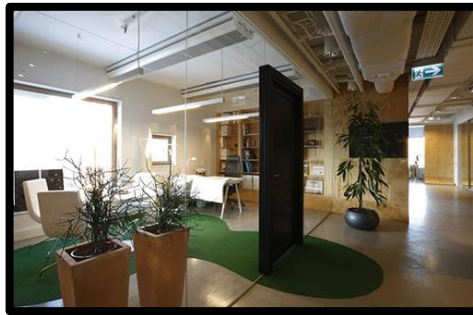
- Üzerinde çalışılan yapı, 1904 yılında yapılmış ve “un deposu olarak kullanılmış olan tescilli bir yapıdır”.
- Proje üç bölümden oluşmaktadır; “Eski Un Deposu”, “Yeni Yapı” ve bu iki yapıyı birleştiren “Atriyum”.

Kaynak: <http://mimdap.org/2013/02/rotermannyn-eski-ve-yeni-un-deposu/>

Şekil 5.39. Eski Un Deposu, Yeni Yapı ve İki Yapıyı Birleştiren Atriyum.

- Yeni yapıda “kapasitenin dörtte biri kadarında un depolama fonksiyonu yerine getirilmekle beraber, aslında bir plaza oluşturmak amaçlanmıştır”. “Eski Un Depolama Yapısında” gerçekleştirilen yenileme projesi de üç kattan oluşmakta; zemin kata “perakende satış noktaları” yerleştirilirken tüm üst katlara “ofisler” yerleştirilmiştir.

Kaynak: <http://mimdap.org/2013/02/rotermannyn-eski-ve-yeni-un-deposu/>

Şekil 5.40. Rotermann's Old and New Flour Storage'ın Üst Katlarına Yerleştirilen Ofis Birimi.

- Proje konseptindeki yaklaşım; “çevrenin tarihi karakterini göz önünde bulundurup, bunu benimseyerek tarihsel bağı güçlendirecek ve öne çıkaracak bir tasarım” yoludur. Bu doğrultuda:

Cepheye eklemelenmek için “eski endüstriyel yapıların bir karakteri olarak duvarlardaki pencere açıklık oranı soyutlanarak yeniden tasarlanmıştır”. Pencereler üç boyuttan oluşmakta; küçük olanlar “manzarayı çerçevelemek ve temiz hava getirmek”, orta olanlar “insan ölçeği ile ilişkilendirilmek” ve büyük olan da “plazanın ve eski kentin panoramik manzarasını sağlamak” amacıyla tasarlanmıştır.

Kaynak: <http://mimdap.org/2013/02/rotermannyn-eski-ve-yeni-un-deposu/>

Şekil 5.41. Eski Endüstriyel Yapıların Karakteri Olan Pencere Açıklık Oranının Soyutlanarak Yeniden Uygulanması.

Ayrıca “cephe malzemesi olarak da tarihsel çevreye uyan özelliği ve kendine has pürüzlü yüzeyleri ile korten (paslı) çelik” seçilmiş; “kireçtaşı duvarlar, tuğla lentolar ve paslı çelik detaylarıyla” da bölgenin sanayi geçmişine saygı gösterilmiştir.

Kaynak: <http://mimdap.org/2013/02/rotermannyn-eski-ve-yeni-un-deposu/>

Şekil 5.42. Kendine Has Pürüzlü Yüzeyleri ile Korten (Paslı) Çelik Kullanımı.

Tablo 5.11. Rotermann’s Old and New Flour Storage, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ														
YAPININ ADI		Rotermann’s Old and New Flour Storage												
YAPININ MİMARİ		Hayashi - Grossschmidt Mimarlık (HGA)												
YAPIM YILI		2009												
YAPININ İŞLEVİ		Karma Kullanım; Ofis, Ticaret												
YAPININ KONUMU		Tallin/Estonya												
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Mevcut Yapıya Yeni Ek												
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR										
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN		KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN				
						BÜTÜNLÜK “UYUM”	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK	RİTİM VE MİMARİ KOMPOZİSYON
			●		BENZER	●	●	●	●	●	●			
					FARKLI				●	●	●			

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede mevcut yapıya getirilen yeni ek “çevreye ve kütleyle ilişkin” ana unsurların tamamıyla benzerlik gösterirken, “cepheye ilişkin” ana unsurların bir kısmıyla benzerlik bir kısmıyla da farklılık göstermektedir. Ana unsurlarla gösterilen bu benzerlikler ve farklılıklar, “eski endüstriyel yapıların karakteri olan pencere açıklık oranının soyutlanarak yeniden uygulanması” gibi “soyut bir tasarım dili kullanılarak” yapılmış ve tarihi çevreyi de “taklit etmekten uzak durulmuştur”. Bu doğrultuda da; tarihi çevre içinde tasarlanan bu yapının, “tarihi karaktere gönderme yaparak içinde bulunduğu bağlamın altını çizen” ve eklemlendiği çevrede de ezici olmadan “özgün ve cesur bir tavırla farklılaşmayı sağlayan” “soyut referans yöntemiyle” tasarlandığını söyleyebiliriz.

5.4. Tarihi Çevrede Karşıtlık Yöntemiyle Tasarlanmış Örnekler

5.4.1. Haas Haus, Viyana/Avusturya

Viyana, anıt bakım konusunda dünyanın önde gelen şehirlerinden biri olup; özellikle de tarihi merkez, Ring Caddesinin sınırladığı çekirdek, en çok önem verilen bölgelerden biridir. “Haas Haus” da; Viyana’nın en işlek buluşma noktalarının birinde, “tarihi çekirdeğin merkezinde” ve tam da “St. Stephen Katedrali’nin karşısında” Hans Hollein tarafından 1990 yılında tasarlanmıştır. Haas Haus, alışveriş hayatının can damarı olarak nitelendirilen ve oldukça da önemli olan kesişme noktasında yer alan ve ayrıca da tinsel (ruhsal) ve geometrik açıdan şehrin merkezini belirleyen St. Stephen Katedrali’nin tam karşısına düşen köşe arsa için planlanmıştır (Tanaç Zeren, 2010: 70).

Kaynak: <https://www.archdaily.com/157395/ad-classics-haas-haus-hans-hollein>

Şekil 5.43. Haas Haus ve St. Stephen Katedrali.

Mimar, tarihi merkezde sayılı olan yeni yapılardan birini tasarlarken tamamen “çağdaş malzeme” kullanmış ve böylece dokudan farklılaşan bir mimari anlayış benimsemiştir (Tanaç Zeren, 2010: 70). Bu doğrultuda söylenecek bir şey varsa o da; yapının St. Stephens Meydanı’ndaki yeri, antik katedralin tamamlayıcısı olmasıdır. Kilisenin kıvrımları, Hass Haus’un cephesine mükemmel bir şekilde yansımış ve modern mimarinin tarihsel bağlamında göze çarpmayan bir tasarım olabileceğini de göstermiştir (Fracalossi, 2011).

Tarihi çevrede yeni yapı olarak tasarlanan Haas Haus ve çevresi için şunları söyleyebiliriz:

- Tarihi çevredeki bu yeni yapının cephesinde farklı malzemelerin “cam, taş...” kullanıldığı,
- Kullanılan “paslanmaz çelik, alüminyum, taş ve mermer” gibi malzemelerin Hollein’a özgü olarak ön plana çıktığı,

Kaynak: <https://www.archdaily.com/157395/ad-classics-haas-haus-hans-hollein>

Şekil 5.44. Haas Haus.

- Haas Haus yapısına bakıldığında aynı anda hem Haas Haus’un hem de St. Stephen Katedrali’nin görülebildiği ve böylelikle arkada kalsa bile St. Stephen’in kulelerinin ihtişamını hissettirmeye devam ettiği ve
- Yansıtıcı cephesiyle de “yapının şekilsel bir zenginliğinin ve büyüleyiciliğinin olduğu” açıkça görülmektedir.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/157395/ad-classics-haas-haus-hans-hollein>

Şekil 5.45. Haas Haus’un Yansıtıcı Cephesi.

Tablo 5.12. Haas Haus, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ													
YAPININ ADI		Haas Haus											
YAPININ MİMARİ		Hans Hollein											
YAPIM YILI		1990											
YAPININ İŞLEVİ		Karma Kullanım; Otel, Restoran ve Kafe											
YAPININ KONUMU		Viyana/ Avusturya											
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Yeni Yapı											
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ					YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN		KÜTLEYE İLİŞKİN			CEPHEYE İLİŞKİN		
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK
				●	BENZER	●	●	●				●	
					FARKLI				●	●	●	●	●

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede bulunan yeni yapı “kütleye ilişkin ve cepheye ilişkin” ana unsurların büyük bir kısmıyla farklılık göstermektedir. Tarihi çevre içinde şekil/form gibi “kütleye ilişkin”, doluluk-boşluk oranı, malzeme, doku, ritim ve mimari kompozisyon gibi de “cepheye ilişkin” unsurlarla bilinçli olarak bir karşıtlık kurulmuştur. “Çağdaş malzeme ve mimari anlayışla” tarihi çevreyi daha belirgin hale getirmiş ve aslında “uyumu da bu şekilde sağlamaya çalışmıştır”. Bu doğrultuda da; tarihi çevredeki yeni yapının, karşısında yer alan tarihi yapıdan farklılaşarak “karşıtlık yöntemiyle” tasarlandığını söyleyebiliriz. Ayrıca her ne kadar karşıtlık yöntemiyle tasarlanmış olsa da, cephesinde kullandığı yarı saydam elemanlarla tarihi yapıya olan saygısını da dile getirmiştir.

5.4.2. Centre Pompidou, Paris/Fransa

Paris’te bulunan Centre Pompidou, tarihi bir çevrede bulunan boş bir alana inşa edilmiştir.

Kaynak: [https://mimarliktakuramveelestiri.wordpress.com/2017/05/29/yaristi-ve-ne-
oldu/](https://mimarliktakuramveelestiri.wordpress.com/2017/05/29/yaristi-ve-ne-
oldu/)

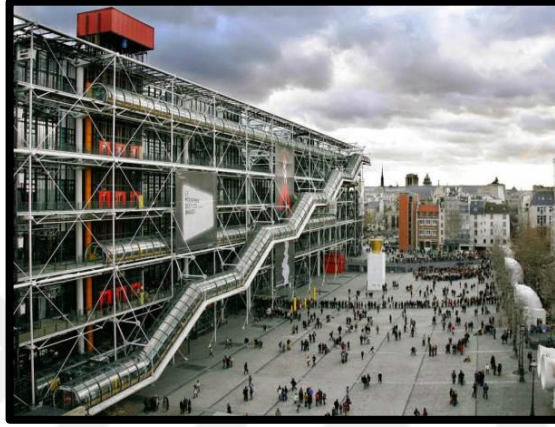
Şekil 5.46. Centre Pompidou.

Yapının mimarları Renzo Piano ve Richard Rogers, yapı hakkında şunları söylemişlerdir:

“Bu anıtsal yarışmayı, haber sağlayan bir aygıt, bir tür makina önererek tartışmaya açık bir şekilde cevaplandırmak (istedik)... Her şey için bir makina, bir miknatis, bir değişim aracı; mimari değil de ‘audio-visual’ bir aygıt önerdik. Bu aygıt esnek, gelişme olanağına sahip ve mimari düşünceleri yoğunlaştıran bir şekilde tasarlandı. Binanın amacı olan kültürün belirsizliği nedeniyle gelişbilmenin gerekliliği ortaya çıkıyordu... Eğer kültür eğitmek, bilgi vermek, mesaj yollamak, cevap almak, ihtisaslaşmamış topluma, kendi durumunun bilincine varıp şartlarını düzeltme olanağını vermekse, önerilen aygıt, esnek, eklenebilme ve geliştirebilme niteliklerine sahip bir yapıdan başka bir şey olamaz...” (Coşkun, 2017; Piano ve Rogers, Çev. Granit, L. 1977).

Tarihi çevrede yeni yapı olarak tasarlanan Centre Pompidou ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Pompidou Yenilemesi, Anonim, 2017), (Pompidou Merkezi, Anonim, 2016):

- Centre Pompidou'nun geleneksel olmayan tasarımı, “normalde duvarların içine gizlenen yapısal ve mekanik sistemleri, yapının dış katmanı olarak” kullanılarak; cephe “metal çerçeveler, koridorlar ve çeşitli tesisat borularından oluşturulmuştur”.

Kaynak: <http://mimdap.org/2017/02/pompidou-yenilemesi/197719/>

Şekil 5.47. Centre Pompidou'nun Cephesi.

- Tasarımcılar farklı olan sistemi tanımlamak için “parlak endüstriyel renkler kullanmış” ve tasarıma daha cesur bir görünüm katmışlardır.
- Yapının çevresini saran borulardan “yeşil” olanları “su”, “kırmızı” olanları “asansör ve merdiven”, “sarı” olanlar “elektrik” ve “mavi” olanlar ise “havalandırma” olduğunu göstermektedir. Tüm tesisatın dışarı aktarılması da hem yapıya farklı bir hava katmış hem de “kullanılan alanın artmasını” sağlamıştır.

Kaynak: <https://gezipgordum.com/pompidou-merkezi-centre-georges-pompidou/>

Şekil 5.48. Centre Pompidou Yapısını Saran Renkli Borular.

Tablo 5.13. Centre Pompidou, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ														
YAPININ ADI		Centre Pompidou												
YAPININ MİMARİ		Renzo Piano ve Richard Rogers												
YAPIM YILI		1971-1977												
YAPININ İŞLEVİ		Kültür Merkezi												
YAPININ KONUMU		Paris/Fransa												
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Yeni Yapı												
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ					YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR									
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN					
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK	RİTİM VE MİMARİ KOMPOZİSYON
				●	BENZER	●								
					FARKLI		●	●	●	●	●	●	●	●

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede bulunan yeni yapı “kütleye ilişkin ve cepheye ilişkin” ana unsurların tamamıyla farklılık göstererek, bilinçli olarak çevresiyle karşıtlık kurmuştur. “Çağdaş malzeme ve mimari anlayışla” tarihi çevreyi daha belirgin hale getirmiş ve aslında “uyumu da bu şekilde sağlamaya çalışmıştır”. Bu doğrultuda da; tarihi çevredeki yeni yapının, çevresinden farklılaşarak “karşıtlık yöntemiyle” tasarlandığını söyleyebiliriz. Ayrıca yapı her ne kadar karşıtlık yöntemiyle tasarlanmış olsa da, çevresini saran tarihi doku ile ilişkilendirilmiş; yapının önünde büyük bir meydanla tasarlanmıştır.

5.4.3. Moderna Museet Malmö, Malmö/İsveç

Moderna Museet Malmö, İsveç'in güneyindeki Malmö şehrinde bulunan bir sanat müzesidir. Müzenin ana yapısı başlangıçta 1900'lü yıllarda kurulmuş olan bir elektrik santrali yapısıdır. Daha sonra Malmö'de, 1900 yılından kalma "eski elektrik santralinin endüstriyel mimarisinden başlanarak (Rooseum Çağdaş Sanat Merkezi'ni barındıran bir sergi salonuna dönüştürülmesi), ana müzeyi tamamlayacak yeni bir sanat müzesi yaratma düşüncesi" ortaya çıkmış ve Stockholm stüdyosu Tham ve Videgård Mimarlık tarafından da, "iç mekân yeniden dönüştürülmüş" ve "yeni ek yapı" inşa edilerek şehirdeki müze tamamlanmıştır.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/55428/moderna-museet-malmo-tham-videgard-arkitekter>

Şekil 5.49. İsveç'in Güneyindeki Malmö Şehri ve Moderna Museet Malmö.

Projenin çıkış noktası; "kamusal ve kültürel bir yapı, yeni bir sanat müzesi ile şehir içinde yeni bir düğüm oluşturarak, kentsel dengenin değişmesi ve buradaki yerleşim bölgesinin gelişmesidir". Bu doğrultuda tasarlanan projenin yarattığı en büyük zorluk, mevcut endüstriyel tuğla yapısının en yüksek uluslararası standartlara uyması için iklim ve güvenlik gereksinimlerine uygun hale getirilmesidir. Kısa bir süre sonra ise, gerçekte ihtiyaç duyulan şeyin "mevcut kabuk içinde çağdaş bir ek" olduğu anlaşılmıştır. Bu radikal karar da; sadece bir meydan okuma sağlamakla kalmamış, aynı zamanda yeni şeyler için de fırsat yaratmıştır (Moderna Museet Malmö, Anonim, 2010).

Tarihi çevrede mevcut yapıya yeni ek olarak tasarlanan Moderna Museet Malmö ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Moderna Museet Malmö, Anonim, 2010):

- Dışarıdan bakıldığında tarihi çevrede mevcut yapıya getirilen yeni ek, yeni bir müzenin ortaya çıktığını işaret etmektedir.
- Uzaktan bakıldığında sadece bitişik yapılara kıyasla anlaşılır olduğu ancak yakın mesafede yapı ve detayların kendi başına okunabilir olduğu görülmektedir.
- Yeni yapının “delikli turuncu-kırmızı cephesi”, “hem mevcut yapının tuğla mimarisine bağlanmakta hem de yerleşim bölgesine çağdaş bir unsur kazandırmaktadır”.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/55428/moderna-museet-malmo-tham-videgard-arkitekter>

Şekil 5.50. Tarihi Çevrede Mevcut Yapıya Getirilen Yeni Ek.

- Delikli yüzey, cepheye “görsel bir derinlik” ve oluşturduğu hareketli gölge desenleriyle de “canlılık” kazandırmaktadır.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/55428/moderna-museet-malmo-tham-videgard-arkitekter>

Şekil 5.51. Moderna Museet Malmö'nün Cephesine Görsel Derinlik ve Canlılık Kazandıran Delikli Turuncu-Kırmızı Yüzey.

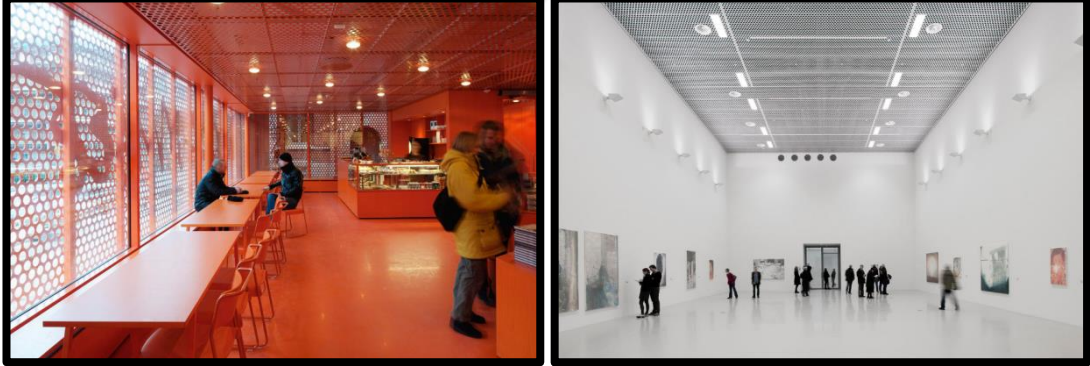
- “Sokak seviyesinde cephe tamamen camlıdır” ve böylece de “gün ışığı delikli yüzeylerden içeriye süzülmemektedir”.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/55428/moderna-museet-malmo-tham-videgard-arkitekter>

Şekil 5.52. Moderna Museet Malmö'nün Cam Cephesi ve Delikli Yüzeylerden İçeriye Giren Işık.

- Yeni yapıda, “giriş ve resepsiyon alanının yanı sıra bir kafeterya ve üst sergi salonu” bulunmaktadır.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/55428/moderna-museet-malmo-tham-videgard-arkitekter>

Şekil 5.53. Moderna Museet Malmö'nün Kafeterya ve Üst Sergi Salonu.

- Mevcut yapının içi mekânsal olarak yenilenmiş; iki yeni merdivenle ziyaretçilerin büyük türbin salonu ile üst sergi salonu arasında bir döngü içinde hareket etmeleri sağlanmıştır.

Tablo 5.14. Moderna Museet Malmö, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ														
YAPININ ADI		Moderna Museet Malmö												
YAPININ MİMARİ		Tham ve Videgård Mimarlık												
YAPIM YILI		2009												
YAPININ İŞLEVİ		Müze												
YAPININ KONUMU		Malmö/İsveç												
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Mevcut Yapıya Yeni Ek												
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ					YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR									
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN		KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN				
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK	RİTİM VE MİMARİ KOMPOZİSYON
				●	BENZER	●	●	●	●					
					FARKLI					●	●	●	●	●

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede mevcut yapıya getirilen yeni ek “çevreye ve kütleyle ilişkin” ana unsurların tamamıyla benzerlik gösterirken, “cepheyle ilişkin” ana unsurların tamamıyla da farklılık göstermektedir. Ana unsurlarla gösterdiği benzerlikleri “taklit etmekten uzak durarak” yapmıştır. Cepheyle ilişkin unsurlarla gösterdiği “farklılıkları da bilinçli olarak yapmış” ve çevresiyle karşıtlık kurmuştur. Özellikle “renk tonundaki zıtlıkla kendini fazlasıyla belli etmiş olsa bile çevresine saygılı yaklaştığı” açıkça görülmektedir. “Çağdaş malzeme ve mimari anlayışla” tarihi çevreyi daha belirgin hale getirmiş ve aslında “uyumu da bu şekilde sağlamaya çalışmıştır”. Bu doğrultuda da; tarihi çevredeki yeni yapının, çevresinden farklılaşarak “karşıtlık yöntemiyle” tasarlandığını söyleyebiliriz.

5.4.4. Janus: The Rapperswil-Jona Museum, Rapperswil-Jona/İsviçre

Rapperswil-Jona, İsviçre'nin kuzeydoğusunda yer alan St. Gallen eyaletine bağlı See-Gaster bölgesinin bir şehridir. 700 yıldan daha eski bir tarihe bakan The Rapperswil-Jona Museum da, Zürih Gölü kenarında Rapperswil-Jona sınırları içinde bulunmaktadır.

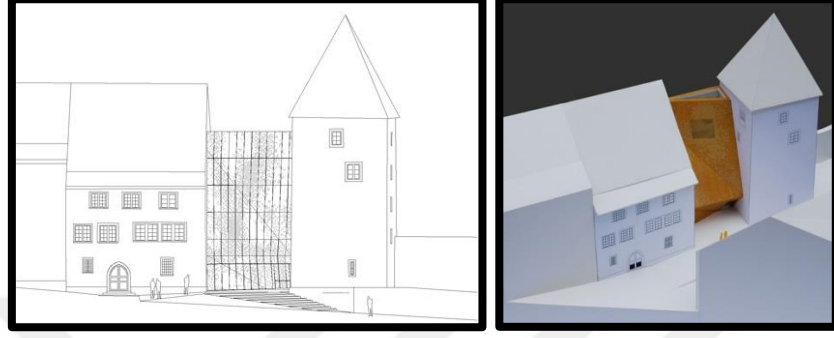
Kaynak: <https://www.stylepark.com/en/news/janus-extension-and-restoration-of-stadtmuseum-rapperswil-jona-by-architecture-studio-mlzd>

Şekil 5.54. Rapperswil-Jona ve “Janus” Projesinin Tarihi Çevredeki Yeri.

İnşaatına 13. yüzyılda başlanmış olan “The Rapperswil-Jona Museum”; birbirine “servis” yapısıyla bağlı olan “kule ve konut” yapısından oluşan bir “komplekstir”. Kompleksin 16. yüzyıldan kalan abartılı iç mekân tasarımı, 20. yüzyıla kadar korunmuş ve kompleks 1943 yılından itibaren de “müze” olarak kullanılmaya başlanmıştır. Yeni kullanımıyla müze bir dizi adaptasyona uğramış ve özellikle de “1960 yılında yapılan dönüşüm çalışmasıyla” müzenin bağlayıcı mekânı olan servis yapısı, “orta çağ taklidi ahşap makaslarla inşa edilmiş bir cepheye” sahip olmuştur (Bilgiç, 2016).

2002 yılında, son sahiplerinden sonra “Breny” olarak bilinen kompleksin “detaylı bir yenilemeden geçmesi” gerektiği ve özellikle de “müzenin bağlayıcı yapısını etkileyen önemli yapısal eksikliklerin olduğu” görülmüştür. “Yapıların yerleşiminin plan kurgusu” zaman içinde yavaş yavaş “evrim geçirerek karışık hale gelmiş” ve “gerekli güvenlik koşullarının da sağlanmasını imkânsız hale” getirmiştir. Bu karmaşık kurgu çağdaş müzeciliğin ihtiyaçlarını da karşılayamamıştır (Janus, Anonim, 2012).

Bunun üzerine 2007 yılında bir yarışma düzenlenmiş ve MLZD Mimarlık tarafından tasarlanan “Janus” projesi de yarışmayı kazanarak Rapperswil-Jona Belediyesi’nin Müzesi’ne yeni bir karakter kazandırmak için seçilmiştir (Bilgiç, 2016). 2011 yılında da “kapsamlı bir yenileme geçiren komplekse yeni bir yapı” tasarlanmıştır (Janus, Anonim, 2012).

Kaynak: <https://www.stylepark.com/en/news/janus-extension-and-restoration-of-stadtmuseum-rapperswil-jona-by-architecture-studio-mlzd>

Şekil 5.55. MLZD Mimarlık Tarafından Tasarlanan “Janus” Projesi.

Tarihi çevrede mevcut yapıya yeni ek olarak tasarlanan Janus: The Rapperswil-Jona Museum ve çevresi için söylenen bazı bilgiler şu şekildedir (Bilgiç, 2016), (Janus, Anonim, 2012):

- “Janus” projesinin önerdiği “yeni yapı tarihi şehirle saygılı bir şekilde bütünleşmiştir”.
- Şehrin genel görsel izlenimi için önemli olan “kuzey cephe değişmeden kalmış”, görünmez kılınmıştır.

Kaynak: https://de.wikipedia.org/wiki/Breny-Haus_und_Breny-Turm

Şekil 5.56. “Janus” Projesi Öncesinde Servis Yapısının Kuzey Cephesi.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/206908/janus-mlzd>

Şekil 5.57. “Janus” Projesi: Servis Yapısının Değişmeyen Kuzey Cephesi.

- “Yeni yapı şehrin tarihi görüntüsünün arkasına, dar sokakların arasına saklanmış” ve yeni arazi durumuyla da “yapının görünen bronz cephesi çevresine yeni bir vurgu yaparak, modern bir müze kompleksinin ana girişi olarak kolayca okunabilmektedir”.

Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/5882271/Stadt-Museum-Rapperswil-jona>

Şekil 5.58. Dar Sokakların Arasına Saklanmış Janus: The Rapperswil-Jona Museum.

- Yeni yapının şekli çevresine saygılı bir tavırla eski yapıların yan cephelerinden geliştirilmiş.

Kaynak: <https://www.behance.net/gallery/5882271/Stadt-Museum-Rapperswil-jona>

Şekil 5.59. Eski Yapıların Yan Cephelerinden Geliştirilmiş Olan Yeni Yapı.

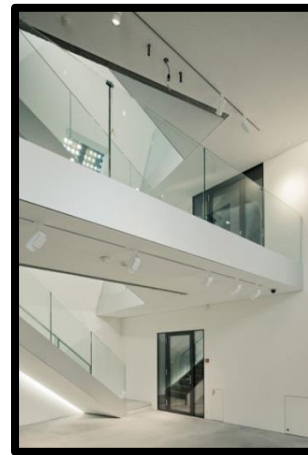
- Yeni yapının cephesi ve çatısı, eski yapıların yan yüzlerinden alınan referanslarla, tarihi yapıların kapı ve pencerelerini kapatmayacak şekilde tasarlanmıştır.

Kaynak: <https://www.stylepark.com/en/news/janus-extension-and-restoration-of-stadtmuseum-rapperswil-jona-by-architecture-studio-mlzd>

Şekil 5.60. Tarihi Yapıların Kapı ve Pencerelerini Kapatmayan Yeni Yapı.

- Yeni yapı, birbirine bağladığı “Breny Kulesi ve Breny Evi’nin engelliler için ulaşılabilir olmasını sağlamış” ve bu kompleksi çağdaş müzeciliğin ihtiyaçlarını karşılayacak hale getirmiştir.
- Yeni yapının sağladığı mekânsal özellikler müzenin olanaklarını arttırmış; yapıya girdikten hemen sonra, ziyaretçilerin kendilerini iki kat yüksekliğindeki ana mekânda bulması sağlanmıştır.
- “Yeni yapının çatıdan ışık alma şekli ve ışığın kattan kata yayılması, tarihi yapılarla net bir karşıtlık yaratmış”; hem müze kompleksi içinde insanların yollarını bulmalarını kolaylaştırmış hem de tarihi yapılara karşıt bir öneri getirerek “eski ile yeni arasındaki algıyı güçlendirmiştir”. Böylece de eski ve yeni yapılar arasında gezinmek tarihte ileri ve geri gezinmek gibi maceralı bir yolculuk haline gelmiştir.

Kaynak: <https://www.archdaily.com/206908/janus-mlzd>

Şekil 5.61. “Janus” Projesi:

İki Kat Yüksekliğindeki Ana Mekân.

Tablo 5.15. Janus: The Rapperswil-Jona Museum, Tarihi Çevre - Yapı Uyum Analizi.

YAPININ KİMLİĞİ														
YAPININ ADI		Janus: The Rapperswil-Jona Museum												
YAPININ MİMARİ		MLZD Mimarlık												
YAPIM YILI		2011												
YAPININ İŞLEVİ		Müze												
YAPININ KONUMU		Rapperswil-Jona/İsviçre												
YAPININ DURUMU		Tarihi Çevrede Mevcut Yapıya Yeni Ek												
TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ				YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR										
TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK	İLİŞKİ TÜRÜ	ÇEVREYE İLİŞKİN		KÜTLEYE İLİŞKİN		CEPHEYE İLİŞKİN				
						BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK	RİTİM VE MİMARİ KOMPOZİSYON
				●	BENZER	●	●	●						
					FARKLI				●	●	●	●	●	●

Genel olarak bakıldığında; tarihi çevrede mevcut yapıya getirilen yeni ek “kütleye ve cepheye ilişkin” ana unsurların büyük bir kısmıyla farklılık göstermektedir. Tarihi çevre içinde şekil/form gibi “kütleye ilişkin”, doluluk-boşluk oranı, malzeme (mevcut taş malzemedenden farklı metal kaplama), doku, renk (bronz), ritim ve mimari kompozisyon (cephe malzemesindeki boşlukların yer yer artırılıp, yer yer azaltılması) gibi de “cepheye ilişkin” unsurlarla bilinçli olarak bir karşıtlık kurulmuştur. “Çağdaş malzeme ve mimari anlayışla” tarihi çevreyi daha belirgin hale getirmiş ve aslında “uyumu da bu şekilde sağlamaya çalışmıştır”. Bu doğrultuda da; tarihi çevredeki yeni yapının, çevresinden farklılaşarak “karşıtlık yöntemiyle” tasarlandığını söyleyebiliriz.

5.5. Bölüm Sonucu

Kentlerin tarihini, kültürünü gösteren ve böylece de kentlerin özgün kimliğini oluşturan “tarihi çevrelerin ve bu çevrelerde bulunan yapıların canlandırılması ve sürdürülebilirliklerinin sağlanması” için kent yaşamında “aktif olarak var olmaya devam etmeleri” gerekmektedir. Fakat zaman içinde değişen yaşam koşulları karşısında tarihi çevreler, bu çevrelerde bulunan yapılar yetersiz kalmakta ve bu yetersizliklerin giderilmesinde de “yeni yapı-ek” çoğu zaman kaçınılmaz olmaktadır. Bu doğrultuda da, tarihi çevredeki değerlerin korunması ve eksikliklerin giderilmesi yönünde yeni yapılaşmanın nasıl olması gerektiği önemli bir soru haline gelmektedir (Yalçınkaya, Kurak Açıcı ve Faiz Büyükçam, 2019).

Tarihi çevrelerde yeni yapılaşmanın nasıl olması gerektiği, 3.Bölümde detaylı bir şekilde anlatılmış ve bu doğrultuda da, “Türkiye ve Dünya üzerinden seçilmiş örneklerin her biri bu bölümde kendi tasarım yöntemlerinin altında incelenmiştir”. İlk olarak, yapılar hakkında “genel bilgiler verilmiş” ve devamında da, yapılar için genel bir “değerlendirme tablosu” oluşturulmuştur. Bu değerlendirme tablosuyla da; yapıların “kimliğinden, tarihi çevrede tasarlama yöntemlerinden ve yapılaşmayı etkileyen çevreye, kütleye ve cepheye ilişkin ana unsurlardan” bahsedilmiş ve yapılar öznel bir yaklaşım ile irdelenmeye çalışılmıştır. “Çevreye ilişkin” unsur bütünlük/uyum olarak, “kütleye ilişkin” unsurlar yükseklik, oran/ölçek, şekil/form ve “cepheye ilişkin” unsurlar da doluluk-boşluk oranı, malzeme, doku, renk, ritim ve mimari kompozisyon olarak belirlenmiş ve yapıların da bu unsurlar üzerinden hangi yöntemle tasarlandığı analiz edilmiştir.

Değerlendirmeler doğrultusunda görülmektedir ki; “Türkiye ve Dünya üzerindeki birçok örnek farklı yaklaşım yöntemi ile tasarlanmıştır”. Bu yaklaşımların bilinçli uygulandıkları kadar bilinçsizce uygulandıkları da görülmektedir. Diğer bir deyişle 3.Bölümde de belirtildiği gibi, “hangi yaklaşımın başarılı ya da doğru olduğunun tek bir cevabı yoktur”. Tarihi çevrelerin sahip olduğu özelliklerin farklı olmasıyla bu sorunun cevabı çeşitlenecek ve “yeni tasarlanan her bir yapı da çevresiyle beraber bunun cevabını verecektir”. Bu doğrultuda da önemli olan, bu cevabı doğru anlamak ve beraberinde de uygulamaktır.

Tablo 5.16. Türkiye ve Dünya Örneklerinin Genel Değerlendirme Tablosu.

PROJE GÖRSELİ	YAPININ KİMLİĞİ						TARİHİ ÇEVREDE TASARLAMA YÖNTEMİ					İlişki TÜRÜ	YAPILAŞMAYI ETKİLEYEN ANA UNSURLAR								
	YAPININ ADI	YAPININ MİMARİ	YAPININ YILI	YAPININ İŞLEVI	YAPININ KONUMU	YAPININ DURUMU	TAKLİT ETME	YORUMLAMA	NÖTRLEŞTİRME	SOYUT REFERANS	KARŞITLIK		ÇEVREYE İLİŞKİN	KÜTLEYE İLİŞKİN				CEPHEYE İLİŞKİN			
														BÜTÜNLÜK "UYUM"	YÜKSEKLİK	ORAN/ÖLÇEK	ŞEKİL/FORM	DOLULUK-BOŞLUK ORANI	MALZEME	DOKU	RENK
	Old Church Street Town House	Tom, Doug ve Owen Mimarlık (TDO)	2014	Konut	Londra/ İngiltere	Tarihi Çevrede Yeni Yapı		●				BENZER	●	●	●	●	●	●	●	●	
												FARKLI									
	76A Newington Green Road	Bilimiyor	2009	Konut	Londra/ İngiltere	Tarihi Çevrede Yeni Yapı		●				BENZER	●	●	●	●				●	
												FARKLI					●	●	●		
	Sosyal Sigortalar Kurumu Zeyrek Tesisleri	Sedad Hakkı Eldem	1962-1964	Kamu	İstanbul/ Türkiye	Tarihi Çevrede Yeni Yapı		●				BENZER	●	●	●	●	●	●	●	●	
												FARKLI									
	Houtpark Urban Villa's	Bilimiyor	2015	Konut	Beringen/ Belçika	Tarihi Çevrede Yeni Yapı		●				BENZER	●	●	●	●	●	●			
												FARKLI				●					●

6. BÖLÜM

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türkçe sözlükte “etraf, muhit” anlamına gelen ve en geniş anlamıyla da “insanla beraber bütün canlı varlıkları, cansız varlıkları ve canlı varlıkların yaşamını etkileyen tüm faktörleri içinde barındıran” çevre kavramı; insanların sosyal ve kültürel değerlerine bağlı olarak zaman içinde sürekli değişir ve gelişme gösterir. Bu doğrultuda da, çevre kavramının birey ya da ülke odaklı olmasından daha çok evrensel bir nitelik taşıdığı söylenebilir. Çevre; sarar, çevreler, kendine özgü değerleri insanlara sunar ve bu özellikleriyle de insanı çevreye katar. Bununla beraber insanların “davranışları, düşünceleri, inançları” değişir ve insanların bireysel gelişimleri de derinden etkilenir. Aynı şekilde insanlar da kendi amaçları doğrultusunda çevreyi şekillendirerek, etkiler ve çevreyle bir bütünlük kurar. Zaman içinde de bu değişim ve gelişime bağlı olarak tarihsel bir birikimle, “geçmişimizin bir parçası olan ve aynı zamanda da kimliğimizi yaratan” tarihi çevreler oluşur. Bu doğrultuda incelenen çalışmanın başında; “çevre, tarihi çevre ve koruma” kavramlarına yer verilmiş ve bu konuların önemi üzerinde durulmuştur.

Tarihi çevre, geçmiş uygarlıklardan geriye kalan ve günümüze ulaşan; “yapı, yapı topluluğu, yerleşme ve kalıntılar, sivil ve dini mimari örnekler, Truva, Bergama yerleşmeleri gibi arkeolojik, Çanakkale Savaşı’nın yapıldığı Gelibolu Yarımadası ve Çanakkale Boğazı çevresi gibi tarihi ve Safranbolu, Tarsus gibi de kentsel siteleri vb.” kapsar. Sosyal ve kültürel anlamda değerli ve bu doğrultuda da korunması gerekli olan tarihi çevreler, geçmiş uygarlıkların “sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını, yaşam şeklini ve mimari anlayışını” yansıtmaları açısından da büyük bir birikimin ifadesidir. Bu birikim kapsamında da; önemli gelişmelere, tarihi olaylara tanıklık eden tarihi çevrelerin “saygılı bir şekilde korunarak gelecek nesillere aktarılması” da bir o kadar değerlidir. Çünkü gelecek nesillerin tarihini de günümüzde bizler yaratmaktayız.

Koruma; “kültürel sürekliliğinin sağlanması, insanın kendisini yaşadığı çevreye ait hissetmesi ve günümüz insanına tarih ile birlikte yeni yaşam olanaklarının sağlanması” açısından oldukça önemli bir konudur. Bu çalışmanın ana konusu olan “tarihi çevre ile yeni yapı etkileşimi” açısından da, “koruma” kavramının oldukça önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu doğrultuda da; “koruma sorunlarına ve “koruma amaçlı imar planı” kavramına, koruma nedenlerine ve tarihi çevrenin bozulmasına neden olan faktörlerin neler olduğuna ve Avrupa ve ülkemizdeki koruma bilincinin gelişimine” yer verilmiştir.

Günümüzde “yaşlanma (eskime), doğanın etkisi, hızla artan kentleşme, demografik hareketlilik ve beraberinde getirdiği düzensiz ve karmaşık yapılaşma, her imar planına koruma amaçlı imar planı olarak yaklaşılması, ekonomik değişimler, eğitim eksikliği ve politik yanlışlıklar” gibi birçok neden tarihi çevrelerin korunmasını zorlaştırmakta ve bu çevrelere büyük zarar vermektedir. Hâlbuki kendine özgü bir niteliği olan tarihi çevrelerin korunması, “eğitim ve tarih bilinciyle” birebir bağlantılıdır. Bu doğrultuda da; “örgün ve yaygın eğitim modellerinin geliştirilmesi, sivil toplum örgütlerinin sayısının artırılması” ve bu bakış açısıyla da “her imar planına koruma amaçlı imar planı olarak yaklaşılması” bu bağlantının güçlendirilmesi açısından oldukça önemlidir.

Geçmişimizin bir parçası olan ve kimliğimizi yaratan tarihi çevreleri korumanın önemini anlayan ülkelerde; koruma bilinci 15. yüzyılla beraber gelişmeye başlamış, 18. yüzyılda korumaya yönelik çabalar güçlenmiş ve 19. yüzyılda da bazı mimarlar tarafından yapıların stil birliği kuramı öne sürülerek, eski gotik kiliselerin tamamlanma hareketi başlamıştır. I. ve II. Dünya Savaşı’nın etkisiyle de 20. yüzyılda kentsel alanlar büyük oranda tahrip olmuş ve bu alanlarda yıkımlar, boşalmalar meydana gelmiştir. Bu doğrultuda incelenen çalışmanın devamında da; “tarihi çevrede yeni yapı tasarımı konusunda uygulamalardaki düşüncelere, Avrupa ve Türkiye’deki yaklaşımlara ve eski-yeni etkileşiminin gelişimine” yer verilmiş ve bu konuların önemi üzerinde durulmuştur.

Özellikle, II. Dünya Savaşı sonrası boşalan yerlerde yeni yapılaşma düşüncesi ile “şehirlerinin yeniden inşa edilme çabaları” eski-yeni birlikteliğini doğurmuş ve 20. yüzyılın ikinci yarısında da koruma bir disiplin haline gelmiştir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen; “konferans, toplantı ve sempozyumlar” sonucunda alınan uluslararası kararlar çerçevesinde de “çağdaş koruma anlayışı” oluşmuş ve tüm dünyada bu konunun önemi kavranmaya başlanmıştır. Alınan uluslararası kararlar, 20. yüzyıl ortalarında “ülkemizde” de kabul görmüş ve her ne kadar yasal yaklaşımların gelişmesine yardımcı olsa da bu uluslararası kararların uygulanması pek de kolay olmamıştır.

Ülkemizde “koruma” Osmanlı Dönemi’nden gelen bir süreç olmakla beraber; özellikle Cumhuriyet dönemiyle, “kültür ve doğa varlıklarının korunması ve değerlendirilmesine ilişkin çağdaş yaklaşımların oluşması, koruma olgusunun çevre bütünlüğü içinde ele alınması” gibi korumacılık üzerine önemli adımlar atılmıştır. Bütün bu çabalar; “kültür varlıklarının korunması, bakımının yapılması, durumlarının kontrol altına alınması ve bu şekilde de tehlikelerden korunması” amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda geçmişten bugüne baktığımızda da; bu konu üzerine birtakım olumlu çalışmaların yapıldığını söyleyebilir, fakat tam olarak yeterli bir koruma politikamızın olduğunu söyleyemeyiz. Eğer; “sağlıklı bir koruma politikası oluşturmanın eğitimden geçtiğinin bilincine varırsak, insanları eğitimle bilinçlendirirsek, merkezi-yerel yönetimler ve yönetimlere fazlasıyla yardımcı olan sivil toplum örgütleri de bu konuya yeterince yer ayırırsa” ülkemizde de “daha olumlu ve daha sağlıklı” sonuçlara ulaşılabileceğinin altını çizmek gerekir.

Koruma bilincinin oluşması, tarihi çevrede yeni yapı tasarımı açısından oldukça önemlidir. Zaman içinde, doğal ya da insan kaynaklı nedenlerden dolayı zarar görmüş ve kentteki yerleri boşalmaya başlamış olan tarihi çevrelerde yeni yapılar oluşturulmaya başlanmıştır. Hem “tasarım”, hem de “koruma” alanlarının gündeminde olan “eski-yeni birlikteliğinin” oluşmaya başlamasıyla beraber, tarihi çevrede yeni yapı tasarımının “nasıl” yapılacağı önemli bir soru haline gelmiştir. Bu doğrultuda da incelenen çalışmanın ana konusu olan; “yeni yapı tasarımında dikkate alınması gereken ilkelere, yeni yapılaşmayı etkileyen ana unsurlara, yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemlere ve sürdürülebilirlik kavramına” yer verilmiş ve bu konuların önemi üzerinde durulmuştur.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının nasıl yapılacağı konusunda “sınırlamaların getirilmesinin, her yere aynı şekilde yaklaşılmasının” sağlıklı çözümler getireceği pek söylenemez. Bu doğrultuda, mimarların her türlü birikimlerinin bu konuda fazlasıyla önemli olduğu unutulmamalıdır. Sınırlamalar getirmek, her yere aynı şekilde yaklaşmak yerine; “tarihi çevrede yeni yapı tasarımında dikkate alınması gereken ilkeler, yeni yapılaşmayı etkileyen ana unsurlar ve yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemlerle” beraber çevreyi bir bütün olarak ele alan “bağlam” kavramından bahsedebiliriz.

Tarihi çevrede “yeni yapı tasarımında dikkate alınması gereken ilkelerin başında”, Avrupa’da alınmış kararlarda ve Türkiye’de yasal yaklaşımlarda belirtildiği gibi “mevcut dokunun makro ve mikro ölçekte analiz edilmesi” gelmektedir. Diğer bir deyişle, tarihi çevrede yeni yapı tasarımının ilk aşamasını “analizler” oluşturmaktadır. Bu doğrultuda da, tasarımcının nasıl bir yol izleyeceği belli olacaktır. Yeni yapı tasarımının ilk aşamasını oluşturan analizlerle beraber de, “hem tasarım hem de koruma konusunda dikkate alınması gereken ilkeler” şu şekilde özetlenebilir:

- Yeni yapı tasarımında alınacak kararlar içinde, tarihi çevrenin bir tasarım verisi olarak kullanılması; “kentsel doku analizi, tipolojik analizler, görsel algı analizleri (çevreye uyum, kütle ve cephe)” gibi gerekli analizlerin yapılması,
- Tasarlanacak yeni yapının tarihi çevreye saygılı yaklaşması; “bulunduğu bağlamla uyum içinde olması” (tarihi dokunun bütünüyle birlikte düşünülmesi),
- Tarihi çevrenin yeni yapıya değil, tasarlanan yeni yapının tarihi çevreye adapte edilmesi,
- Yeni yapının “çağın özelliklerini yansıtması” (güncel teknoloji ve malzeme kullanımı) ve beraberinde de “özgün yapıdan kolay bir şekilde ayırt edilebilir olması” (yapılacak yeni ek-yapının kesin ve açık bir şekilde olması),
- Yeni ek-yapının bulunduğu tarihi çevreyle “tutarlı, dengeli ve uyumlu” bir ilişki kurması ve “geçmiş taklit etmekten kesinlikle kaçınılması”.

Tarihi çevrede yeni yapı tasarımında dikkate alınması gereken ilkeler doğrultusunda yapılan incelemelerde, “yeni yapılaşmayı etkileyen çeşitli unsurların olduğu” görülmektedir. Bu unsurlar da, tasarımcılar tarafından dikkat edilmesi gereken noktalar çerçevesinde oluşturulmuş ve “çevreye uyum, kütle (yükseklik, oran/ölçek ve şekil/form) ve cephe (doluluk-boşluk oranı, malzeme, doku, renk, ritim ve mimari kompozisyon)” olarak da üç ana başlık altında toplanıp, detaylandırılmıştır. Ayrıca “yeni yapılaşmayı etkileyen çeşitli unsurlar, tasarımda uygulanacak olan yöntemlerin seçilmesinde” de oldukça önemlidir. Bu doğrultuda da tasarımcılar tarafından yeni yapı tasarımında uygulanabilecek yöntemler belirlenmiş ve bu yöntemler; “tarihi çevrede benzerlik kurma (taklit ve yorumlama), nötrleştirme, soyut referans ve karşıtlık” olarak dört ana başlık altında toplanıp, detaylandırılmıştır. “Yeni yapılaşmayı etkileyen ana unsurlar ve yeni yapı tasarımında uygulanan yöntemler çerçevesinde de dikkat edilmesi gerekenler” şu şekilde özetlenebilir:

- Her tasarımcının tasarımlarında “araziye uyum, parsel içindeki konumlanış, sokaktan ileriye ya da geriye çıkma şekilleri, yakın çevre ilişkisi, yeşil doku ile ilişki, yol ve yaya ile ilişki” gibi çevresel faktörlere ve aynı zamanda da çevresel bütünlüğe etki eden kütleli ve cephesel faktörlere de dikkat etmesi,
- Kütleyle ilişkin unsurlardan olan “yükseklik, oran/ölçek ve şekil/form” ve cepheyle ilişkin unsurlardan olan “doluluk-boşluk oranı, malzeme, doku, renk, ritim ve mimari kompozisyon” yeni yapının tarihi çevreyle olan ilişkisinde oldukça önemlidir. Bu unsurlar tarihi çevredeki yeni yapılarla “benzerlik” kurarak –yorumlama- yeni yapının tasarlandığı çevreye genellikle uyum sağlamasını sağlayacaktır. Fakat tarihi çevrede tasarlanan yeni yapıların bu unsurlar üzerinden; çevresiyle ne benzerlik ne de karşıtlık kurma amacı olmadan “nötr yöntemle”, tarihi karaktere gönderme yaparak içinde bulunduğu bağlamın altını çizen “soyut referans yöntemiyle” ve çevresiyle tamamen farklı olan “karşıtlık yöntemiyle” de tasarlanabileceği unutulmamalıdır. Bu doğrultuda; yeni yapı hangi yöntemle tasarlanırsa tasarlanırsa önemli olan, “bu unsurların doğru bir şekilde analiz edilmesi ve yeni yapının tasarlanacağı alanla bütünlük kurarak, uyumun sağlanması”,

- Tarihi çevrede yeni yapı tasarımını etkileyen ana unsurlarda ve tasarım yöntemlerinde; “çağın özelliklerinin yansıtılması, tasarımların özgün yapıdan kolayca ayırt edilebilir olması” ve bunlarla beraber de “çevreye duyarlı olarak sürdürülebilirliğin sağlanması” ve
- Tarihi çevrede yeni yapı tasarımının yapılacağı alanlarda yeni yapılaşmayı etkileyen unsurlar ve tasarım yöntemlerinde, “uluslararası tasarım unsurlarının ve yöntemlerinin dikkate alınması”.

İncelenen çalışmanın sonunda da; “Türkiye ve Dünya üzerinden seçilmiş örneklerin her biri kendi tasarım yöntemlerinin altında incelenmiş” ve yapılar hakkında “genel bilgiler verilmiş” tir. Devamında da, yapılar için “yapının kimliği, tarihi çevrede tasarlanma yöntemi ve yapılaşmayı etkileyen ana unsurların tarihi çevreyle ilişki türü” hakkında bilgi veren genel bir “değerlendirme tablosu” oluşturulmuş ve her bir yapının değerlendirilmesinden sonra da yapılar “öznel bir yaklaşım” ile irdelenmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda; hem Türkiye’deki örneklerde hem de Dünya’daki örneklerde “güncel teknoloji ve malzemenin kullanılarak, çağın özelliklerinin yansıtıldığı” ve bununla beraber de gelişen teknoloji ile tarihi çevrenin birebir ilişki halinde olduğu görülmüştür. Ayrıca “Dünya üzerinden seçilmiş örneklerin”, tarihi çevrede yeni yapı tasarımında uygulanan “tarihi çevrede benzerlik kurma (taklit ve yorumlama), nötrleştirme, soyut referans ve karşıtlık” yöntemlerinden “hepsini kullandığı”, “Türkiye üzerinden seçilen örneklerde” ise, tasarımcıların daha çok ya “benzerlik kurma” ya da “nötrleştirme” yöntemini kullandığı görülmektedir. Hâlbuki çevreyi bir bütün olarak (fiziksel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik) ele alan “bağlam verilerinin” doğru bir şekilde analiz edilmesiyle, “seçilen her bir tasarım yönteminin tarihi çevreyle uyum sağlayabileceği unutulmamalıdır”.

Le Corbusier’in de söylediği gibi; *“Taşı, ahşabı, betonu kullanırsın, bu malzemelerle evler ve saraylar yaparsın, bu yapı yapmadır. (Ingenuity is at work) fakat birden kalbime dokunursun, beni mutlu edersin ve ardından derim ki: “bu çok güzel”. Bu mimarlıktır”* (Tanaç Zeren, 2010: 87; *Le Corbusier, 1972*).

KAYNAKÇA

Kitap

AHUNBAY, Z. (2016). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. 8. Baskı. İstanbul: Yem Yayınları.

AHUNBAY, Z. (2016). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. 8. Baskı. İstanbul: Yem Yayınları. ; **ERDER, C.** (1975). *Tarihi Çevre Bilinci*. Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

CHING, F.D.K. (2014). *Mimarlık Biçim, Mekân ve Düzen*. 6. Baskı. İstanbul: Yem Yayınları.

KUBAN, D. (2002). *Mimarlık Kavramları*. 6. Baskı. İstanbul: Yem Yayınları.

MADRAN, E. ve ÖZGÖNÜL, N. (2005). *Son Yasal Düzenlemelerde Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması ve Yerel Yönetimler El Kitabı*. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları.

TANAÇ ZEREN, M. (2010). *Tarihi Çevrede Yeni Ek ve Yeni Yapı Olgusu*. 1. Baskı. İstanbul: Yalın Yayıncılık.

TAPAN, A.M. (2014). *Koruma Sorunlarımız, Mimarlık ve Kentleşme*. 1. Baskı. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.

TEKELİ, İ. (2009). *Kültür Politikaları ve İnsan Hakları Bağlamında Doğal ve Tarihi Çevreyi Korumak*. 1. Baskı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Sempozyum, Makale, Bildiri, Dergi, Gazete

Anonim (2009). Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar “Tarihi Çevre Koruma”. *TMMOB Mimarlar Odası, Dosya 14.1*. 16-19.

BİLGİN ALTINÖZ, A.G. (2010). Tarihi Dokuda ‘Yeni’nin İnşası. *Ege Mimarlık Dergisi*. 18-26.

- BİLGİN ALTINÖZ, A.G.** (2010). Tarihi Dokuda ‘Yeni’nin İnşası. *Ege Mimarlık Dergisi*. 18-26. ; **JOKILEHTO, J.** (1998). Organizations, Charters and World Movements - An Overview. *Context: New Buildings in Historic Settings*. WARREN, J., WORTHINGTON, J. ve TAYLOR, S. (der.). Oxford: Architectural Press. 40-50.
- BÜYÜKMIHÇI, G. ve KILIÇ, A.** (21-22 Nisan 2015). Tarihi Dokuda Yeni Yapı Uygulamaları; Yasal ve Eylemsel Sınırlar. 9. *Uluslararası Sinan Sempozyumu*. Edirne: Trakya Üniversitesi, 125-132.
- DEĞİRMENCİ, İ. ve SARIBIYIK, M.** (28-30 Mayıs 2015). Tarihi Mekânlarda Sürdürülebilirlik Bağlamında Cittaslow Hareketi: Taraklı Örneği. *International Sustainable Buildings Symposium*. Ankara: Gazi Üniversitesi, 612-620.
- DÖNDÜREN, M.S., ŞİŞİK, Ö. ve DEMİRÖZ, A.** (2017). Tarihi Yapılarda Görülen Hasar Türleri. *Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*. 13, 45-58.
- EKİNCİ, O.** (2003). Tarihi Çevrede Yapılaşma “Meslek Mirasıyla Kol Kola Bir Mimarlık İçin”. *Mimar.ist Dergisi*. 10.
- ELDEM, N.** (1992). Tarih Bilinci ve Çağdaş Kişilik. *Arredamento Dekorasyon Dergisi*. 100-101.
- ERDER, C.** (1977). Venedik Tüzüğü Tarihi Bir Anıt Gibi Korunmalıdır. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*. 3.2, 167-190.
- ERKAN, O.** (b.t.). Sedat Hakki Eldem Zeyrek Sosyal Sigortalar Kompleksi.
- GENÇÖZ, F.** (b.t.). Uyum Psikolojisi. *Kriz Dergisi*. 6.2, 1-7.
- GÜNDOĞDU, M.** (2014). Mekân Dizimi Analiz Yöntemi ve Araştırma Konuları. *Art-Sanat* 2. 251-274.
- KARAKUL, Ö.** (2009). Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar “Değişim, Süreklilik, Uyum Üçgeninde Tarihi Çevrede Yeni Yapı”. *TMMOB Mimarlar Odası, Dosya 14.1*. 50-57.

- KARATOSUN, M.B.** (2010). Geleneksel Dokularda Yeni Yapı Tasarımı: Alaçatı Örneğinin İncelenmesi. *Ege Mimarlık Dergisi*. 32-35. ; **AYDINLI, S.** (1992). Mimarlıkta Görsel Analiz. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Baskı Atölyesi.
- KİPER P.** (2005). “Koruma Amaçlı İmar Planı” Kavramına Eleştirel Bir Bakış. *TMMOB Şehir Plancıları Odası*. 31, 26-27.
- KUBAN, D.** (1984). Çağdaş Koruma, Tasarım ve Planlama İlişkilerine Kuramsal Bir Yaklaşım. *Mimarlık Dergisi*. 202, 3-5.
- KULOĞLU, N.** (2013). Boşluğun Devinimi: Mimari Mekândan Kentsel Mekâna. *International Journal of Architecture and Planning (ICONARP)*. 1.2, 201-214.
- MADRAN, E.** (1994). Ulusal Koruma Planlaması Semineri II Üzerine. *Mimarlık Dergisi*. 256, 62-63.
- MADRAN, E.** (2009). Tarihi Çevrede Koruma: Yaklaşımlar, Uygulamalar “Tarihi Çevrenin Tarihi Osmanlıdan Günümüze Tarihi Çevre: Tavırlar-Düzenlemeler”. *TMMOB Mimarlar Odası, Dosya 14.1*. 6-15.
- ÖZMEHMET, E.** (b.t.). Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. ; **MUSCOE, M.** (1995). A Sustainable Community Profile. 9.3, 4.
- ÖZMEHMET, E.** (b.t.). Dünyada ve Türkiye Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. ; **RUCKELSHAUS, W.D.** (1989). Toward A Sustainable World. *Scientific American*. 261.3, 66-175.
- TAĞMAT, T.S.** (2010). Avrupa Mimarlık Politikaları Forumu Madrid’de Toplandı: “Sürdürülebilirlik ve Bütüncül Kentsel Dönüşüm”. *Madrid-İspanya Toplantı ve Etkinlik Raporu*.
- TANKUT, G.** (2005). Doğal ve Tarihi Çevrenin Korunması: Sorunlar ve Olası Çözümler. *Bilim ve Ütopya Dergisi*. 1, 9-12.

T.C. Resmi Gazete, “6785 Sayılı İmar Kanunu”, 16 Temmuz 1956, s.15110-15111.

YALÇINKAYA, Ş., KURAK AÇICI, F. ve FAİZ BÜYÜKÇAM, S. (20-22 Temmuz 2019). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı ve Daniel Libeskind. *International Black Sea Countries Symposium-2*. Samsun: 189-199.

YAVUZ, Z. ve AKSU, A. (2019). Tarihi Yapılara Yapılan Çağdaş Ek/Yapının Palimpsest Kavramı Özelinde Değerlendirilmesi: Berlin Yahudi Müzesi. *ATA Planlama ve Tasarım Dergisi*. 3.1, 31-37.

Tez

AKBIYIK, N. (2013). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusu ve Bağlam İlişkisinin Güncel Uygulamalar Üzerinden İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Aydın Üniversitesi FBE.

AKBIYIK, N. (2013). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusu ve Bağlam İlişkisinin Güncel Uygulamalar Üzerinden İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Aydın Üniversitesi FBE. ; **İNCEOĞLU, M. ve İNCEOĞLU, N.** (2004). *Mimarlıkta Söylem Kuram ve Uygulama*. İstanbul: Tasarım Yayın Grubu.

AKBIYIK, N. (2013). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusu ve Bağlam İlişkisinin Güncel Uygulamalar Üzerinden İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Aydın Üniversitesi FBE. ; **TÜREYEN, M.N.** (2010). *Mimarlık Kişilik ve Kimlik*. 1. Baskı. İstanbul: Tasarım Yayın Grubu.

AKBIYIK, N. (2013). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Olgusu ve Bağlam İlişkisinin Güncel Uygulamalar Üzerinden İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Aydın Üniversitesi FBE. ; **AYDIN, E.** (1998). Tarihi Çevre İçindeki Yeni Yapılaşmanın Uygulama Sonuçları. *Doktora Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE.

ATEŞ, R. (2018). Özgün Mimari Boyutlarına Müdahale Etmeden Taşınmaz Bir Kültür Varlığına İşlev Vermeye Yönelik Amaç Sistemi Önerisi: Tarihi Kürkçü Han Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Arel Üniversitesi FBE.

- CAN, A.** (2011). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Koşulları ve Kadıköy – Rasimpaşa Mahallesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- CAN, A.** (2011). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Koşulları ve Kadıköy – Rasimpaşa Mahallesi Örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE. ; **ERUZUN, C.** (1989). Kentsel Sitlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Önemi. Türkiye 11. Şehircilik Günü Kolokiyumu, Tarihi Kentlerde Planlama Düzenleme Sorunları. 6-8 Kasım. Edirne.
- DÜZGÜN, H.** (2010). Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Tasarımında Kabuk-Bağlam İlişkisinin Temel ve Güncel Tasarım Kavramları Açısından İncelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.
- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE.
- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **TÜMER, G.** (b.t.). Osmanlı’da Mimari Mirasın Koruma Bilinci Var mıydı? *Yapı Dergisi*. 104, 40.
- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **TEKOĞLU, E. ve SİLAHTAR, L.** (1968). Şehir Hukuku Tatbikatı, İçtihatlı ve İzahlı Türk Belediyesine Ait Mevzuat”. İstanbul: Ahmet Sait Matbaası.
- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **KARAGÖZLÜ, F. ve MUMBUÇ, M.** (1978). *Açıklamalı, İçtihatlı İmar Kanunu Uygulaması*. Ankara: Olgaç Matbaası. 364-365.
- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **MUSLUBAŞ, A.** (b.t.). Sultan Ahmet Tarihi Çevre Düzeni İçin Metod Önerisi. *Yeterlilik Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE.

- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **GROAT, L.N.** (1988). Contextual Compability in Architecture: An Issue of Personal Test? Edited by J.L. Nasar.
- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **ERSEN, A.** (1992). Yeniden İşlevlendirilen Eski Yapılar, Modern Ekler ve Çağdaş Tasarım. *Arredamento Dekorasyon Dergisi*. 102.
- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **SÖZEN, M.** ve **TANYELİ, U.** (1986). *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü, "Oranlandırma" Maddesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi. 178.
- ERGİNOĞLU, İ.K.** (1996). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **VELİOĞLU, A.** ve **ÖZTÜRK, K.** (1993). Tarihi Çevrelerde Mimari Değerler ve Tasarım Üzerine Bazı Ölçütler. *Yapı Dergisi*. 138, 37.
- GÜLER, Ö.** (2004). Tarihi Çevrelerde Çağdaş Bina Tasarımı: Ortaköy ve Yakın Çevresinde Yeni Bina Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- GÜNAY, Z.** (2010). Neoliberal Kentleşme Dinamikleri Çerçevesinde Tarihi Çevrenin Sürdürülebilirliği: Sürdürülebilir Kentsel Koruma Modeli. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- GÜNAY, Z.** (2010). Neoliberal Kentleşme Dinamikleri Çerçevesinde Tarihi Çevrenin Sürdürülebilirliği: Sürdürülebilir Kentsel Koruma Modeli. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE. ; **IUCN.** (1980). World Conservation Strategy. Gland, Switzerland.
- KANAT DURALI, İ.** (2007). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma Uygulamalarının İrdelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE.

- KAPUBAĞLI, S.** (2004). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma ve İstanbul Örneğinde İnfill Uygulamaların Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE.
- KAPUBAĞLI, S.** (2004). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma ve İstanbul Örneğinde İnfill Uygulamaların Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE. ; **VELİOĞLU, A. ve ÖZTÜRK, K.** (1993). Tarihi Çevrelerde Mimari Değerler ve Tasarım Üzerine Bazı Ölçütler. *Yapı Dergisi*. 138, 37-40.
- KAPUBAĞLI, S.** (2004). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma ve İstanbul Örneğinde İnfill Uygulamaların Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE. ; **SCHULZ, C.N.** (1978). Building In Old Settings, New Building In Old Settings. *11-13 Bayern Architektenkammer, Die Neue Sammlung*. Munich.
- KAPUBAĞLI, S.** (2004). Tarihi Çevrede Yeni Yapılaşma ve İstanbul Örneğinde İnfill Uygulamaların Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi FBE. ; **ZEREN, N.** (1989). Koruma Politikaları Seminer Notları. İTÜ.
- KILIÇ, A.** (2015). Tarihi Çevrede Yeni Yapı-Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi FBE.
- KILIÇ, A.** (2015). Tarihi Çevrede Yeni Yapı-Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi FBE. ; **SÖZER, S.** (1978). Tarihsel Çevre Korumasının Pratik Yönleri ve Gerekli Uzmanlıklar: 25. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel. 30.
- KILIÇ, A.** (2015). Tarihi Çevrede Yeni Yapı-Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi FBE. ; **HASOL, D.** (2005). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları. 253-254, 517.

- KILIÇ, A.** (2015). Tarihi Çevrede Yeni Yapı-Yeni Ek Bağlamında Norman Foster Yapıları. *Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi FBE. ;
- SOYGENİŞ, S. ve SOYGENİŞ, M.** (2006). *İstanbul Bir Kent Yorumu*. İstanbul: Birsen Yayıncılık. 248.
- TURHAN KUT, Z.** (2017). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımına Bir Bakış: İstanbul Özelinde Bir Değerlendirme. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE.
- TURHAN KUT, Z.** (2017). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımına Bir Bakış: İstanbul Özelinde Bir Değerlendirme. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **BAYDARLIOĞLU, B.** (1994). Tarihi Şehir Dokusunda Yeni Yapı Uygulamaları: Karaköy – Beşiktaş Arasında Silüeti Etkileyen Bir Grup Yeni Yapının Değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- TURHAN KUT, Z.** (2017). Tarihi Çevrede Yeni Yapı Tasarımına Bir Bakış: İstanbul Özelinde Bir Değerlendirme. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE. ; **BAYTIN, Ç.** (1994). Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım, İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- TÜTENGİL, A.U.** (1995). Yapısal Kültür Varlıklarının Fayda Değeri Analizine Bağlı Bir Yöntemle Değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE.
- TÜTENGİL, A.U.** (1995). Yapısal Kültür Varlıklarının Fayda Değeri Analizine Bağlı Bir Yöntemle Değerlendirilmesi. *Doktora Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE. ; **ELDEM, N.** (1988). Yeniden Kullanımda Simgesellik. *Yapı 84*. Kasım. 33.
- VAROL, E.B.** (2004). İnsan-Çevre Etkileşimi Açısından Kamusal Mekânda Sanatın Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE. ; **ÇUBUK, M.** (1994). Kent ve Çevre: Planlamaya Ekolojik Yaklaşım. MSGSÜ. İstanbul.

VAROL, E.B. (2004). İnsan-Çevre Etkileşimi Açısından Kamusal Mekânda Sanatın Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE. ; **ÖZKARAKOÇ, Y.** (1981). İnsan-Çevre Etkileşim Sistemi Bakış Açısından Uyumlu Mimari Çevrenin Estetik Öge ve İlkeleri. İTÜ. İstanbul.

VAROL, E.B. (2004). İnsan-Çevre Etkileşimi Açısından Kamusal Mekânda Sanatın Rolü. *Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi FBE. ; **CONYNE, R.K. ve CLACK, R.C.** (1981). Environmental Assessment And Design: A New Tool For The Applied Behavioral Scientist. Praeger, New York.

VELİOĞLU, A. (1992). Tarihi Çevre İçinde Mimari Tasarım ve Süreci Üzerine Bir Araştırma. *Doktora Tezi*. Trabzon: Karadeniz Teknik Üniversitesi FBE.

İnternet

Anonim (2010). Agence Commerciale Opac de l'Aube.
<https://www.archdaily.com/67620/agence-commerciale-opac-de-laube-colomes-nomdedeu-architectes> (15.10.2018).

Anonim (2017). Ex Furnace di Riccione Recovery.
<https://www.archdaily.com/804560/ex-furnace-di-riccione-recovery-pietro-carlo-pellegrini-architetto> (12.04.2020).

Anonim (b.t.). Houtpark Urban Villa's.
<https://www.groepvanroey.be/nl/referentieprojecten/houtpark-urban-villa%E2%80%99s?naam=houtpar> (05.04.2020).

Anonim (2012). Janus.
<https://www.archdaily.com/206908/janus-mlzd> (08.04.2020).

Anonim (2009). Mainz Markthäuser 11-13.
<https://www.archdaily.com/35289/mainz-markthäuser-11-13-massimiliano-doriana-fuksas> (05.11.2018).

Anonim (2018). Mimaride Ritim. ; **ERDOĞAN, N.** (b.t.). Bina Bilgisi I Ders Notları.

<https://insapedia.com/mimaride-ritm/> (27.02.2020).

Anonim (2010). Moderna Museet Malmö.

<https://www.archdaily.com/55428/moderna-museet-malmo-tham-videgard-arkitekter> (07.04.2020).

Anonim (b.t.). Old Church Street Town House.

<https://architectures.jidipi.com/a129844/old-church-street-town-house/>
(03.11.2019).

Anonim (2016). Pompidou Merkezi, Paris.

<https://www.gezirehberleri.com/pompidou-merkezi/#.Xb8hFVUzbIU>
(03.11.2019).

Anonim (2017). Pompidou Yenilemesi.

<http://mimdap.org/2017/02/pompidou-yenilemesi/197719/> (03.11.2019).

Anonim (b.t.). Project be-MINE.

<https://www.era.be/nl/era-mijn-immo/project-be-mine-beringen> (05.04.2020).

Anonim (2013). Rotermann'ın Eski ve Yeni Un Deposu.

<http://mimdap.org/2013/02/rotermannyn-eski-ve-yeni-un-deposu/>
(06.04.2020).

Anonim (b.t.). Santralistanbul Çağdaş Sanat Müzesi.

<http://www.arkiv.com.tr/proje/santralistanbul-cagdas-sanat-muzesi/1468>
(03.11.2019).

Anonim (b.t.). Şerefiye (Theodosius) Sarnıcı Giriş Yapısı.

<http://www.arkiv.com.tr/proje/serefiye-sarnici-giris-yapisi/9351> (06.04.2020).

Anonim (b.t.). Zeyrek Sosyal Sigortalar Kurumu. ; **CANSEVER, M.** (2011). Türkiye'nin Kültür Mirası 100 Şaheser. NTV Yayınları.

<https://www.beyzatarik.com/ansiklopedi/zeyrek-sosyal-sigortalar-kurumu>
(05.04.2020).

ARABACIOĞLU, F.P. ve AYDEMİR, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Megaron*. 2.4: 204-212.

<http://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-36349-ARTICLE-ARABACIOGLU.pdf> (03.12.2018).

BİLGİÇ, B. (2016). Janus: Rapperswil-Jona Belediye Müzesi Yenileme ve Genişletme Projesi.

<https://www.arkitera.com/proje/janus-rapperswil-jona-belediye-muzesi-yenileme-ve-genisletme-projesi/> (08.04.2020).

BOZDEMİR, M. (b.t.). Sürdürülebilirlik Nedir?

<https://www.bilgiustam.com/surdurulebilirlik-nedir/> (22.04.2019).

COŞKUN, İ. (2017). Yarıştı ve Ne Oldu?

<https://mimarliktakuramveelestiri.wordpress.com/2017/05/29/yaristi-ve-ne-oldu/> (03.11.2019).

DEDEHAYIR, H. (2010). Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci. [Electronic Version] *Çekül Vakfı*. 9-48.

<http://www.tarihiKentlerBirliği.org/wp-content/uploads/KorumaBilinci-Ekitap.pdf> (13.05.2019).

DEDEHAYIR, H. (2010). Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci. [Electronic Version] *Çekül Vakfı*. 9-48. ;

ULUSOY, İ. (2008). “Korumacılık Tarihinde Bir Dönüm Noktası: Venedik Tüzüğü”. *Kültür ve Sanat Dergisi*.

<http://www.tarihiKentlerBirliği.org/wp-content/uploads/KorumaBilinci-Ekitap.pdf> (13.05.2019).

EAHTR. (b.t.). Yerel Diplomasi.

<http://www.yereldiplomasi.gov.tr/aglar/avrupa-tarihi-kentler-ve-bolgeler-birliği/> (18.11.2019).

EKE, F. ve ÖZCAN, Ü. (1987). Tarihi Dokunun Korunması ve Uluslararası Deneyimler.

https://www.academia.edu/35876790/Tarihi_dokunun_korunmas%C4%B1_ve_uluslararası_deneyimler (18.11.2019).

- EKOLOJİST** (2017). Tarih Boyu Sürdürülebilirlik Kavramı ve Açıklamaları.
<http://ekolojist.net/tarih-boyu-surdurulebilirlik-kavrami-aciklamalari/>
(16.12.2019).
- ERKAN, N.Ç. ve YENEN, Z.** (2010). Yerleşmelerde İmaj Analizi Konusunda Bir Yöntem: Kastamonu Örneği. *Megaron*. 5.2: 67-81.
http://www.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON_5_2_67_81.pdf
(19.11.2018)
- ETHERINGTON, R.** (2010). 76A Newington Green Road.
<https://www.dezeen.com/2010/06/12/76a-newington-green-by-amenity-space/> (02.12.2019).
- FIIN, R.** (2013). Upper East Side Townhouse.
<https://www.nytimes.com/2013/11/10/realestate/upper-east-side-to-live-in-an-artwork.html> (02.12.2019).
- FRACALOSSİ, I.** (2011). Haas Haus.
<https://www.archdaily.com/157395/ad-classics-haas-haus-hans-hollein>
(17.12.2018).
- GEERTS, P.** (2017). Distributiecentrum NIKE & be-MINE Beringen Winnen MIPIM-Awards.
<https://cgconcept.be/distributiecentrum-nike-be-mine-beringen-winnen-mipim-awards-2017-video/> (05.04.2020).
- GILMAN, R.** (1992). Sustainability By Robert Gilman From The 1992 UIA/AIA “Call For Sustainable Community Solutions”.
<https://www.context.org/about/definitions/> (16.12.2019).
- GÜNEY, Z.** (2008). 5366 Sayılı Yasa’nın Tarlabası’na Getirdiği Kentsel Çözüm.
<https://v3.arkitera.com/h30925-5366-sayili-yasanin-tarlabasina-getirdigi-kentsel-cozum.html> (18.11.2019)
- GÜRSEL, D.** (2015). Tarihin Arasından Sıyrılan Bir Yapı.
<https://www.arkitera.com/haber/tarihin-arasindan-siyirilan-bir-yapi/>
(15.10.2018).

ICOMOS. (2011). The Paris Declaration.

https://www.icomos.org/Paris2011/GA2011_Declaration_de_Paris_EN_2012_0109.pdf (12.03.2020).

KANUN (2005). Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun.

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050705-1.htm>
(18.11.2019).

KARADAĞ, D. ve Arkitera (2008). Kentsel Dönüşüm Yöntemleri.

<https://v3.arkitera.com/g67-kentsel-donusum.html?year=&aID=793>
(02.03.2020).

Kentsel Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları (b.t.).

<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14385/419-nolu-ilke-karari-kentsel-sitler-koruma-ve-kullanma-.html> (18.11.2019).

KÖSEOĞLU, K. (2015). Kompozisyon: Bütünlük İçindeki Çeşitlilik.

<http://www.tasarimgunlukleri.com/2015/05/05/kompozisyon-butunluk-icindeki-cesitlilik/> (27.02.2020).

MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ (b.t.). Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf> (22.04.2019).

MILLER, T. (2017). The Edward Durell Stone House - 130 East 64th Street.

<http://daytoninmanhattan.blogspot.com/2017/04/the-edward-durell-stone-house-130-east.html> (03.04.2020).

NEGİZ, N. (2017). Kentlerin Tarihsel Sürdürülebilirliğinde Kültürel Miras: Önemi Ve Değeri Üzerine Düşünmek. *Akademia Sosyal Bilimler Dergisi*. 1.3: 159-172.

<http://docplayer.biz.tr/106740700-Kentlerin-tarihsel-surdurulebilirliginde-kulturel-miras-onemi-ve-degeri-uzerine-dusunmek.html> (10.02.2020).

ÖKTEM ERKARTAL, P. ve ÖZÜER, M.O. (2015). Tarihi Dokuyu Taklit Etme/Yok Sayma?

http://www.academia.edu/24349692/TAR%C4%B0H%C4%B0_DOKUYU_TAKL%C4%B0T_ETME_YOK_SAYMA (03.12.2018).

SANAT ENSTİTÜSÜ (b.t.). Doku Nedir?

<https://www.sanatenstitusu.com/doku-nedir/> (26.02.2020).

Sit Alanları Dışındaki Üzerinde Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı Bulunan Parsellerin Koruma Alanı (b.t.).

<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14334/664-nolu-ilke-karari-sit-alanlari-disindaki-uzerinde-ko-.html> (18.11.2019).

Taşınmaz Kültür Varlıklarının Gruplandırılması, Bakım ve Onarımları (b.t.).

<https://teftis.ktb.gov.tr/TR-14330/660-nolu-ilke-karari-tasinmaz-kultur-varliklarinin-grup-.html> (18.11.2019).

TBMM. (1973). Eski Eserler Kanunu.

https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmc056/kanuntbmmc056/kanuntbmmc05601710.pdf (18.11.2019).

TDK. (1932). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri.*

<https://sozluk.gov.tr/> (10.02.2020).

UAU Collectiv (b.t.). Houtpark Urban Villa's.

<http://www.uaucollectiv.com/portfolio/mine-urban-villa/> (05.04.2020).

WCED (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future.* Towards Sustainable Development.

<http://www.un-documents.net/wced-ocf.htm> (02.12.2019).

WEBSTER (1828). *The Merriam-Webster Dictionary.*

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/dictionary> (03.11.2019).

